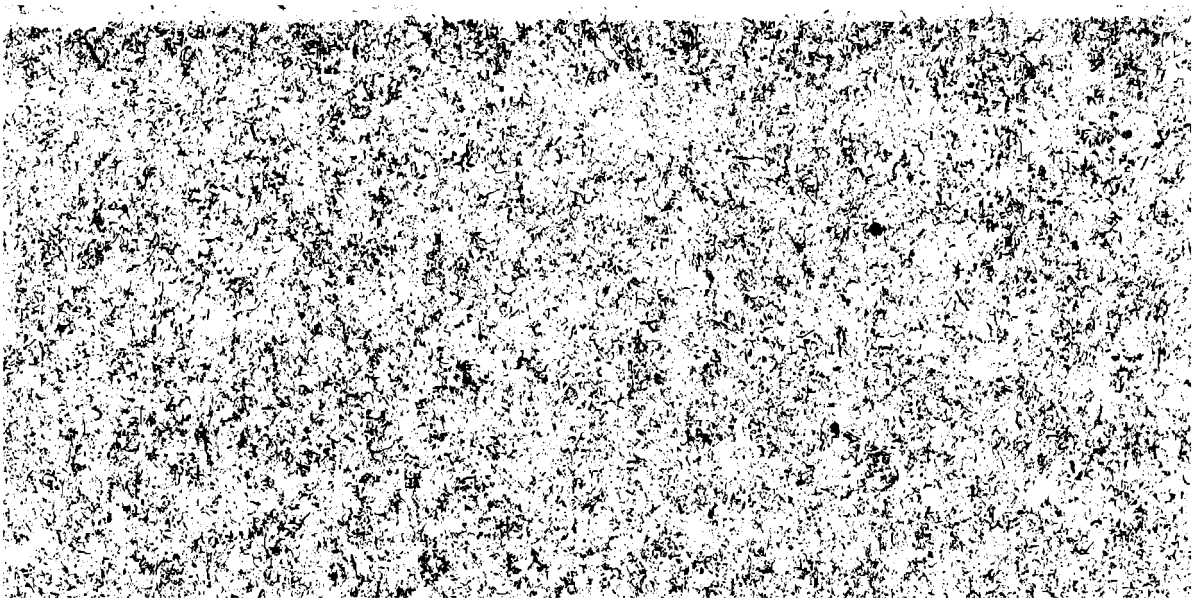
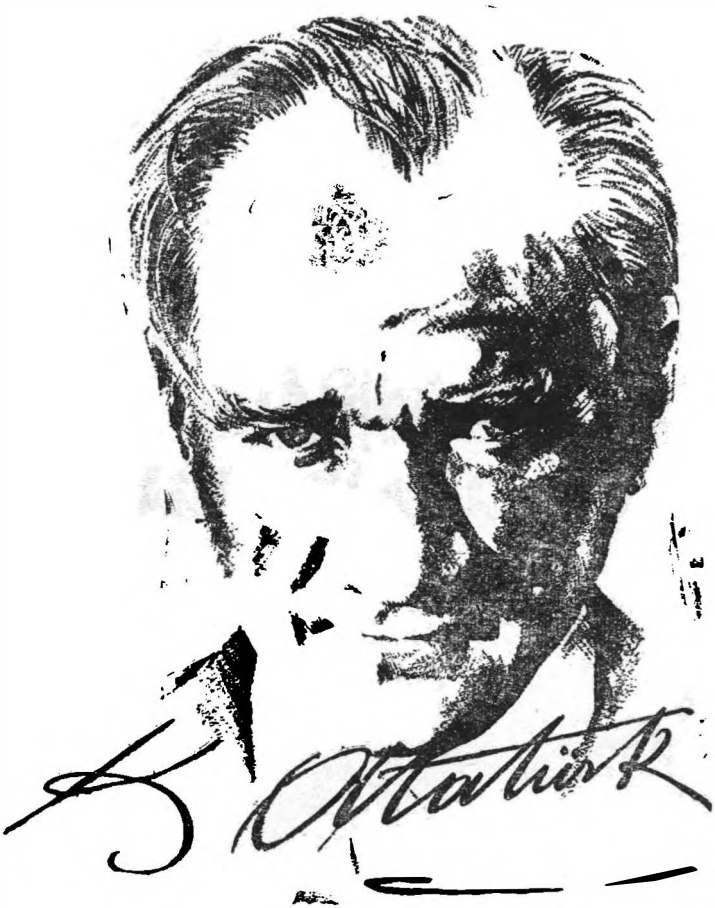
SU YAYINLARI

HASAN FAHRİ

ATATÜRK bir ANTİ KOMÜNİSTTİ

M. Atatürk

HASAN FAHRİ

ATATÜRK BİR ANTİ - KOMÜNİSTTİ

«Tamamen belgelere dayanan bir araştırma»

«Atatürk'ün güncelliğini bugün bile koruyan konularda yazdıkları, söyledikleri ve onun genel dünya görüşüyle ondan ilginç anılar»

ATATÜRK
BİR-ANTİ-KOMÜNİSTTİ

Belgesel İnceleme

SU Yayınları — 1978

Yazan : Hasan FAHRİ

Kapak düzeni : R. Çıtak

Dizgi-Tertip : SENA Matbaası

Baskı : ER-TU Matbaası

Cilt : Kardeşler Mücellithanesi

Kapak baskısı : Nur-El Ofset

SU YAYINLARI
Cağaloğlu, Alayköşkü Cad. No.
10/4 İstanbnl
Tel : 27 71 14

Bu kitabın Türkiye'de ve dışarda yayın hakkı SU YAYINLARI'na aittir.

Copyright-SU Yayınları - İstanbul 1978

İÇİNDEKİLER

Mustafa Kemal bir anti-komünistti, bir milliyetçiydi — Atatürk Genel Grev için ne diyor? — Anarşi hakkındaki görüşleri — Devletçilik anlayışı ve bu konudaki görüşleri — Atatürk tam bir demokrasiden yanaydı — Hürriyet — Özel Teşebbüs — Devlet ve Vatandaş — Hürriyet — Hoşgörü — Din Hürriyeti — Atatürk bir Türk Milliyetçisidir — Türk Milletinin Teessüsü — Diğer Milletlerden Ayrılığımız — Devletin Görev Hududu — Sosyal ve Ekonomik İşler — Çalışmak — Demokrasi Prensibimizin Muhteviyatı — Demokrasimizin Tarihi İnkişafı — Demokrasi Prensibimizin Bariz Vasıfları — Cumhuriyet — Türkiye'de Bolşeviklik Olmayacaktır — Gene Hürriyet — Ferdin Hakkı — Ferdi Mülkiyet — Vicdan Hürriyeti — Toplanma ve Basın Hürriyeti — Siyasî Hak — Hürriyeti Muhafaza ve Müeyyideleri — Efkârı Umumiye — Gazeteler — Tolerans — Bağlılık — Atatürk ve Garplılaşmak — Çok Partili Sistem — Medeniyet Ne Demektir — Kültür Nedir? İctimai Heyetin Yüksek Kıymeti ve Yenilmez Kudreti Nedir — İzmir İktisat Kongresi ve Bir Broşür — Yeni Türk Alfabesi — Atatürk ve Gerilla — İnkılabı İmar Etmek Lâzımdır — Atatürk ve Türk Entellektüeleri — Atatürk, Özel Teşebbüs ve Kapitalizm — Mustafa Kemal Zamanında Kurulan Siyasî Partiler — Atatürk'ün Kurdurduğu Türkiye Komünist Partisi — Sovyetler ile Olan İliş-

kiler — Ankara'nın İlk Yıllarında Meclis'teki Sol Cereyanlar — Atatürk'ün Sovyetler ve Komünizm Hakkında Söyledikleri — Yeşil Ordu — Damat Ferit ve Mustafa Kemal'in Cevabı — Komünist Fırka Hakkında Ali Fuat Paşa'ya Yazdığı Mektup — Tam Bir Anti-komünistti — Lenin'in Mustafa Kemal Hakkındaki Fikirleri — Rus Yardımı — Komünizm — Mustafa Kemal: Komünizm Bize Uymaz — Neden Bolşeviklerden Yararlanmak — Spor ve Mustafa Kemal — Takvim ve Yeni Harflerle Dikte Ettirdiği ilk Mesaj ile Milâdî Takvime Göre Türkiye'de İlk Yılbaşı ve Atatürk — İğde Ağacı — Anıt Kabir Parkı ve Ağaçları (Hangi ülke hangi ağaçlardan ne kadar gönderdi? - Tam liste) — Atatürk'ün Türk Milletine Bağışladıkları (Tam liste) — Bibliyografya —.

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK BİR ANTİKOMUNİSTTİ BİR MİLLİYETÇİYDİ

En aşırısından, en yobazına, en cahilinden, en bilmiş geçinenine kadar, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, mazlum milletlerin, milliyetçi önderi Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün komünizm hakkında, aşağıya alacağımız sözleri yıllar yılı bir polemik unsuru yapılmak istenmiş, «Yazının Gazi'ye ait olmadığı» İskandinav ülkelerinde «Bilimser değeri belli olmayan», «Meşkût» sözde kurumlara solcular tarafından incelettirilmiş, buna Ata'nın Bursa nutku etrafında kopartılan mugalâta fırtınası da eklenmiştir.

ÜNLÜ SÖZLERİ

Şimdi gelelim büyük kurtarıcımızın komünizm hakkında söylediği ve yazdığı yüzde yüz gerçek olan iki cümleye.... Hani o, her çeşidinden solcuyu çileden çıkartan sözlere:

«TÜRK ALEMİNİN EN BÜYÜK DÜŞMANI KOMÜNİSTLİKTİR. NERDE GÖRÜLÜRSE EZİLMELİ!»

Ama, aşırı solcusundan viski-sever, tatlı, hattâ az şekerli su sosyalistlerine kadar ve hattâ bilinen bir partinin büyük bir kesimince, bu tarihî sözler resmen inkâr edilmiştir. Ve inkâr edilegelmektedir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün bu ünlü sözlerini bir an için söylememiş, onları kaleme almamış olduğunu farzedelim. Ama, Prof. Afet İnan'ın bilimsel çalışmalarına, Mustafa Kemal Atatürk'ün **KENDİ EL YAZILARIYLA** kâğıt üzerine geçirdiği, aşağıda bir bir belgeleriyle birlikte vereceğimiz sözlerine, fikirlerine solcular ne diyeceklerdir. **O'nun bir antikomünist, batı demokrasisi yanlısı olduğunu inkâr mı edeceklerdir?** Acaba, bu belgelerin yaratacağı sersemlik ve şaşkınlık etkisiyle onları da mı bir **«Kaligrafi Enstitüsü»**ne yollayıp **«doğru mu, değil mi?»** diye inceletecekler?

Susacaklar mı yoksa? Yoksa, yüzleri ideolojilerinin rengi gibi utançtan kıpkırmızı mı olacak?

Bilemeyiz....

İşte Mustafa Kemal Atatürk'ün **«DEMOKRASİYE MUHALİF ASRİ CEREYANLAR»** başlığı altında kaleme aldıkları yazı: (bk: arka kapaktaki fotokopi)

Büyük önder bu konuda «aynen» şu fikirleri dile getirmiş :

«Bizim Devlet teşkilâtında esas prensibimizi teşkil eden demokrasimizin, evsabı farikasını tarif ettik. Demokrasimizin bu mevhumu, bazı nazariyelerin hücumuna maruz bulunmaktadır:

1 — Bolşeviklik nazariyesi

2 — İhtilâlci Siyasî Sendikalizm nazariyesi

3 — Menfaatlerin Temsil Nazariyesi (Not : Bu nazariye bir ara Mussolini İtalyasında ve Portekiz Meclisinde uygulandı.)

Bu nazariyelerin demokrasi nazariyemize, hücumda ne kadar haksız olduklarını kısaca izah edelim :

— Bolşeviklik nazariyesinin Rusya'daki tatbik olunmuş şekline bakalım. Bütün Rus milleti içinden amele, deniz ve kara kuvvetlerinden ibaret bir ekalliyet (azınlık) iktisadî esaslara müstenit, Komünist partisi altında birleşerek bir diktatörlük vücuda getirmişlerdir. Gayelerinde millî değillerdir. Şahsi hürriyet ve müsavat (eşitlik) tanımazlar. Halk hakimiyetine riayetleri yoktur. Dahilde ekseriyeti cebir ve tazyik ile (baskı ve zorla) noktayi nazarlarına itaata (görüşlerine uymağa) mecbur tutarlar; hariçte propaganda ve ihtilâl teşkilâtı ile, bütün dünya milletlerini kendi prensiplerini teşmile çalışırlar.

Halbuki hükümet teşkilinden gaye, evvelâ ferdi hürriyetin (kişisel özgürlüğün) teminidir. Bolşevik tarzı hükümetlerinde istibdat tarzı görmektedir. Bir cemiyetin, bir kısım insanların noktai nazarlarının zorla, esiri ve zebunu yaşatmak şeklinde tabiî ve makul bir hükümet sistemi nazariyle bakılamaz.»

Bu konuda Mustafa Kemal Atatürk, bir gazeteciye aynen şunları söylemiştir:

«TÜRKİYE'DE BOLŞEVİKLİK OLMAYACAKTIR. ÇÜNKÜ TÜRK HÜKÜMETİNİN İLK GAYESİ, HALKA HÜRRİYET VE SAADET VERMEK, ASKERLERİMİZE OLDUĞU KADAR SİVİL HALKIMIZA DA İYİ BAKMAKTIR.»

(21.Haziran.1935)

ATA, GENEL GREV İÇİN NE DİYOR?

İhtilâlci siyasî sendikalizm nazariyatçıları da, her türlü siyasî teşekkülleri yalnız kendi menfaatleri lehine yaptırmak ve nihayet siyasî kuvvet ve hakimiyeti ele geçirmek isteyen işçi gruplarıdır. Bunlar, zaman zaman maksatlarını zorla istihsal fırtınasına

intizar ederken, zaman zaman **«umumi grevler»** yaparak, hükümet adamları üzerinde müessir oluyorlar ve bazı işleri kendi hallerine hallettiriyorlar, yavaş yavaş mevcudiyetlerini ihsas ettiriyorlar. Bunlar İngiltere, Fransa ve Almanya'da tesirlerini göstermektedirler. Almanya'da bu nazariyecileri az çok tatmin için, Millet Meclisi yanında iktisadî mahiyette, arazisi olanlardan olmak üzere bir Meclis yapmışlardır. Bizde de Âli (yüksek) İktisat Meclisi vardır. Fakat bu herhangi bir tazyik üzerine değil, doğrudan doğruya hükümetin faydalı görmesinden, istişarî mahiyette vücuda getirdiği bir heyettir. Efradının ekseriyeti tarafından değil, gruplar tarafından ve grupların haiz olduğu menfaat derecesinde fikir bulacaktır. Meclis'te bu gruplardan bir kaçı birleşip, iktidar mevkiine geçince, kendi menfaatleri lehine çalışacaklardır. Buna kim mani olacaktır?

İşte bu sebeplerden dolayıdır ki, biz bu ve bundan evvelki nazariyeleri memleketimiz için muvafık görmüyoruz. Biz, memleket halkı efrad ve muhtelif sınıf mensuplarının, yekdiğerine yardımlarını aynı kıymet ve mahiyette görürüz. Hepsinin menfaatlerinin aynı müsavatperverlik (eşitlik) teminine çalışmak isteriz. Bu tarz, milletin umumi refahı, devletin bünyesinin tarsini için, daha muvafık olduğu kanaatindeyiz. Bizim nazarımızda çiftçi, çoban, amele, tüccar, sanaatkâr, asker, doktor (Ata bu kelimeyi doctor şeklinde yazmıştır) velhasıl herhangi bir içtimaî müessesede faal bir vatandaşın hak, menfaat ve hürriyeti müsavidir (eşittir). Devlete bu telâkki (anlayış) ile nafi olmak (yararlı olmak) ve milletin emniyet ve iradesini, mahalline şarfedebilmek, bizce, bizim anladığımız manâda halk-hükümet idaresi ile mümkün olur.»

Büyük önder, şöyle devam ediyor:

«Milletin kurduğu devletin ve hükümet teşkilâtının vatandaşlara karşı mükellef (yükümlü) olduğu vazifeleri ve selahiyetleri umumi olarak saymıştık. Bu vazifelerin mahiyetleri tetkik olunursa hususiyle şöyle bir sıra yapılabilir:

Memleket içinde asayişi ve adaleti tesis ve idame ederek vatandaşların, her nevi hürriyetini, masûn (dokunulmaz) bulundurmak. Bu harici siyaset (dış siyaset) ve diğer milletleri iyi idare ederek, her nevi müdafaa (savunma) kuvvetlerini daima hazır bulundurarak, milletin istikbalini emin ve nafiz bulundurmak.

ATATÜRK'ÜN ANARŞİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞÜ

Bu iki nev'i (çeşit) vazife devletin en esaslı vazifelerindendir. Denilebilir ki, devlet teşkilâtından maksat bu iki vazifenin ifasını temin etmektir. Çünkü bu vazifeler vatandaşların fert (kişi) olarak, yapmağa muktedir olamayacakları işlerdir. Hattâ vatandaşların bu vazifeleri, kısmen dahi yapmağa kalkışmaları caiz değildir. Zira o zaman **anarşi** olur, devlet kalmaz. Meselâ bir vatandaş kendi kendine bir ecnebi (yabancı) devletle, siyasî bir temas ve münasebette bulunamaz.

Bir vatandaş, memleket müdafaasında başına toplayabileceği birtakım kimselerle başlıbaşına harekete mezun değildir.

Bu saydığımız işleri, devletin yapmaması, fertlere terk etmesi iddiasında bulunanlar vardır. Bu nazariyeyi tasvip ve takip edenlere **«Ferdiyetçi»** derler.

DEVLETÇİLİK ANLAYIŞI VE BU KONUDAKİ FİKİRLERİ

Atatürk, «Devletçilik» hakkında şunları söylüyor: «Milletin umumi ve müşterek (ortak) menfaatlerine ait siyasî, fikrî işlerde olduğu gibi, iktisadî her nevi işlerin, fertlere bırakılmayıp devlet tarafından yapılması daha muvafık olacağı nazariyesini (görüşünü, teorisini) müdafaa eden «Devletçiler» de vardı.

ATATÜRK TAM BİR DEMOKRASİDEN YANAYDI

Bu sözler de Büyük Önder Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın «Demokrasi»den yana olduğunu belgeleyen sözleridir. «Belgeleyen» diyoruz, zira buraya aktaracağımız bütün sözler, **kelimesi kelimesine O'nun tarafmdan kaleme alınmıştır ve asılları Türk Tarih Kurumu'nun arşivlerindedir.** Evet, Atatürk, bu konuda şöyle diyor:

«Biz, devletimizce tatbiki mümkün olan prinsisibi (şimdi prensip olarak yazdığımız kelime aynen bu şekilde yazılmıştır), tesbit için **«Ferdiyetçi»** ve **«devletçilerin»** istinat ettikleri noktalar ve bir de demokrasinin bariz vasıflarını, gözönünde tutarak kısa bir muhakeme yaaplım:

Malûmdur ki, **Türkiya** (Türkiye değil, TÜRKİYA şeklinde yazılmıştır) **Cumhuriyeti, DEMOKRASİ ESASINA MÜSTENİD BİR DEVLETTİR. Demokrasi ise, esas itibariyle, siyasî mahiyettedir. Fikridir, Ferdidir, Müsavatperverdir (eşitlikçidir).**

Demokrasinin, bu esas noktalarına gö tabiatın daşın siyasî hürriyet ve mesaisini temin ur (mahvatandaşın ilmî, içtimaî, sanat, ahlâk inkişafını amamin ile alâkadar olmak ve vatandaşın, millî hakim yete usûlü dairesinde iştirak hakkını ve bütün ise tandaşların aynı siyasî hakları temin etmekte iyetin ret olan noktalar, devletin vatandaşlara karşı leri belıca vazifelerinin hududunu gösteren işaretle

O halde demokrasi esasına müstenit ö içtimai muavenet sistemi veyahut bir iktisadî teşkilât sistemi değildir.

«HÜRRİYET»

Mustafa Kemal Atatürk, 27.1.1930 pazartesi günü, «Hürriyet» başlığı altında kendi el yazısı ile, bu konudaki görüşlerini şu şekilde özetlemiş :

ÖZEL TEŞEBBÜS

Bunun için, bu sahalara ait işlere devletin karışmaması bütün bu mahiyetteki işleri fertlere veya fertlerden mürekkep şirketlere bırakılması mümkündür.

Bu imkânın derecesini anlamak için devletin millete ve memleket karşı ifasına mecbur olduğu esaslı vazifelerinin ikinci derecede görülen vazifelerle münasebet ve irtibatını düşünmek lâzımdır.

DEVLET VE VATANDAŞ

Devlet, asayişi temin etmek için, memleketi müdafaa eylemek için, sıhhati yerinde, gürbüz ve anlayışı yüksek vatandaşlar ister.

Devlet, dahilde ve hariçte (içerde ve dışarda)

erini gördürecek, yüksek kaabiliyetli vatan-
muhtaçtır.

Devlet, bütün vatandaşların devletin kanunlarını nlayıp onlara riayet lüzumunu (uymak gerektiğini) tir etmelerini, memleketin asayişi ve müdafaası lerine hemmiyetli görmektedir.

nevi iş halde milletlerde hürriyet ve medeniyet in- yapılmattiği nisbette, devletin mesuliyetleri ve vazi- şünü, teğalır. Çok vasıta, çok ve büyük kuvvetle ida- olunur. Kuvvet çoğaldıkça, kaideler de çoğalır.

Bir cemiyetin vasıta ve gayesi ise devlettir.

HÜRRİYET

Evet, şimdi Büyük Kurtarıcımızın «Hürriyet» ya da yeni kuşağın çok kullandığı bir sözcük ile «Özgürlük» hakkında, kendi el yazısı ile yukarda da belirttiğimiz 27 Ocak 1930 Pazartesi günü, ele aldığı görüşlerine Atatürk, bu konuda şöyle diyor :

«Hürriyet

27.1.1930
Pazartesi

Hürriyet, insanın düşündüğünü ve dilediğini mutlak olarak yapabilmesidir.

Bu tarif, hürriyet kelimesinin en geniş manâsıdır. İnsanlar bu manâda, hürriyete hiç bir zaman sahip olamamışlardır ve olamazlar. Çünkü, malumdur ki, insan tabiatın mahlûkudur (yaratığıdır). Tabiatın (doğanın) kendisi dahi, mutlak hür değildir, kâinatın (evrenin) kanunlarına (yasalarına) tâbidir(bağlıdır). Bu sebeple insan ilk önce tabiat içinde, tabiatın kanunlarına, şartlarına, sebeplerine bağlıdır. Meselâ, dünyaya gelmek veya gelmemek, insanın elinde olmamıştır ve olmak imkân dahilinde değildir. İnsan

dünyaya geldikten sonra da, daha ilk anda tabiatın ve bir çok mahlûkatın (yaratığın) zebûnudur (mahkûmudur). Himaye edilmeğe, beslenmeğe, bakılmağa, büyütülmeğe muhtaçtır.»

Mustafa Kemal Atatürk, 31.1.1930 tarihinde ise aynı konuyu biraz daha genişleterek «Hürriyetin muhtelif şekilleri» başlığı hakkında şu fikirleri belirtiyor :

«Bir milletin harsı (uygar yaşama düzeyi) yükseldikçe, ferdi hürriyetin tatbikat sahaları (uygulama alanları) genişler ve çoğalır. Muhtelif şekilde birbirinden ayrı ve müstakil (bağımsız) hürriyetler meydana çıkar. Bu hürriyetler mahiyet ve tatbikatlarına göre iki gruba ayrılırlar.

1 inci grup içinde sayabileceğimiz hürriyetler, başlıca ferdin menfaatlerine tekabül eder ki, şunlardır:

1 — Kelimenin dar manâsıyla **şahsî hürriyettir,** yani serbestçe gitmek, gelmek, millî topraklarda kalmak, yahut oradan çıkmak hakkına malik olmaktır (seyyahat ve ikamet hak ve hürriyeti). Bununla beraber, keyfî tevkifler, hapisten ve cezadan masun olmak emniyetidir.

2 — **Hususi meskenin taarruzdan masuniyetidir.** Bu hak, şahsî emniyetin mabadı (başlangıcı, kaidesi) ve temadisidir (devamlılığıdır). İnsan, evinin sahibidir ve oraya ancak istediğini sokar. Bir insanın evine hükümetin müdahalesi, yalnız kanunun tayin ettiği hallerde ve surette olabilir.

3 — **Ferdî mülkiyettir.** Bir insanın emeği mahsûlü (ürünü) olan her şeye sahip olması, devletin

müdahale edemeyeceği, ferdin en yüksek haklarındandır. İnsan, namuskârane sahip olduğu mal ve mülküne istediği gibi (x)

[Not: Atatürk, bundan sonraki cümleyi (x) işaretinden sonra tamamlamamıştır. Ancak.... Cümlenin gelişinden «....sahip olabilir» denilmek istendiği açıkça ortadadır.]

Ata'nın yazdıkları şöyle devam ediyor:

«4 — **Ticaret, Say (Emek) ve şahıs hürriyetidir.** İnsan hayatını kazanmak için, istediği işte, meslekte ve sanatta çalışabilir, bu hususta serbesttir. Ancak bu hürriyet, umuminin (genelin) iyiliği için, makul olarak, bir takım kanuni kayıtlar ve şartlara bağlıdır. Meselâ, bir sütçü, bir ekmekçi, bir takım sıhhi nizamlara riayete (uymağa) mecburdur (zorunludur).»

Ata, siyasî hürriyet konusunda ise şunu yazıyor:

«İnsanların umumî olarak diledikleri her şeyi yapabilmeleri hürriyeti, tabiatıyla imkânsızdır, birtakım kanunlara bağlıdır.»

HOŞGÖRÜ

Bu kısımda Mustafa Kemal Atatürk «Taassupsuzluk (tolerance) «hoşgörü olacak» başlığı altında önce şöyle bir giriş yapmıştır:

«Hürriyet ihtimal ki, zorla tesis olunur; fakat herkese karşı taassupsuzluk göstermekle ve aldırmamazlıkla muhafaza edilir.»

Ve devam ediyor:

«Hürriyetin ve din ve vicdan hürriyetlerinin ne olduğunu biliyoruz. (Notlar S. 53)

DİN HÜRRİYETİ

«Türkiye Cumhuriyetinde, herkes Allah'a istediği gibi ibadet eder. Hiç kimseye dinî fikirlerinden dolayı bir şey yapılamaz. Türk Cumhuriyetinin resmî dini yoktur. Türkiye'de bir kimsenin fikirlerini, zorla başkalarına kabul ettirecek kimse yoktur ve buna müsaade edilemez. Artık sahibi mutekitler (itikat sahipleri), derin imân sahipleri, hürriyetin icaplarını öğrenmiş ve tatbike başlamışlardır.»

TAASSUP - YOBAZLIK

«Kestiğimiz ananalara (taassup anlamına kullanılmıştır) karşı behemahal, sadakatın iadesini isterler. Bu gibi insanlar kendi itikat ettiği gibi, itikat etmeyen kimseleri istedikleri gibi ezemezlerse, kendilerini cenderede hissederler.

Herhalde taassupsuzluğun (hoşgörünün) arzu edildiği gibi, umumileşmesi fikri terbiyenin huy haline gelmesi, fikri terbiyenin yüksek olmasına bağlıdır.»

Mustafa Kemal Atatürk'ün : **«İNSANLAR BİRBİRİNE BAĞLIDIR,** Bağlılık, Solidarité» başlığı hakkında ise şu görüşleri yazmıştır:

«İlim, cemiyetlerin büyüklüğünün sırrını insanlara açmıştır. Bu sır insanların birbirine olan bağlarıdır.»

Bütün insanlar, bir içtimai (toplumsal) vücudun azalarıdır (üyeleridir) ve birbirlerine bağlıdır, bir de insanlar ölülerin harsi varisleri olduklarından, arala-

rındaki bağlar her zaman ve her mekâna (yere) şamildir. (Her zaman ve her yeri kapsar).

Bu bağlar tabiidir, içtimaidir (toplumsaldır) ve iktisadidir.»

«Bir noktada, şöyle bir nazariye söylenmektedir: Tekâmülün (gelişip ilerlemenin) gayesi (amacı), insanları birbirine benzetmektir, dünya birliğe doğru yürümektedir; insanlar arasında sınıf, derece, ahlâk, elbise, dil, ölçü farkı gittikçe azalmaktadır.»

Burada, bir kaç noktaya değinmek gereğini duydum:

Yüce Atatürk, bundan daha 50-60 yıl önce, şimdi gerçekleştirilmesine çalışılan evrensel, barışı, az gelişmiş ülkelerle gelişmiş ülkeler arasındaki farkın kapatılması için yapılan çalışmaları; daha somut bir örnek olarak bu konudaki Uluslararası Kuruluşları (Birleşmiş Milletler, Avrupa Ekonomik Topluluğu, Afrika Birliği, Müslümanlar arasındaki Birlik ve) ÖNCEDEN GÖRMÜŞ VE BUNLARI TESBİT ETMİŞTİR. O tarihleri düşünürsek, Yüce Kurtarıcının dehâsının genişliğini bir kat daha anlamamamız için ortada hiç bir sebep kalmaz.

Atatürk, aynı konuyu, şu fikirleriyle bağlıyor:

«Tarih, yaşamak kavgasının, ırk, din, hars (uygarlık), terbiye, yabancıları arasında olduğunu gösterir. Birliğe doğru yürüyüş, sulha (barışa) doğru yürüyüş demektir.

Bağlılık hakkında bir fikir edinmeğe en müsait olan düşünüş ve görüş bu son mütalaa olabilir.»

ATATÜRK BİR TÜRK MİLLİYETÇİSİDİR

Mustafa Kemal Atatürk, Anti-Komünist olduğu kadar, BİR TÜRK MİLLİYETÇİSİDİR. Büyük Türk milliyetçisi Atatürk, Türk milleti'nin oluşması hakkındaki fikirlerini ise aynen şu şekilde ve bizzat kaleme almıştır:

TÜRK MİLLETİNİN TEESSÜSÜ

«....Bütün bu söylediklerimizi, kısa bir çerçeve içine sokmak istersek şöyle diyebiliriz:

Türk milletinin teessüsünde (kuruluş ve oluşumunda) müessir (etkili) olduğu görülen tabii ve tarihi vakılar (olgular) şunlardır:

A — Siyasî varlıkta birlik
B — Dil birliği
C — Yurt birliği
D — Irk ve men'şe (kök) birliği
E — Tarihi karabet (akrabalık)
F — Ahlâkî karabet

DİĞER MİLLETLERDEN AYRILIĞIMIZ

«Türk milletinin teşekkülünde mevcut olan bu şartlar diğer milletlerde kâmilen yok gibidir. Daha umumî bir tarif yapabilmek için, diyelim ki milletlerin teşekkülünde, en mühim olan amiller olduğunu, bir defa daha kayt (kayıt) ettikten sonra, millet hakkında, ikinci derecede unsurları kale (kaale, dikkate) almayarak, mümkün olduğu kadar her millete uyabilecek bir tarifi biz de yapalım:

A — Zengin bir hatırat (anılar) mirasına sahip bulunan,

B — Beraber yaşamak hususunda müşterek arzu ve muvafakatta samimi olan,

C — Ve sahip olunan mirasın muhafazasına beraber devam hususunda iradeleri müşterek olan insanların birleşmesinden meydana gelen cemiyete millet namı (adı) verilir.»

Bu tarif, tetkik olunursa bir milleti teşkil eden insanların rabıtalarındaki (ilişkilerindeki) kıymet, kuvvet ve vicdan hürriyetleriyle, insanı hisse gösterilen riayen kendiliğinden anlaşılabilir.

Filhakika, **maziden** müşterek yeis (keder, üzüntü) mirası, zafer mirası.

İstikbalde (gelecekte) tahakkuk ettirilecek aynı program,

Beraber sevinmiş olmak,

Bunlar elbette bugünün medenî zihniyetinde, diğer her dürlü (türlü) şartların fevkinde (üstünde) mânâ ve şumul (kapsam) alır.

Bundan evvel tesbit ettiğimiz tariften mülhem olarak deyebiliriz ki (diyebiliriz ki) **milliyet meselesi, ferdi ve müşterek mülkiyet meselesidir.**

O halde meseleyi prensip halinde ifade edelim:

«Bir milletin diğer milletlere nisbetle -tabii veya müktesep (önceden edinilmiş) hususi (özel) karekterler sahibi olması, diğer milletlerden farklı bir uzviyet (yapı, organizma) teşkil etmesi, ekseriya onlardan ayrı olarak onlara muvazi (eğit) inkişafa sahip bulunması keyfiyetine, **milliyetler** prensibi, denir. Bu prensibe göre, her fert ve her millet, kendi hakkında hüsnüniyeti (iyiniyeti), topraklarına bizzat, kayıtsız tesahüp (sahibi olma) talep etmek hakkına ve bir hakkın istimalini men (kullanılmasını önleme) ve-

ya tehdit eden muameleleri, tehdit eden manileri bertaraf etmek hak ve hürriyetine maliktir.»

«Bu düstur, bize hangi milletlerin hür, hangilerinin hürriyetlerinden şu veya bu şekilde mahrum olduklarını, yani millet namını taşımağa olmadıklarını sarahatla gösterir.»

TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ

«Türk milliyetçiliği terakki (ilerleme) ve inkişaf (gelişme) yolunda beynelmilel temas ve münasebetlerde, bütün muasır (çağdaş) milletlere muvazi (eşit) ve onlarla her bir ahenkte yürümekle beraber Türk içtimai heyetinin (toplumunun) hususi seciyelerini ve başlıbaşına müstakil hüviyetini (bağımsız kişiliğini) mahfuz (saklı) tutmaktır.»

DEVLETİN TANIMI VE VATANDAŞLAR

«Devlet: Muayyen mıntıkada yerleşmiş ve kendine has bir kuvvete sahip olan fertlerin mecmuu heyetinden ibaret bir mevcudiyettir.

Bir vatandaş, kendi hürriyet hakkını, kendi maddi kuvvetine dayanarak temine kalkışmaz:

Bu hususlar, fertlerin kuvvet ve teşebbüsleri ile değil, milletin iradesini haiz olan devletin kudret ve nufuzuyla temin olunabilir.

Devletin alâkadar olduğu başka vazifeleri de sırayla söyleyelim:

Yollar, demir yolları vesaire gibi nafia (bayındırlık) işleri,

Maarif işleri

Sıhhiye işleri

İçtimai muavenet (Sosyal Yardım) işleri,
Ziraat, ticaret, sanata ait iktisadi işler

DEVLETİN GÖREV HUDUDU

Demokrasinin esas noktalarına göre vatandaşın siyasî hürriyet mesaisini temin etmek her vatandaşın ilmi, içtimai, san'at, ahlâk inkişafını temin ile alâkadar olmak, vatandaşın ve milli hâkimiyete usulü dairesinde iştirak hakkını ve bütün vatan vatandaşların aynı siyasî hakları haiz olmalarını temin eylemekten ibaret olan noktalar, devletin, vatandaşa karşı başlıca vazife ve hudutlarını gösteren işaretlerdir.

Devlet, vatandaşlarına devletin kanunlarını anlayıp onlara riyaet lüzumunu taktir etmelerini, memleketin asayişi ve müdafaası için ehemmiyetli görür.

Devlet, memleketin asayiş ve müdafaası için, yollarla, demiryollarıyla, limanlarla, deniz vasıtalarıyla, telgrafla, telefonla, memleketin hayvanlarıyla, her türlü nakliye vasıtalarıyla, miletin umumi servetiyle (millî geliriyle) yakından alâkadardır. Memleket idaresinde ve müdafaasında bu saydıklarımız toptan, tüfekten, her nevi silâhtan daha mühimdir.»

SOSYAL VE EKONOMİK İŞLER

Bilhassa para, her türlü vasıtanın üstünde, bir mevcudiyet silâhıdır. Bu saydığımız sahadaki işlerden iktisadî olanlar, doğrudan doğruya, devletin zaruri vazifelerinden görünmekle birlikte, o vazifelerin ifasında, müessirdirler (Etkilidirler). Bu sahadaki işleri fertlere veya şirketlere tamamen bırakabilmek için; bu işlerin devlet müdahalesi ve muaveneti olmadığı halde, devletin esasi vazifelerini ifade müşkilâta (zorluklara) uğratmayacağına emin olmak lâ-

zımdır. Bu sebeple devletçilerin haklı oldukları noktaları kabul etmek muvafık olur.

Hususi menfaat, ekseriya, umumi menfaatla tezat halinde bulunur. Bir de, hususi menfaatler en nihayet, rekabete istinat eder.

Halbuki, yalnız bununla iktisadi nizam (ekonomik düzen) tesis olunamaz.

Bu zanda bulunanlar «kendilerini bir serap karşısında aldatmağa terkedenlerdir.»

Fertler, şirketler, devlet teşkilâtına nazaran zayıftırlar. Serbest rekabetin içtimai mahzurları da vardır; zayıflarla kuvvetlileri müsabakada karşı karşıya bırakmak gibi.... Ve nihayet fertler, bazı büyük müşterek menfaatleri, tatmine muvaffak olamazlar. Bu gibi işlerde fertlerin tesisine imkân bulamayacakları, geniş ve kuvvetli teşkilât icap edebilir, yalnız bu gibi işlerde, fertler kâfi menfaat elde edemeyecekleri için, o işlerden vazgeçerler. Halbuki o işler, milletçe hayati bir ehemmiyeti haiz olur ve devlet onu yapmak mecburiyetinde bulunur. Bundan başka o devletin ferde nazaran hırsı başka mahiyettedir. O umumun müşterek menfaatini ve terakkisini (ilerlemesini) düşünür. Fertleri hususi menfaat hissinde ne dereceye kadar uzlaştırmak mümkün olacağı tetkike değer.

Herhalde devletin siyasi ve fikri hususlarda olduğu gibi bazı iktisadi işlerde nazımlığını da prensip olarak kabul etmek caiz görülmelidir. Bu taktirde karşı karşıya kalınacağı müşkilât şudur: Devlet ile ferdin karşılıklı faaliyet sahalarını ayırmak.... Devletin bu hususiaki faaliyet hududunu çizmek ve bu hususu istismar edeceği kaideleri tesbit etmek, diğer taraftan vatandaşın ferdi teşebbüs ve faaliyet hürriyetini tahdit etmemiş olmak, devleti idareye sa-

lâhiyettar kılınanların düşünüp tayin etmesi lâzımgelen prensiplerdir. Prensip olarak **DEVLET, FERDİN YERİNE KAİM OLMAMALIDIR.** Fakat, «ferdin inkişafı için umumi şartları göz önünde bulundurmalıdır.» Bir de ferdin şahsi faaliyeti, iktisadi terakkinin, esas menbaı olarak kalmalıdır, **FERDİN İNKİŞAFINA MANİ OLMAMAK, ONLARIN HER NOKTAİ NAZARDAN OLDUĞU GİBİ BİLHSSA İKTİSADİ SAHADAKİ HÜRRİYET VE TEŞEBBÜSLERİ ÖNÜNDE DEVLET KENDİ FAALİYETİYLE BİR MANİ VÜCUDA GETİRMEMEK DEMOKRASİ PRENSİPLERİNİN EN MÜHİM ESASIDIR.** O halde diyebiliriz ki:

«Ferdiyet inkişafının, mani karşısında kalmağa başladığı nokta, devlet faaliyeti hududunu teşkil eder....» Buna nazaran umumiyetle zaman ve mekânda daimi bir hususi vasıf gösteren, iktisadî bir işi devlet üzerine alabilir. Meselâ, bir işi ki, büyük ve muazzam bir idareyi icap ettirir ve hususi fertler elinde inhisara düçar olmak tehlikesini gösterir ve yahut umumi bir ihtiyaca tekabül eder, o işi devlet üzerine alabilir. Madenlerin, ormanların, kanalların, demiryollarının, deniz seyrüsefer şirketlerinin, devlet tarafından idaresi ve para ihraç eden bankaların millileştirilmesi; kezalik su, gaz, elektrik vesaireye ait işlerin mahalli idareler tarafından yapılması, yukarda izah ettiğiniz neviden işlerdir.

Bu izah ettiğimiz mana ve telâkkide devletçilik bilhassa içtimaî, ahlâkî ve millîdir. Millî servetin tevziinde (millî gelirin dağılımında) daha mükemmel bir adalet ve emek sarfedenlerin daha mükemmel refahı, milli birliğin muhafazası için şarttır. Bu şartı daima gözönünde tutmak, millî birliğin mümessili olan devletin mühim vazifesidir.

DEVLET VE FERT

Umumî menfaate hizmet eden umumî müesseselerin çoğaltılması devletin, ehemmiyetle gözönünde tutacağı bir meseledir. Bu sayede sırf menfaatperest faaliyetler tahdit olunur. Bu, vatandaşlar arasında ahlâkî tesanüdün (moral daaynışmanm) inkişafına (gelişimine) yardım eden en büyük amildir.

Memlekette her nevi istihsalin ziyadeleşmesi (üretimin artması) için, ferdi teşebbüsün, devletçe elzem olduğunu da ehemmiyetle kaydettikten sonra, beyan etmeliyiz ki «Devlet ve Fert birbirine muarız (karşı) değil, birbirinin mütemmimidir (tamamlayıcısıdır).

Devlet ve fert dediğimiz zaman bu kelimelerin, mücerret (soyut) manâsını değil, yeğane hakikat olan «İçtimai insan» yani cemiyet içinde yaşıyan fertleri murat ediyoruz. İşte bu insanın iki türlü menfaati vardır: Bu menfaatlerden bir kısmı şahsidir. Diğer bir kısım menfaatler müşterektir. İyi düşünülürse bu iki menfaat birbirine müadildir, çünkü içtimai insanın hayatı için her iki menfaat aynı derecede lüzumludur. Buna nazaran bizce devlet ve fert kelimeleri, umumi veya hususi menfaatlerden biri düşünüldüğüne göre ve fakat her iki halde de içtimai insanı ifade ve izah eden iki tabirdir. Yani, demek istiyoruz ki, yalnız başına fert ve fertlerden mücerret (soyutlanmış) bir devlet düşünmüyoruz. Devlet, fertlerden teşekkül eden, milli cemaatin (toplumun) göze görünen şeklidir. Ancak fert emeğini gelirini, devlette içtimai inkişaftan hasıl olan gelri almak mecburiyetindedir.

Bu mülâhazaların bizim halimize daha yakından alâkasını düşünelim.

Cumhuriyetimiz, henüz çok gençtir. Maziden kendine miras kalan bütün hayati işler, zamanın mecburiyetlerini tatmin edecek derecede değildir. Siyasî ve fikri hayatta olduğu gibi, iktisadî işlerde de, fertlerin teşebbüsleri neticesini beklemek doğru olmaz. Mühim ve büyük işleri ancak milletin umumu servestine ve devletin bütün teşkilât ve kuvvetine istinat ederek, milli hâkimiyetin tatbik ve icrasını tanzim ile müvazzaf olan hükümetin mümkün olduğu kadar üzerine alıp başarması tercih olunmalıdır. Diğer bazı devletlerin ikinci derecede görebileceği ve fertlerini teşebbüslerine terkolunmasında beis olmayan işlerin bir çoğu bizim için hayatidir. Ve birinci derecede mühim devlet vazifeleri arasında sayılmalıdır.

Hulasa, Türkiye Cumhuriyetini idare edenlerin, demokrasi esasından ayrılmamakla beraber, devletçilik prensibine uygun yürümeleri, bugün içinde bulunduğumuz hallere şartlara ve mecburiyetlere uygun olur.

«BİZİM, TATBİKİNİ MUVAFIK GÖRDÜĞÜMÜZ DEVLETCİLİK PRENSİBİ, BÜTÜN İSTİHSAL (ÜRETİM) VE TEVZİ (DAĞITIM) VASITALARINI (ARACLARINI) FERTLERDEN ALARAK, MİLLETİ BÜSBÜTÜN BAŞKA ESASLAR DAHİLİNDE TANZİM ETMEK GAYESİNİ TAKİP EDEN SOSYALİZM PRENSİBİNE Bİ HUSUSİ VE FERDİ TEŞEBBÜS (ÖZEL VE KİŞİSEL TEŞEBBÜS VE FAALİYETE MEYDAN BIRAKMAYAN BİR SİSTEM DEĞİLDİR.»

ÇALIŞMAK

«Çalışmak, umumî kanundur, irat sahibi zenginler dahi, bu kanundan hariç kalamazlar. Mevcut ser-

vetini millî servetin ziyadeleşmesine yardım edecek şekilde kullanmalıdır. Bir zengin, bedenî çalışmadan vareste kalabilir, fakat bu taktirde, faaliyetini fikir meşguliyetine tevcih etmelidir.

Neticesiz uğraşmak, çalışmak sayılmaz. Hiç bir şey yapmamak veyahut neticesiz, manasız şeyler yapmak, çalışma kanununa karşı büyük kabahattır.

İnsan, çalıştığı işin, eli altında ve yahut kafası içinde eserini büyütmekle ve yükseltmekle gördüğü zaman ne büyük zevk duyar.

Çalışma, insanların cismani kuvvetlerini inkişaf ettirir (geliştirir). Ve hayat için elzem (gerekli) olan şeyleri temin eder. Çalışmaksızın, fikri inkişaf ve ahlâki tekâmül (gelişme) asla mümkün değildir.

Tembellik bütün kölülüklerin anasıdır.»

DEMOKRASİ PRENSİBİMİZİN MUHTEVİYATI

Demokrasi esası bugün, asri teşkilâtı esasiyenin (çağdaş anayasanın) umumi farikası (genel belirtisi) gibi görülmektedir.

Hükümdarlık ve oligarşi, artık zamanı geçmiş, arizi şekillerden başka bir mahiyette telakki edilemezler. Gerçi henüz başlarında hükümdarlar bulunan devletler vardır. Fakat bunların hemen hepsi, demokrasi prensibini kabul etmektedir.

Artık, hâkimiyetin, sahibi olduğunu iddia edecek cesarette bulunabilecek hükümdar enderdir.

Bir milletin ameli olarak demokrasi prensibini ilân etmesi, o milletin ekseriyetinin, içtimai kuvvetinin bir neticesidir. Millet kâfi derecede kuvvetli olunca, kuvvet ile kudreti eline alır. Bu hadise bazan ih-

tilâl ile ve bazen de hükümdarlarla muslihane bir anlaşma ile hulul bulur.

Artık bugün demokrasi fikri, daima yükselen bir denizi andırmaktadır.

Yirminci asır, bir çok müstebit hükümetlerin, bu denizde boğulduğunu görmüştür. Rus Çarlığı, Osmanlı Padişahlığı ve Hilâfeti, Avusturya-Macaristan İmparatorlukları bunların başlıcalarıdır.

Bundan başka, demokrasi ile idare olunan Portekiz gibi mutedil hükümdarlıkların demokrasinin daha bariz bir şekilde tatbikini tazammumun eden, Cumhuriyet muvacehesinde silindiği görldü.

En nihayet bugün İngiltere, Belçika gibi büyük, eski demokrasilerin, daha bariz ve daha iyi tatmin olunmuş, bir demokrasinin, tahakkuk ettirilmesi yolunda çalıştıkları görülmektedir.

Demokrasi fikrinin muhteviyatı ve manası bakımından layıkıyla tenevvür (aydınlanmak) için, onun kısaca tarihini hatırlamak faideli (yaralı) olur.

DEMOKRASİ PRENSİBİNİN TARİHİ İNKİŞAFI

Demokrasi, bundan yedi bin sene evvel, Elcizere'de, başeriyetin ilk medeniyetini kuran Sümer, Elam, Akat kavimlerinde tatbik olunmuştur. Filhakika, bu kavimler müteaddit bir devlet teşkil etmişlerdir.

Atina, Isparta gibi, Yunan şehirleri, bir nevi demokrasi ile idare olunurlardı.

Roma dahi, demokrasi hayatı yaşamıştır.

Türk milleti en eski tarihlerinde, meşhur kurultaylarıyla, bu kurultaylarda, devlet reisini intihap (seçmek) etmeleriyle demokrasi fikrine ne kadar merbut (bağlı) olduklarını göstermişlerdir. Son tarih

devirlerinde, Türklerin teşkil ettikleri devletlerde başlarına gelen padişahlar, bu usulden ayrılarak müstebit olmuşlardır.

Krallar ve padişahların istibdadına, dinler mesnet olmuştur. Krallar, halifeler, padişahlar, etraflarını alan papazlar, hocalar tarafından yapılmış, teşviklerle ilâhi hukuka istinat etmişlerdir. Hakimiyetin bu hükümdarlara Allah tarafından verilmiş, olduğu nazariyesi uydurulmuştur. Buna göre hükümdar, ancak Allaha karşı mesuldur (sorumludur). Kudret ve hakimiyetinin hududu, yalnız din kitaplarında aranabilir.

İlahi hukuka müstenit bu mutlakiyet kaidesi önünde demokrasi prensibinin ilk aldığı vaziyet mütevazidir. O, evvelâ hükümdarı devirmeğe değil, onun yalnız kuvvetlerin tahdide (kısıtlamağa), mutlakiyeti kaldırmağa çalıştı. Bundan 400-500 sene evvel bu çalışma başladı. Evvelâ kuvvetin milletten geldiği ve kuvvet gayri müktedir bir ele düşerse onu istirdat edebileceği (geri alabileceği), bir kuvvetin, milletin vekillerinden mürekkep Meclis tarafından kollanması lâzım geldiği ifade olundu.

XVI. asırda demokrasi prensibi, hükümdarların nüfuzunu kırmak için, siyasi mücadelede vasıta olarak kullanıldı.

Bu mücadelelerde, en nihayet, ortaya atılan fikirler şunlardan ibaretti:

Kuvvet millete aittir.

Onu, kanun dairesinde bir hükümdara vermiştir. Bazı ahvelde (durumda) geri alabilir.

XVIII. Asırda idi ki, demokrasi fikri, mukavemet olunamaz bir kuvvet ve cereyan halini aldı.

Demokrasi prensibi, Hâkimiyeti Milliye (Millî Eğemenlik) prensibi şekline girdi.

Artık, milletle hükümdarlar arasında mukavele fikri kayboldu. Ortaya Hakimiyet tecezzi ve ferağ edilemez fikri çıktı.

Bu fikri şöyle izah ettiler:

«Hakimiyet, fertlerin iradeleri fevkinde, fertlerin teşkil ettikleri, milletin müşterek, maşeri, şahsiyetine raci umumi iradedir. Binaenaleyh, hakimiyet bir-dir, cüzülere (parçalara) ayrılamaz ve hâkimiyetin ifade ettiği maşeri irade (millî irade) onun sahibi olan, müşterek şahsiyet, millet tarafından, hiç bir vakit, başkasına devir ve ferağ edilemez.

DEMOKRASİ PRENSİBİNİN BARİZ VASIFLARI

Demokrasi prensibi, hâkimiyeti istimal eden (kullanan) vasıta ne olursa olsun, esas olarak, milletin hâkimiyete sahip olmasını ve sahip kalmasını icap ettirir.

Bu noktayı bir kaç kelimeyle izah edelim:

1 — Demokrasi esas itibariyle siyasî mahiyettedir (niteliktedir).

2 — Demokrasi bir içtimai muavenet veya bir iktisadî teşkilât sistemi değildir. Demokrasi maddî refah meselesi de değildir. Böyle bir nazariye, vatandaşların siyasî hürriyet ihtiyacını uyutmayı istihtaf eder (güder).

Bizim bildiğimiz demokrasi siyasîdir. Onun hedefi, milletin, idare edenler üzerindeki mürakabesi sayesinde, siyasi hüriyeti temin etmektir.

3 — Demokrasinin birinci hassasiyle müşterek, esas itibariyle ikinci bir hassası daha vardır. O da

şudur: DEMOKRASİ FİKRİDİR. Bir kafa meselesidir. Herhalde bir mide meselesi değildir. Hükümet prensibi de, bir adalet muhabbetini ve ahlâk fikrini icap ettirir.

Demokrasi, memleket aşkıdır, aynı zamanda babalık ve analıktır.

4 — **Demokrasi, esasında ferdidir;** bu vasıf vatandaşın hâkimiyete, insan sıfatıyla iştirak etmesidir.

5 — **En nihayet, demokrasi, milliyetperverdir.** Bu vasıf, demokrasinin ferdi olma vasfının zaruri neticesidir. Şüphesiz, bütün fertler ayni siyasî hakları haiz olmalıdırlar.

Demograsinin, bu ferdi ve müsavatperver (eşitlik) vasıflarından umumî ve müsavi rey prensibi çıkar.»

CUMHURİYET

Başlarında, hâlâ Allah'ın gölgesi, vekili sıfatını muhafaza etmekte bulunan hükümdarlar bulundurmakla birlikte, hâkimiyetini kazanmış milletler olduğundan bahsetmiştik. Filhakika, bu milletlerin mensup oldukları devletler, miletin intihap ettikleri (seçtikleri) vekillerin (milletvekili anlamına) teşkil ettikleri Meclislere maliktir (sahiptir). Milletin hâkimiyetini bu Meclisler temsil eder. Hükümdar, devleti temsil eder, hükümet teşkil eden vatandaş, nazari (teorik) olarak hükümdar tarafından intihap olunur. Fakat, filhakika (gerçekte), hükümet reisi, siyasî fırkaların (partilerin) liderleridir. Bunların teşkil ettikleri hükümetler, millet ve memleketi idare ederler. Ve Meclis'e karşı mesuldurler (sorumludurlar). Bu, izah ettiğimiz Hükümetler temsilidirler. Hakikatte demokrasi prensibi

caridir. (Geçerlidir, yürürlüktedir.) Fakat, bunlar tam manasıyla demokrat hükümetler değildir.

Demokrasinin bütün manasıyla ideali milletin heyeti umumiyesinin (tümünün), aynı zamanda, idare eden vaziyette bulunabilmesini, hiç olmazsa, devletin. Son iradesini yalnız milletin ifade ve izhar (belirtmek) etmesini ister. Maateessüf, milletlerin büyüklüğü, fikri terbiye dereceleri, idealin tatbikinde, büsbütün idealden mahrumiyeti, mucip olabilecek ihtiyatsızlıklardan içtihabı (çekinmeyi) muciptir (gerekli kılar.)

Binaenaleyh (bu nedenle), demokrasi **prensibinin en asri (çağdaş) ve mantıkî tatbikini (uygulamasını) temin eden (sağlayan) Hükümet şekli, CUMHURİYETTİR.**

Cumhuriyet'te son söz, millet tarafından müntahap (seçilmiş) Meclistedir. Millet namına her türlü kanunları o yapar. Hükümete itimat eder (güvenir) veya onu iskat eder (düşürür). Millet, vekillerinden memnun olmazsa, muayyen zamanları nihayetinde, başkalarını intihap eder (seçer). Millet, hakimiyetini; devlet idaresine iştirakini ancak, zamanında reyini (oyunu) kullanmakla temin eder (sağlar).

Cumhuriyette hükümeti bir usul ve tarzda mahdut (belirli) bir zaman için müntehap (seçilmiş) bir Reisicumhura itimat olunur. Başvekili o gösterir. Hükümet heyetini teşkil edecek vükelâyı (bakanları), başvekil intihap ettiği mebuslardan (milletvekillerinden) intihap eder (seçer).

Dünyada, devletlerin şekilleri yekdiğerine nazaran bazı farklarla çok değişir, bununla beraber, cümlesi (tamamı), mütaala ettiğimiz şekillere irca olunabilir. Hükümdarlık, oligarşi, halk cumhuriyeti....

Kendine hususi bir din izafe eden (teokratik) devlet vardır. Sultanlar da Halife ünvanını takınmışlardı.

Kezalik (ayrıca), dini siyasetten ayırmış, lâik hükümetler vardır, Amerika, Fransa, Türkiye Cumhuriyetleri gibi....

Hükümdarlıklarda devlet riyaseti (başkanlığı) makamına veraset yoluyla gelinir.

Cumhuriyet, milletvekillerinden mürekkep Meclisi ve mahdut zaman için müntehap devlet reisi ile, Hâkimiyeti milliyenin en iyi zeminidir.

Cumhuriyette Meclis ve Cumhurbaşkanı ve Hükümet Başkanı, halkın hürriyetini, emniyetini ve rahatını düşünmek ve temine çalışmaktan başka bir şey yapmazlar. Çünkü bunlar, bilirler ki, kendilerini iktidar ve selâhiyet mevkiine, muayyen bir zaman için getiren irade ve hakimiyetin sahibi olan millettir ve yine, bunlar, bilirler ki, iktidar mevkiine saltanat sürmek için değil, millete hizmet için getirilmişlerdir. Millete karşı vaziyet ve vazifelerini suiistimal eyledikleri (kötüye kullandıkları) taktirde, şu veya bu tarzda millî iradenin, kendi haklarında dahi tecellisine maruz kalabilirler. Millet tarafından, millet namına devleti idareye mezun bulunanlar için, icabında millete hesap vermek, mecburiyeti, lâübalilik ve keyfi hareketle telif kabul etmez (bağdaşmaz).

Halbuki, kuvvetinin ve selâhiyetinin, Allah'tan geldiğini ve yalnız ona karşı, ahirette hesap verebileceğini farz eden, devleti, memleketi mevrus bir malikane (babadan kalma bir malikane) kabul eyleyen bir hükümdar her türlü kayıttan kendini vareste görür. Böyle bir idarede, milletin, benliği, hürriyeti mevzu bahs (söz konusu) dahi olamaz. Binaenaleyh,

selahiyeti mahdut dahi olsa, hükümdarlık şekli demokrasiye, Hakimiyeti Milliye prensibine mutabık (uygun) değildir.

Hükümetin, mahdut insanların, sınıfların elinde bulunması dahi, millet mevcudiyetinin asla kabul etmeyeceği bir keyfiyettir. Bütün milletin, ekseriyetle devlet idaresine, iştirakine mâni olan bu oligarşi usulü de, bir zümrenin, kendi menfaatlerini temin için, umum millete ait, hakimiyeti gasptan (zorla ele geçirmek başka birşey değildir.»

BİR GAZETECİYE CEVAP

Büyük kurtarıcı Mustafa Kemal Atatürk, 21 Haziran 1935 tarihinde, kendisine:

— «Türkiye'de bolşeviklik olabilir mi?» yolunda bir soru soran bir gazeteciye aynen şu cevabı vermiştir:

— «TÜRKİYE'DE BOLŞEVİKLİK OLMAYACAKTIR... ÇÜNKÜ, TÜRK HÜKÜMETİNİN GAYESİ, HALKA HÜRRİYET VE SAADET VERMEK, ASKERLERİMİZE OLDUĞU KADAR SİVİL HALKIMIZA DA İYİ BAKMAKTIR!»

Atatürk'ün yukardaki açık-seçik ve kesinkes sözlerine, şu anda ülkemizde faaliyet göstermek için, O'nu paravan yapmak için çaba sarfeden bazı sol kesim acaba ne diyecek?

Hiliç....

Ağızlar, fermuarla kapatılmış gibi, öyle kapanıp kalacaktır!

GENE HÜRRİYET

Atatürk'ün, bir milletin hayatında rol alan kav-

ramlardan üzerinde en çok ve sık sık durduklarından biri de «HÜRRİYET»tir.

Ata'nın bu konudaki fikirleri aynen şöyle:

«Hürriyet, insanın, düşündüğünü ve dilediğini, mutlak olarak yapabilmesidir.

Bu tarif, Hürriyet kelimesinin en geniş manâsıdır.»

Aynı konuda şöyle devam ediyor Mustafa Kemal:

«İptidai (ilkel) insanların, tabiatın herşeyinden; gök gürültüsünden, geceden, taştan, bir nehirden ve vahşi hayvanlardan ve hattâ birbirlerinden korktuklarını biliyoruz. İlk his ve düşüncesi korku olan insanın her düşünce ve dilediğini, mutlak surette yapmağa kalkışmış olması düşünülemez.

İptidai insan kümelerinde, ata korkusu ve nihayet büyük kabile ve kavimlerde, ata korkusu yerine kaim olan Allah korkusu, insanların kafalarında ve hareketlerinde hesapsız memnular (yasaklar) yaratmıştır. Memnular ve hurafeler üzerine kurulan bir çok adetler, ananeler, insanı düşünce ve harekette çok bağlamıştır. O kadar ki, şahsi (kişisel) düşünce ve hareket serbestisi gibi bir hak mefhumu (kavramı) malum olmamıştır (bilinememiştir).

Cemaatlerin başına geçen adamlar, cemaati Allah namına idare ederlerdi.

Her türlü hak ve selâhiyet onlarda idi. Ferdin hakkı, hürriyeti, mevzuu bahis değildi.

Buraya kadar olan mütalâalarımızı, şöyle bir neticeye bağlayabiliriz; insan evvelâ tabiatın esiri idi, sonra buna semadan kuvvet ve selâhiyet alan bir takım adamlara esir olmak zam oldu (eklendi). İnsan cemiyetleri büyüdükçe ve devlet haline gel-

dikçe, fertler üzerindeki sıklet (ağırlık) o kadar çoğaldı. Devletin başında bulunan adamın hakkı, hudutsuz, kayıtsız, şartsız mutlak bir kudret olarak kabul ediliyordu. Devletin şekli İmparatorluk veyahut Cumhuriyet olsun bunun ehemmiyeti azdı, ferdin, şahsi bir hakkı yoktu. Eski zamanlarda, insanların yapabildikleri medeniyetlerinin en yüksek devirlerinde, vaziyet böyle idi.»

FERDİN HAKKI

«Ferdin hakkı, hükümdarın menfaatına olarak, ilahi hak içindeydi. Bu hakka istinad ederek, hükümdar, tebasının hürriyetine istediği kadar tasarruf edebilirdi; bu, ferdi hakkına tecavüz sayılmazdı.

Hükümdarın kudreti için; dinlerinden çıkan huduttan başka bir hudut tanımıyorlardı. Hükümdarın yapmaması lâzım gelen şey Allah'ın menettiği şey olacaktı.

İnsanlar, fikri inkişafta ilerledikçe, kendi menşelerini (kökenlerini) daha açık düşünmeğe başladılar. Yavaş yavaş onun büyüklüğünü daha iyi anlamağa ve taktir etmeğe muktedir oldular.

Tabiatın, her şeyden büyük ve her şey olduğu anlaşıldıkça, tabiatın çocuğu olan insan, kendinin de büyüklük ve haysiyetini anlamağa başladı.

İşte insanlar bu idrak derecesine yükseldikten sonradır ki, tabiatın, insanda yarattığı büyük kaabiliyetler, faaliyetlerini serbest olarak yapmak ve inkişaf etmek lâzımdır. Bu lüzum tabiidir. Tabiatın verdiği haktır, fikrine vardılar.

Artık bundan sonra fert ile hükümdar ve devlet

arasında hak davası ve mücadelesi başlar. Bu mücadele devletlerin, dahili inkişaflarının tarihidir.

16. Asırda ileri sürülen fikirler şöyle idi; hükümdar emirleriyle, kanunlarıyla, ilahi hakkı olduğu gibi tabii hakkı da bozamaz. Tabii hak dahi, Allah tarafından tesis olunmuş gibi kabul edilmek lâzımdır. Hareket noktası, bu fikir kaldıkça, hükümdar kudreti hududunun temelini, uluhiyet fikri ve ilâhi irade temsil etti, çünkü tabii haklar da aynı temele bağlanmıştı. Hükümdarlar, bu hududa riayet ediyor idiyse, bu riayeti dini bir vazife telakki ettiğindendi, yoksa, ferdin, hükümdara karşı metalipte (istekte) bulunabileceği hiç bir hak tanınmış değildi. Ferdi haklar nazariyesi, tabii hak fikri, ulûhiyet fikri temelinden, semadan koparılarak arz üzerine indiirldikten sonra, meydana çıkabilmiştir.

Ferdi haklar nazariyesinin temeli şöyle kuruldu: Her türlü hakkın menşeli (temeli, çıkış noktası, kökeni) ferttir. Çünkü, şeni, hür ve mesul olan mahlûk, yalnız insandır.

Fakat diğer taraftan, insanların, içtimai ve siyasî teşekküller halinde bulunması da tabii ve lüzumludur.

Bu teşekküller ise kısmen zaruri, mukadder, kanunlar ahkâmına (hükümlerine) göre tekâmül eder. Bir mukadderatın mevcudiyeti nisbetinde zekânın bu mukadderatın seyrini ve istikametini taktir edebildiği nisbette, insanların hürriyet ve iradeleri, bu mukadderata mütavaat (uymak) mecburiyetindedir. İnsanlar, hareketlerini, bu mukadderatın seyr ve istikametine uydurmak zaruretindedir. Bu mecburiyet ve zaruret hali, hakikatte, icnabi kabil olmayan (önlenemeyen) bir neticeyi, daha mükemmel ve daha

ahenkli (uyumlu) yapmaktadır. Tabiatın ve tarihin mahsulü olan bir milletin fertleri, daima, bu hakikatle karşı karşıya bulunur. Ve ona hürmet eder. Böylelikle bir milletin kurduğu devletin dahi temeli ve gayesi, ferdi hak olur.

Ferdin birinci hakkı, tabii kabiliyetlerini (yeteneklerini), serbestçe, inkişaf ettirebilmesidir. Bu inkişafı temin için ise, en iyi vasıta ferde, diğerin muadil hakkını, izrar etmeksizin (zarar vermeksizin), tehlike ve zarar kendine ait olmak üzere, ona kendi kendini, istediği gibi sevk ve idare etmeğe müsaade etmektir.

İşte, bu serbest inkişafı temin etmek, ferdi hakların teşkil ettiği muhtelif hürriyetlerin tamam gayesidir.

Bu haklara hürmet etmeyen, siyasî cemiyet, esaslı vazifesinde kusur etmiş olur ve devlet mevcudiyetinin hikmetini ve manâsını kayıp eder.

Asri demokraside, ferdi hürriyetler hususi bir kıymet ve ehemmiyet almıştır. Artık ferdi hürriyetlere devletin ve hiç kimsenin müdahalesi mevzuu bahis değildir. Ancak bu kadar yüksek ve kıymetli olan ferdi hürriyetin, medeni ve demokrat bir millete, neyi ifade ettiği, hürriyet kelimesinin, mutlak surette düşünülebilen manâsıyla anlatılamaz. Mevzuubahs olan hürriyet, içtimai ve medeni insan hürriyetidir.

Bu sebeple, ferdi hürriyeti düşünürken, her ferdin ve nihayet bütün milletin müşterek menfaati ve devlet mevcudiyeti göz önünde bulundurmak lâzımdır. Anlaşılıyor ki ferdi hürriyet mutlak olamaz, diğerin hak ve hürriyeti, milletin müşterek menfaati ferdi hürriyeti tahdit eder (sınrlar). Ferdi hürriyeti tahdit devletin de âdeta esası ve fazifesidir. Çünkü

devlet ferdi hürriyeti temin eden bir teşkilât olmakla beraber aynı zamanda, bütün hususi faaliyetleri, umumi ve milli maksatlar için birleştirmekle mükelleftir. «Hürriyet, başkasına muzir olmayacak (zarar vermeyecek) her türlü tasarrufta bulunmaktır» denildiği zaman, bu gayeyi temin için bir vasıta telâkki edildiği ifade edilmiş olur. Fakat bu vasıtadır ki, milletin umumi menfaat ve gayesini muhafaza edecektir.

O halde ferdi hürriyete hudut olarak, başkalarının hürriyet hududunu gösterirken ferdi hürriyetin, milletin umumi menfaatinin icap ettirdiği dereceden daha fazla tahdit edilemeyeceği kabul edilmiş oluyor. Bu fikir basttir; fakat tatbiki çok güçtür. Çünkü ferdi hürriyet derecesi, devlet faaliyetini zaafa düşürmemek lâzımdır. evletsiz bir cemiyet veyahut zayıf bir devlet hayatının neticesi, herkesin herkese karşı mücadelesidir. BuD mücadele, ekseriyetin hürriyetini boğmayacak surette tadil olunmak lâzım gelir.

Bu tâdil (değiştirme) keyfiyeti, ferdin mesuliyetini (sorumluluğunu), teşebbüsünü (girişimini) ve inkişafına halel verecek (gelişmesini önleyecek) dereceye götürülmemelidir.

Vatandaşların teşebbüs ve mesuliyet hisleri ne kadar inkişaf ederse, devlet için o kadar iyidir.

Ferdi hürriyetin, ne kadarından feragat edilmesi lâzım geleceği, içinde bulunulan zamana ve memlekete göre değişir. Müstesna zamanlar, müstesna tedbirler icap ettirebilir. Bir de, hürriyetin suiistimali (kötüye kullanılması), hürriyetin muvakkat, lakin, geniş miktarda tahdidini (kısıtlanmasını) icap ettirebilir. Bütün bu tedbirleri ve tahditleri tanımak lüzu-

mu, devlet fikir ve mevhumunu ifade eder. Bu hususteki tedbirlerin şddetini ve hudutların genişliğini ölçmek bir sanattır. Devlet sanatı işte budur. Bu sanatın isabet derecesi, hürriyetin kanunlarını çizen kanunda görülebilir. Çünkü «bu hudut ancak kanunun marifetiyle tayin ve tesbit edilebilir» herhalde. Vatandaşın umumi hürriyet ve saadeti için, fertlerden, ancak devlet için zaruri olan bir kısım hürriyetlerin bırakılması istenebilir. Türk milletinin, tarihini göz önüne getirelim, hemen daha düne kadar, altında ezildiği istibdadı, esaret ve zulmün kara pençesini hisseder gibi olmamak mümkün değildir.

Türk, istibdat ve esaret zincirlerini parçalayabilmek için, dahili ve harici düşmanlar karşısında, hayatını ortaya attı; çok kanlı ve tehlikeli mücadelelere girdi, sayısız fedakârlıklara katlandı, muvaffak oldu, ancak ondan sonra hürriyetine sahip oldu. Bu sebeple hürriyet, Türk'ün hayatıdır.

Artık Türkiye'de her Türk, «Hür doğar, hür yaşar»....

Türk'ün bugünkü millî ve siyasî terbiyesi ve yüksek kıymeti onun gayesini ve vaziyetini tesbit etmiştir.

Türkler, demokrat, hür ve mes'ul (sorumlu) vatandaşlardır; Türk Cumhuriyeti'nin koruyucuları ve sahipleri bizzat kendileridir. Türk ferdi hürriyetinden ve menfaatlerinden teşkilâtı esasiye kanununda (Anayasa) tayin olunduğu kadarını Cumhuriyete bırakmıştır. Cumhuriyet, ferdin ona bıraktığı bu kısım hürriyeti, ferdin ve Türk milletinin, dahilde hürriyetini ve harice karşı istiklâlini temin için kullanır.»

FERDİ MÜLKİYET

Atatürk, her yazısında ve konuşmasında, bazı çerçeveler dahilinde «ferdi mülkiyet» i savunmuştur. Bakalım, bu konunun bazı noktalarında Büyük Kurtarıcının görüşleri nasıl:

«Ferdi mülkiyet hakkını yegâne tahdit eden, umumi menfaat için istimlâktir (kamulaştırmadır). Bununla beraber, hükümetin, belediyelerin, mahallî idarelerin, ne gibi lüzum ve mecburiyetlerle ve usul ve şekilde istimlâk edebilecekleri kanunlarıyla tanzim olunmuştur.

Fikir ve kalem mahsulü olan her eser dahi sahibinin hakkıdır. Bu hak **«Hakkı Telif Kanunu»** ile müeyyeddir.

Ticaret, sanayi ve san'at hürriyettir. İnsan hayatını kazanmak için, istediği işte, meslekte ve sanatta çalışabilir, bu hususta serbesttir. Ancak, bu hürriyet umumun iyiliği için makûl olarak, birtakım kanuni kayıtlar ve şartlara bağlıdır. Meselâ bir sütçü, bir ekmekçi, bir takım sıhhî nizamlara riayete mecburdur. Bir tüccar yabancı memleketlerden getireceği mallar, gümrük vermeden memlekete sokamaz. Herkes, memlekette, istediği gibi muallimlik (öğretmenlik), avukatlık, doktorluk yapamaz, bunun için kanunen bir takım evsafa haiz olması lâzımdır.

Bunlardan başka, devletin, siyasî yahut umumun menfaat ve emniyeti maksadiyle inhisarı (tekeli) altında bulundurduğu işleri başkaları yapamaz. Bütün bu manilerle beraber de insan için daima bir çalışma ve iktisat hürriyeti vardır. Bu hürriyetler daha, daha çok ferdin fikri hayatındaki hürriyet haklarıdır.

VİCDAN HÜRRİYETİ: Her fert, istediğini düşünmek, istediğine inanmak, kendisine mahsus siyasî bir fikre sahip olmak, intihap ettiği bir dinin, icaplarını yapmak, veya yapmamak hak ve hürriyetine maliktir. Kimsenin fikrine ve vicdanına hakim olunamaz.

Vicdan hürriyeti, mutlaktır, taarruz edilemez. Ferdin tabii haklarından biri olarak tanınmalıdır.

Medeniyetin geri olduğu cehalet devirlerinde, fikir ve vicdan hürriyeti tahakküm ve tazyik altında idi. İnsanlık bundan çok zarar görmüştür. Bilhassa din muhafızlığı kisvesine bürünenlerin hakikati düşünebilenler, söyleyebilenler hakkında reva gördükleri zulüm ve işkenceler, insanlık tarihinde daima kirli facialar olarak kalacaktır.

Türkiye Cumhuriyetinde, her reşid (18 yaşını bitiren kişi) her çeşit dinini intihapta hür olduğu gibi bir dinin merasiminde de serbesttir, yani, âyin hürriyeti masundur (dokunulamaz). Tabiiyle âyinler asayiş ve umumi adaba mugayir (aykırı) olamaz; siyasî nümayiş şeklinde de yapılamaz. Mazide çok görülmüş olan bu gibi hallere, artık Türkiye Cumhuriyeti asla tahammül edemez.

Bir de, Türkiye Cumhuriyeti dahilinde, bilumum tekkeler ve zaviyeler ve türbeler kanunla set edilmişlerdir (yasaklanıp, kaldırılmıştır). Şeyhlik, dervişlik, çelebilik, halifelik, falcılık, büyücülük ve türbedarlık memnudur (yasaktır).

Çünkü bunlar irtica (yobazlık) menbaı (kaynağı) ve cehalet (bilgisizlik) damgalarıdır. Türk milleti, böyle müesseselere ev onların mensuplarına tahammül edemezdi ve etmedi.

TOPLANMA VE BASIN HÜRRİYETİ: İkincisi, İçtima (toplantı) ve üçüncüsü matbuat (basın) hürri-

yetidir. Bu iki hürriyet, aynı prensipten çıkar. O prensip, insanların fikirlerini serbest söylemek ve neşretmek (yayınlamak) hakkıdır. Vatandaşlar, kendi talim ve terbiyeleri için umumun menfaati noktasından, fikirlerini teati etmelidirler, düşündüklerini istedikleri gibi söyleyivermelidirler. Bu en büyük hakikatler ve terakkiler, fikirlerin ortaya serbest konması ve teati edilmesi (karşılıklı görüşülmesi) ile, meydana çıkar.

İçtima, insanların beraber düşünüp konuşmak veyahut, birinin sözlerini dinlemek maksadıyla, muvakkat olarak bir araya gelmeleridir. İçtima hürriyeti, Teşkilâtı Esasiye Kanunumuz (Anayasa) mucibince fertlerin haklarındandır, fakat Istimatı umumiye (Genel Güvenlik) kanunu dairesinde vukubulur. Çünkü asayiş, içtima ve siyasî nizamı muhafaza ile mükellef olan hükümetin icap eden tedbirleri alabilmesi için, Ictlmaın günü ve yeri hakkında, vaktiyle usulü dairesinde haberdar edilmesi lâzımdır.

İçtima, insanların, bir şeyi beraber görmek için, toplaşmalarından, veyahut insanların müşterek hareket etmek için, daimi bir surette birleşmeleri halinden ayırt edilmelidir.

İçtima, isimle veya şahsî bir davet üzerine olan hususi toplantılardan da değildir. Memleketin huzur ve sükûnunu bozacak surette ve yerlerde toplanmak, tabitayıla memnudur.

İçtima hürriyeti, matbuat hürriyetinden eskidir. Fakat matbuat hürriyeti (basın özgürlüğü), matbaanın ve gazeteciliğin terakkisi (ilerlemesi) sayesinde, daha büyük bir ehemmiyet (önem) kazanmıştır.

Diğer hürriyetler cemiyet tesisi ve tedris (eğitim, öğrenim, öğretim) hürriyetleridir.

Cemiyet (Dernek) müteaddit (çeşitli) şahıslar

tarafından malûmatlarını veya mesailerini (çalışmalarını) daimi surette birleştirmek maksadıyla tesis edilen heyettir (topluluktur). Himayetietfal (Çocuk Esirgeme Kurumu), Hilâlahmet (Kızılay) Cemiyetleri, Türk Ocakları, Kadınlar Birliği gibi kulüpler dahi, cemiyetler kabilindendir.

Tedris (öğretim) bir kimsenin, kendi ilmini başkasına öğretmesidir. Buradaki tedristen maksat, aile içinde yapılan tedris ve tederrüs (öğrenim) değildir. Bir müessese açarak umumi tedrisatta bulunmaktır.

Cemiyet ve tedris hürriyetleri, diğer ferdi hürriyetlerden farklıdır. Çünkü bunlar müşterek bir faaliyetin daimi tatbikatını icap ettirir. Bu sebeple yalnız ferdi haklar gibi mütalâa olunamazlar.

Cemiyetler, bir taraftan içtimaî heyeti takviye eder, fakat bir taraftan da, teşekkül eden cemiyetler, devlet için de başlı başına birer teşkilât ve birer kuvvet olacaklarından devlet için tehlikeli de olabilirler. Bu sebeple, Cemiyet teşkili, Teşkilâtı Esasiye kanunumuzda fertlerin tabii haklarından tanınmış olmakla beraber, cemiyet teşkili ayrıca bir kanunla kayıtlanmıştır. Cemiyetler kanununa göre:

a — Cemiyet, teessüsünü müteakip, behemahal hükümete usulü dairesinde, bildirmek lâzımgelir.

b — Mevcut kanunlara, umumi adaba mugayir (genel ahlâka aykırı) gayri meşru bir esasa veyahut devletin istiklâlini, hükümetin şeklini bozmamak ve muhtelif insanları birbirinden ayırmak maksatlarıyla cemiyetler tesis edilemez.

c — Kavmiyet ve cinsiyet esas ve imkânlarıyla siyasî cemiyet teşkili memnudur.

d— Cemiyet azasının (üyesinin) on sekiz yaşına dahil bulunması şarttır.

e — Hafi (gizli) cemiyetler teşkili katiyen memnudur (kesinlikle yasaktır).

f — Cemiyetlerin toplandıkları yerde, her nevi silâh memnudur. Yalnız kulüplerde, zabıtanın malumatı altında maç talimine ve avcılığa mahsus malumatı altında maç talimine ve avcılığa mahsus silâhlardan lüzumu kadarı bulundurulabilir.

Tedrise gelince, bu da çok mühim ve naziktir. Devlet, vatandaşın bir defa ilk tedrisatı mecburi (ilköğrenimi zorunlu) tutar ve umumiyetle, tedrisat, Hükümetin nezareti altında ve onun programı dairesinde olur. Çünkü, tedris hürriyeti mahiyeti (içeriği) itibariyle (bakımından) muhteliftir. Bir taraftan, ferdi hürriyetin icabıdır, fakat müşterek teşkilâta dayanır. Onun için, tedrisin kanunla, hususi bir nizam altına alınması lâzımdır. Teşkilâtı esasiyede buna dair madde şudur: «Hükümetin nezaret ve mürakabesi (denetimi) altında ve kanun dairesinde her türlü tedrisat serbesttir.»

Tevhidi Tedrisat (öğrenimin birleştirilmesi) kanununa göre, «Türkiye dahilindeki bütün müessesatı ilmiye ve tedrisiye (bilim ve öğrenim kurumları) Maarif Vekâletine merbuttur (bağlıdır). Yalnız Harbiye mektebine menşe olan askeri liseler, Millî Müdafaa Vekâletine bırakılmıştır.

İhbar ve şikâyet hakkı «Türkler gerek şahıslarına, gerek ammeye müteallik olarak kanun ve nizamata muhalif gördükleri hususatta merciine (yetkili yerine) ve Türkiye Büyük Millet Meclisine münferiden (tek başına) veya müctemian (topluca) şikâyette bulunabilirler. Şahsa ait olarak vukubulan müracaatın neticesi müstetiye (dilekçe sahibine) tahri-

ren (yazılı) tebliğ olunmak mecburidir (Teşkilâtı Esasiye Kanunu Madde 82).

Bu şikâyet hakkı zikrolunduğu gibi, bir haksızlığa karşı şikâyet mahiyetinde olursa, ferdi hak olur. Fakat kanunlardan şikâyet ve kanunların tebdiline (değiştirilmesine) ait teklif mahiyetinde olursa, bu cihet vatandaşın siyasî teşebbüsü demek olur ki, bunun şekil ve hududu kanunen muayyendir. «Kanun teklif etmek hakkı Meclis azasına (milletvekillerine) ve İcravekilleri (Bakanlar kurulu)na aittir.»

Bunun haricinde siyasî meramını göstermek isteyen vatandaş kitap yazarak ve matbuattan istifade ederek arzusunu tatmin eder. Efkârı umumiyeye (kamu oyuna) riayetkâr olan hükümetler veya Meclisler bunları nazarı itibara alır.»

SİYASÎ HAK

«Ferdi hak, siyasî hak demek değildir. Ferdi haklara, medenî haklar yahut, âmme veya cemaat (toplum) hakları gibi isimler verenler olmuştur. İsim ne olursa olsun, ferdi haklar siyasî haklar dediğimiz şeylerden başkadır.

Siyasî haklar, vatandaşın hükümete iştirakini temin eden haklardır, bunun en açık ve belli misali, siyasî intihaptır (seçimdir). Siyasî haklardan ancak kanunun, bu hakları kendilerine verdiği vatandaşlar istifade edebilir.

Siyasî haklar, cinis, yaş ve kabiliyet farkı olmaksızın milletin her ferdine verilmemiştir (Teşkilâtı Esasiye Kanunu Madde : 10).

Ferdi haklar ise prensip olarak cinsleri, biçimleri ve kabiliyetleri ne olursa olsun, milleti teşkil eden her ferde aittir.

Bu hakların, bir kısmı dahi, gördüğümüz veçhile (gibi) bir takım kayıtlara tabidir. Bunun sebebi ikidir:

1 — Bu haklar, tatbiklerinde siyasî bir faaliyet teşkil edebilirler; bu faaliyet hükümete bil vasıta (araçsız) iştirake varır. Matbuat hürriyeti, Cemiyet teşkili hürriyeti, İçtima hürriyeti gibi.

2 — Ferdi hürriyetini henüz fiilen kullanmağa muktedir olmayanların himayesi (korunması) mevzuu bahs olur. Meselâ sanayi hürriyeti bazı ahvalde tahdit olunur.»

HÜRRİYETİ MUHAFAZ VE MÜEYYİDELERİ

«Asri teşkilâtı esasiye kanunlarında, ferdi haklar ve vatandaşın siyasî hakları tesbit olunmuştur. Fakat, bu hakların fiilen kullanılması için, onların nasıl kullanılacağını ve hudutlarını tanzim eden kanunlar da lâzımdır. Böyle kanunlar olmazsa, teşkilâtı esasiye kanununda temin olunan haklar, kullanılamaz, birer vaat halinde kalır. Bu sebeplerle hakların kullanılmasını tanzim etmek elzem bir kaidedir.

Teşkilâtı Esasiye Kanunu ve bu kanun muhteviyatı hükümlerinin tatbiklerini tanzim eden (düzenleyen) kanunlar, vatandaşların tabii ve siyasî hak ve hürriyetlerinin müeyyideleridir. (Müeyyide, bir suç karşılığında verilen ceza ve önlem anlamına gelir). Fakat asıl müeyyide hükümettir. Vatandaş, hürriyeti tanıyan, ona hürmet eden, onun temin ve muhafazasını en birinci vazife bilen siyasî idare ise, tabiatiyle, demokrasi esasına müstenit Cumhuriyettir. Eski devirde, hürriyetin muhafazası gibi bir mesele mevzuu bahs değildi. Çünkü, hürriyet yoktu.»

MATBUAT (BASIN) HÜRRİYETİ

«Vatandaşın gündelik veya vakit vakit çıkan gazetelerin risalelere (küçük kitap, broşür) yazacağı yazılar veya yapacağı resimler vasıtasıyla ve neşredeceği kitaplarla fikrini serbestçe tatmin etmesidir.

Tiyatro, sinema, gramofon ve radyo, telgraf da fikirlerin neşri (yayılması) ve tamimi (duyurulup bildirilmesi için çok mühim ve müessir (etkili) vasıtalardır.

Bir insanın herhangi bir mahalde (yerde) söylediği sözler orada kalır, tesiri ani ve mahduttur. Fakat bu sözler radyo ile söylenirse bütün dünya işitebilir. Telgraf da fikirlerin neşrinde en seri vasıtadır. Fakat, söz, bir gramofon plâğına geçerse, bilhassa, bir gazeteye, bir kitaba geçerse, fikir tesbit edilmiş olur bütün dünyada okunur; tabiatiyle gelecek nesillere intikal eder (kalır).

Muhtelif vasıtalarla tesbit olunan ve seri surette neşrolunan fikirler, bütün insanlığın terakkisine ve tarihe büyük hizmet eder.»

EFKÂRI UMUMİYE (KAMU OYU)

«Millî hakimiyet esasına müstenid temsili bir hükümette efkârı umumiye çok büyük bir rol oynar. Matbuat ve içtima hürriyetleri olmadan ve umuma ait işler geniş bir tenkit sahası bırakılmadan efkârı umumiye vazifesini ifa edemez (yapamaz). Millî hakimiyet ve temsili hükümet fikrinin yayılması ve yükselmesi ancak efkârı umumiyenin faaliyeti ile mümkündür.

Hükümet fikri, memleketin fikrini temsil etmelidir. Hükümet, memleketin fikrini anlayabilmek için,

bu fikrin tezahür etmesine (belirmesine) vesile olan vasıtalara malik olmalıdır. Gerçi hükümet intihap zamanında milletin fikirlerine vâkıf olur; intihap olunan Meclisler dahi milletin fikrini temsil ederler. Fakat intihap zamanları milletin izhar ettiği fikirler sabit kalmaz.

Bu sebeple meclislerin, bu fikirleri temsil edebilmesi çok zaman devam etmez. Efkârı umumiye milletin içinden taşan bir mütenesii (dalgalı) fikirler denizidir. O denizde muhtelif cereyanlar, muhtelif münakaşa dalgaları vücuda getirir.

Efkârı umumiye ruhi bir âlemdir. Orada cereyan eden fikir mücadelesi dikkatli gözlerden gizli kalamaz. Eski demokrasilerde bu fikir mücadelesi bütün vatandaşların her gün bir arada toplanarak vücuda getirdikleri içtimalarda vukubuluyordu. Bugün vatandaşların adeden (sayı bakımından) çokluğu ve medenî hayatın vatandaşlara tahmil ettiği yevmi işler (yüklediği günlük işler) onların maddeten ve her gün bir arada toplanmalarına imkân bırakmamıştır. Bu sebeple efkârı umumiye ideal bir âlem olmuştur ki, bu âlemde umuma ait işlerin tenkidi şu mahiyetleri gösterir:

a — Tenkit ve münakaşa tamamen hürdür.

Bu hürriyet herkes tarafından hiç kimsenin tesiri olmadan kendi kendine kullanılır. Hükümeti ve Meclisi dikkatli bulunduran efkârı umumiyenin tenkit hürriyetidir.

b — Efkârı umumiyenin tenkid hürriyeti başlıca birçok neşriyat ile olur.

Neşriyat, suistimallere (görevi kötüye kullanma) mani olur ve hükümet vasıtalarını vazifelerini doğru yapmağa mecbur eder. Neşriyat, en müessir

kontrol vasıtalarındandır. Bu noktada tenkidin kolay ve fakat yapmanın güç olduğu hakikati unutulmamalıdır. Onun için,

c — Umumun iyiliği fikri her türlü tenkitlere ve münakaşalara daima hakim ve esas tutulmalıdır. İltizam olunan fikirler, umumun iyiliği namına ortaya atılmalıdır. Bu fikir, hareket noktası olunca tenkit ve münakaşa devletin de iyiliği namına yapılması ve vatandaşların içtimaî ve siyasî terbiyelerini yükseltmeğe hizmet etmiş olur.

d — Umuma ait işleri tenkit hürriyeti, hükümet ile millet arasında bir anlaşma zemini (ortamı) husule getirir. Hükümet, neşriyat vasıtasıyla efkârı umumiyeyi anlar ve icabında lüzumlu olan vesikalarla onu tenvir eder (aydınlatır). Hükümetin milleti ve milletin hükümeti anlaması bunların tek vücut olmalarını ve kalmalarını temin eder.

Efkârı umimiyenin, kendi kendine teşkilâtlanması hükümet tavır ve hareketlerini tanzim için, efkârı umumiyeye ehemmiyet verince, efkârı umumiye teşkilâtlanır. Efkârı umumiye daima, istifade olunabilecek, hazır bir halde bulunabilmesi, onun bir teşkilâta malik olmasıyla mümkündür.

Bu teşkilât, serbest tenkit ve münakaşa sahasıdır. Bu saha daima açık olmalı ve daima mütenessi fikirlerle beslenmelidir. Bu ise matbuatın gayreti ve menfaati umumiyenin (kamu çıkarının) her gün yeniden yeniye münakaşa edilmesiyle olur. Efkârı umumiyenin cari olduğu (geçerli olduğu) memlekette, gazeteler intişar etmezse (çıkmazsa) ahali çılgın ve şaşkın bir hale gelir.

Bahsettiğimiz bu fikir teşkilâtında şu hususiyetler görünür:

1 — Fikir teşkilâtı, bir ekalliyetin (azınlığın) veyahut bir takım güzide insanların mahsulüdür. Şüphesiz halk kütlesi (topluluğu) bu teşkilâta iştirak eder. Fakat başka şeylerde olduğu gibi, bunda da halk kütlesinin rolü faal değildir. Gerçi halk, neşriyatı aksettirir, fikirleri toplar, fakat fikirleri ortaya atan ve neşriyatın merkezini teşkil eden halk değildir.

2 — Muasır fikir teşkilâtında, hakikatte iki seçme zümrenin faaliyeti vardır. Bu sınıflardan biri matbuat teşebbüslerini vücude getiren ve idare edenlerdir. Matbuat, fikirleri ortaya atmak ve neşretmek için lâzımgelen vasıtalardır. Siyasî fikirleri de imal eden matbuattır. Matbuat teşebbüsleri, gazeteleri, gazeteler, mecmualar ve kitap tabıları (basımı) ile olur.

Matbuatın fikirleri imalindeki rolü daha çok başka mahiyettedir. Çünkü siyasî fikirleri ortaya atan daima, siyasî gruplar ve zümreler gibi cemiyetlerdir. Esas olarak kabul olunmak lâzımdır ki, siyasî fikirler, siyasî fırkaların (siyasî partilerin) menfaatine olarak onlar tarafından ortaya konur. Yoksa halk kütlesi, kendiliğinden meydana çıkmaz.

Ayrıca, bilmek lâzımdır ki, gazeteler, mektep kitapları değildir.

Aşağı insanların para ile yaptıkları matbuat mücadeleleri vardır. En adi yalanları inşaada (yapmada) matbuatın kullanıldığı vakidir. Matbuatta, fikir hürriyetinin maruz kaldığı başka tehlikeler de vardır. Matbuatın ve hattâ fikir cemiyetlerinin milli hükümetin tesirinden kurtularak siyasi veya iktisadi gizli maksatlara alet olmasından korkulur. Matbuatın, para ile satın alınabilmesi, beynelmilel yüksek para

âleminin matbuat üzerinde gizli tesiri veyahut sadece ecnebi devletlerin tahsisatı mesturelerinin (örtülü ödeneklerinin) tesiri, işte bunların efkârı umumiyeyi iğfâl ve tağlid (bozup kandırmak) etmesinden bilhassa korkulur. Fakat, hürriyetten çıkacak bu fenalıklar asla çaresiz değildir. Evvelâ, matbuat serbestisine bir hudut çizilir. Saniyen (ikinci olarak) gazeteler, hususi bir teşkilât yaparak bununla kendi üzerlerinde ahlâkî bir tesir icra ederler. **(NOT: 1961'den sonra bizde yürürlüğe giren, «Basın Ahlâk Yasası» gibi.... H.F.)** İlk zamanlarda bir kazanç işinden başka bir şey olmayan gazetecilik içtimai bir müessese haline gelebilir. Bundan başka, halkın, fikri ve siyasi terbiyesi de bir teminattır. Halk, müteaddit gazeteleri okumağa ve onları birbiriyle kontrol etmeğe ve gazeteci yalanlarına inanmağa alışırlar. Bütün bunların fevkinde (üstünde) her şeyin açık olması sayesinde hüsnüniyetin (iyiniyetin) inkişaf edeceğini ve hayatî meseleler üzerinde hüsnüniyet sahibi insanların daima ekseriyet teşkil edeceklerini kabul etmek muvafık (yerinde) olur. Çünkü o zaman dünyanın yarısını ve bir zaman dünyanın hepsini aldatmak mümkündür. Fakat, bütün dünyayı her zaman aldatmak mümkün değildir. Tecrübeler göstermiştir ki, her şeyi söylemekten insanları menetmek asla mümkün değildir. Fakat, milli terbiye ve büyük manevî kuvvetlere karşı hükümetin münasip (uygun) tarzı hareketi (davranışı) sayesinde isyankâr fikirlerin inkişarına (çıkmasına) müsaade etmeyecek içtimai bir muhit (sosyal yapı) yaratmak mümkündür. Fakat herhalde herşeyin söylenmesine müsaade etmek ve bunun karşısında söyleyenlerin fiile (EYLEME) geçmesine intizaren (bekleyerek) tedbir almakla iktifa etmek (yetinmek) manasızdır. Bütün halkın fiile geçtiği gün,

onları tevkif edecek kuvvet yoktur. Tıbbi bir hıfzısıhha (sağlık korunması) olduğu gibi, içtimai bir hıfzısıhha da vardır. Her ikisi de aynı prensibe istinad eder. Maddi mikropları yoketmek mümkün olmadığı gibi manevî mikropları da yok etmek mümkün değildir. Fakat, şahsın vücudunda cismanî bir sıhhat yaratmak mümkün olduğu gibi içtimaî bünyede de manevî bir sıhhat yaratmak, bu suretle bir mukavemet zemini (karşıkoyma, dayanma ortamı, gücü) hazırlamak mümkündür.

GAZETELER :

Türkiye Cumhuriyetinde gazete çıkartmak, kitap neşretmek, matbaa açmak için, riayet olunması lâzımgelen, merasim, matbuat kanununu ve matbaalar kanununda tesbit olunmuştur. Muzır neşriyat (zararlı neşriyat) ve şahıslara tecavüz halinde yapılacak muamele de bu kanunlarda ve ceza kanununda yazılıdır.

Bu hususta bizce söylenecek sözler şöyle hülâsa edilebilir: Matbuatın umumî hayatta, siyasî hayatta ve Cumhuriyetin terakkiyat (ilerlemeler) ve tekâmülâtında (gelişmelerinde) haiz olduğu vazifeler yüksektir. Matbuatın tam ve vasi (geniş) hürriyeti hüsnü (iyi) istimal (kullanmak) etmesi hususunun nazik olduğu kayda şayandır. Her türlü kanunî kayıtlardan evvel bir sahibi kalem (kalem sahibi) ilme, irfana, ve kendi siyasî telakkilerine olduğu kadar, vatandaşların haklarına ve memleketin her türlü hususi telakkilerin fevkinde olan (üstünde olan) yüksek menfaatlerine de dikkat ve hürmet etmek mecburiyetindedir. Bu mecburiyettir ki, umumi intizamı (genel dü-

zeni) temin edebilir. Maahaza matbuat serbestisinden gelecek fenalıkları ortadan kaldıracak müessir (etkili) vasıta, mazide olduğu gibi matbuat hürriyetini bağlayacak bağlar değildir. Bilâkis, matbuat hürriyetinden tevellüt edecek (doğacak) mahzurların (sakıncaların) izalei vasıtası (giderilme aracı) binnefis matbuat hürriyetidir (matbuat hürriyetinin kendisidir.)

TAASSUPSUZLUK (Tolerance)

Kitabımızın başında «Hoşgörü» başlığı altında ileri sürdüğü fikirlerden sonra, Atatürk bu konu üzerinde bir miktar daha durmak ihtiyacını duymakta ve «vicdan hürriyeti» için şunları yazmaktadır:

«Vicdan hürriyetini, insan ruhunun Allahın âli (yüksek) hüküm ve nüfuzu altında, dinî hayatı idare etmek için malik olduğu haktan ibaret olduğunu bellemiş olanlar. acaba bugün nasıl düşünmektedirler. Bu gibiler kendisi gibi düşünmeyenlere içlerinden kızmıyorlar mı?

Bu saydığımız, zihniyette bulunduğuna ihtimal verilen kimselere hür müttefiklerimiz, acaba, bir teessür hissiyle, bir esefle bakmıyorlar mı?

Bu saydığımız gibi, muhtelif inanışlı kimseler, birbirlerine kin ve nefret besliyorlarsa, birbirlerini hor görüyorlarsa ve hattâ sadece birbirlerine acıyorlarsa, bu gibi kimselerde taassupsuzluk (hoşgörü) yoktur; bunlar müteassıptır.

Taassupsuzluk o kimsede vardır ki, vatandaşının veya herhangi bir insanın vicdanî inanışlarına karşı, hiç bir kin duymaz. Bilakis hürmet eder. Hiç ol-

mazsa başkalarının, kendininkine uymayan inanışlarını bilmemezlikten, duymamazlıktan gelir.

Taassupsuzluk budur. Fakat hakikati söylemek lâzım gelirse, diyebiliriz ki, hürriyeti, hürriyet için sevenler, taassupsuzluk kelimesinin ne demek olduğunu anlayanlar, bütün dünyada pek azdır. Her yerde umumî olarak cari (geçerli) olan taassuptur. Her yerde görülebilen sulh manzarasının temeli, taassup ile hür fikrin, birbirine karşı kin ve nefret zeminindeki muvazeneyi (dengeyi) tutan fazla kuvvet sayesindedir.

Bu söylediklerimizden şu netice çıkar ki, aramızda hürriyet hailelerinin zail olduğuna, bizim gibi düşünen ve hissedenlerle birlikte yaşadığımıza hüküm vermek müşküldür. O halde görülen taassupsuzluk değil, zaafın dermansız bıraktığı taassuptur.

Şüphesiz, fikirlerin, itikatların (inançların) başka başka olmasından şikâyet etmemek lâzımdır. Çünkü bütün fikirler ve itikatlar, bir noktada birleştiği taktirde bu hareketsizlik alâmetidir (belirtisidir), ölüm işaretidir. Böyle bir hal, elbette arzu edilmez. Bunun içindir ki, hakiki hürriyetçiler, taassupsuzluğun, umumî bir haslet olmasını temenni ederler. Fakat hüsnüniyetle dahi olsa, taassup hatalarına karşı, dikkatli olmaktan vazgeçmezler. Çünkü, hüsnüniyetle, hiçbir zaman, hiç bir şeyi tamir edememişlerdir. İnsanların, ruhun selâmeti için yakıldıklarını biliyoruz.

Herhalde bunu yapan engizisyon papazları, hüsnüniyetlerinden ve iyi iş yaptıklarından bahsederlerdi. belki de cidden bu sözlerinde samimi idiler. Fakat bu hamakati, yahut hiyaneti iyi bir iş kalıbına uydurmak mümkün değildir, en nihayet bu, bir isim değiştirmek meselesidir.

İşte bu sebepledir ki, aldatmazlığı, kayıtsızlık derecesine götürmemek mühimdir.

Gerçi hür olmak herkesin hakkıdır ve bunun için, hakikî hürriyetçiler, hürriyetçi olmayanlara karşı da geniş davranılmasını isterler. Fakat, bunların hiç bir zaman elleri ayakları bağlı olduğu halde kurbanlık koyun vaziyetine razı olacakları asla kabul olunmamalıdır.

Unutmamalıdır ki, bazı insanlar istikbali, mazinin arasında görmekte musirdirler (ısrarlıdırlar). Bunlar, alâkamızı kestiğimiz ananelere karşı behemehal, sadakatın iadesini isterler.

Bu gibi insanlar, kendi itikat ettiği gibi, itikat etmeyen kimseleri istedikleri gibi ezemezlerse, kendilerini cenderede hissederler.

Herhalde taassupsuzluğun arzu edildiği gibi umumileşmesi huy haline gelmesi, fikrî terbiyenin yüksek olmasına bağlıdır.»

İşte bu sebepledir ki, aldırmazlığı, kayıtsızlık derecesine götürmemek mühimdir.

Gerçi hür olmak herkesin hakkıdır ve bunun için, hakikî hürriyetçiler, hürriyetçi olmayanlara karşı da geniş davranılmasını isterler. Fakat, bunların hiç bir zaman elleri ayakları bağlı olduğu halde kurbanlık koyun vaziyetine razı olacakları asla kabul olunmamalıdır.

Unutulmamalıdır ki, bazı insanlar istikbali, mazinin arasında görmekte musirdirler/ısrarlıdırlar/.Bunlar, alâkamızı kestiğimiz ananelere karşı behemahal, sadakatın iadesini isterler.

Bu gibi insanlar, kendi itikat ettiği gibi, itikat etmeyen kimseleri istedikleri gibi ezemezler, kendilerini cenderede hissederler.

Herhalde taassupsuzluğun arzu edildiği gibi umumileşmesi huy haline gelmesi, fikri terbiyenin yüksek olmasına bağlıdır.»

BAĞLILIK /Solidarite/

«İlim, cemiyetin büyüklü günün sırrını, insanlara açmıştır; bu sır insanların birbiriyle olan bağlarıdır!»

«Bütün insanlar, içtimai bir vücudun azalarıdır ve bu sebeple birbirlerine bağlıdır. Bir de insanlar, ölülerin karşı varisleri olduklarından, aralarındaki bağlar, her zaman ve mekâna şamildir.

Bu bağlar, tabiidir, içtimaidir ve iktisadidir.

Tabii bağın, bize öğrettiği şudur; bilhassa işbölümünün ve harsi varislik yüzünden, herkes malik olduğu şeyin ve hatta kendi şahsi varlığının en büyük kısmını atalarına ve bir zamanlar yaşadığı insanlara borçludur.

Eğer öyle ise, insanın insana karşı bir borcu varsa, bütün borçlar gibi bunun da ödenmesi lâzımdır. Bu borçlar, kimin tarafmdan ödenmelidir?

İnsanlar arasındaki tabii ve içtimai bağlardan istifade ederek servet kazananlar tarafından! Çünkü eğer gelmiş geçmiş, ismi bilinmeyen binlerce bağlı insanlar olmasalardı, zaten bir servet olmazdı.

Kime ödemeli?

Tabiî ve içtimai bağdan zarar görenlere! Gerçi, bu alacakların şahsen bilinmelerine imkân yoktur;

fakat bunların mümessilleri vardır. Devlet veyahut bir çok içtimaî muavenet müesseseleri.

Nasıl ödemeli?

Bir defa, devlete vergi, bilhassa artar vergi olarak ve sonra bağlı ve birbirine yardımcı olmalarından bağ ve yardım müesseselerine verilebilir.

Bu söylediklerimizden, insanların mazinin ve halin/şimdiki zamanın/ nimetlerinden birbirlerine aynı derecede, istifade edememiş ve edememekte oldukları anlaşılıyor. Bu müsavatsızlığı gidermek için bir kısım insanlardan, diğer bir kısım insanlar için adeta tazminat isteniyor. Bu farklı istifadenin, başlıca sebebi, şüphesiz ki, insanların muhtelif vasıtalar ve kabiliyetler yüzünden birbirlerine benzememeleridir.

Bu noktada şöyle bir nazariye söylenmektedir: Tekâmülün gayesi, insanları birbirine benzetmektir, dünyada birliğe doğru yürümektir, insanlar arasında, sınıf, derece, ahlâk, elbise, dil, ölçü farkı azalmaktadır. Tarih, yaşamak kavgasının din, ırk, terbiye yabancıları arasında olduğunu gösterir. Birliğe doğru yürüyüş, sulhe doğru da yürüyüş demektir.

Bağlılık hakkında, bir fikir edinmeğe, en müsait olan düşünüş ve görüş bu son mütalâa olabilir.

Fakat, birer içtimaî fikir olarak aldığımız bağlılık nazariyeleri tatbikatte, «içtimaî teminler» adı altında toplamak kabildir. Bu içtimaî teminlere Devlet sosyalistliğine yaklaşarak varılabilir. Bu yol, kanun yoludur:

1— İş Kanunu,

2— Şehirlerin ve Atelyelerin sağlık kurumu kanunu,

3— Sarı hastalıklara karşı korunma kanunu,

4— Amelenin ihtiyarlığı ve kazalara karşı sigortası,

5— Hasta ve ihtiyar yoksullara mecburi yardım,

6— Çiftçi sendikaları,

7— Yardım Cemiyetleri kurulması,

8— Ucuz evler yapılması,

9— Mektep çocukları için mekteplerde bakkallar,

10— Bütün bu gibi cemiyetlere devlet bütçesinden yardım ve bu ve buna benzer hususları temin için kanunlar.

Bağlılığın, saydığımız şekilde tedbirleri çoktur; fakat bu tatbikler fikri her yerde teveccüh görmüş değildir; çok tenkitlere uğramaktadır. Bilhassa bağlılık nazariyesinin tatbiklerini, ferdin meliyetler duygusunu zayıflatan veyahut yokeden bir hareket görenler vardır. Diyorlar ki, aczimizi, kusurumuzu, ayıplarımızı cemiyetin üstüne atmak, ferdi mesuliyeti kaldırmaktır. Halbuki ahlâk kanunlarının temeli ferdî mesuliyettir.

Bu tenkitler zorla ve hukukî bir şekilde içtimaî borç fikrini bir yana bıraktırmağa kâfi gelebilir. Bağlılığın ahlâka esas teşkil edeceği de sağlam bir iddia olmayabilir. Fakat bağlılığın amelî olarak şunları öğrettiğini görmekteyiz:

1— Başkasına olan iyilik bize de iyiliktir.

2— Başkasına olan kötülük, bize de kötülüktür. Bu sebeple iyiliği sevmek ve kötülükten kaçınmak lâzımdır.

3— Yaptığımız işler etrafımızda sevinç veya acılar halinde akisler uyandırır; bu hal bizde vicdanî vazifeleri duyurur.

4— Bağlılık, bizi başkaları için müsamahakâr yapar. Çünkü başkalarının kusurlarında, bizim de istemeyerek ekseriya beraber suçlu olduğumuzu gösterir.

Hülâsa bağlılık «herkes kendi için yerine, herkes herkes için» düşüncesini koyar.

Bu düşünce içtimaidir. Millidir, geniş ve yüksek manasiyle insanidir.»

ATATÜRK VE GARPLILAŞMAK (BATILAŞMAK)

Günümüzde de batılılaşmanın değişik görüşlü kişilerce iyi ve kötü yanlarının ele alınarak eleştirildiği bir gerçek.

Biz, biraz kakafoni yarattığından «batılılaşmak» kelimesi yerine «garplılaşma»yı alacağız. Şimdi, özetle, Osmanlı döneminde başlayan «garplılaşma» hareketine bakıp, inceleyelim ve sonra da bu konuda Mustafa Kemal Atatürk'ün neler dediğine yer verelim:

Batılı bazı kaynaklar, Osmanlılarda garplılaşma hareketinin 1774 yılında imzalanan küçük Kaynarca antlaşmasıyla belirmeğe başladığını öne sürerler. Fakat, garplılaşma mevzuunda 18. asrın ilk yarısında da bazı temayül ve teşebbüsler de görülmektedir. Meselâ İbrahim Müteferrika tarafından ilk matbaanın 1728'de kuruluşu gibi. Bununla birlikte, bu konuda ilk adım. III. Mustafa (1757-1774) tarafından atıldı. Bu padişah, batılı yöntemlerle bir «ıslahat»ın yapılmasına içtenlikle inanmıştı. Islahata, ordudan başladı. Yeniçeri Ocağı'nı kolay kolay düzeltemeyeceğini anlayınca, yeni bir askeri sınıf teşkil ederek, batı tarzında topçu birlikleri kurulmasına girişti. Bu iş için

Fransa'dan getirtilen Baron de Tott (1730 - 1793) Sürat Topçuları denilen teşkilâtı kurdu. I. Abdülhamid de (1774 - 1798) garplılaşma yolunda ıslahata ordudan başladı. Humbaracılar ocağı yeni baştan canlandırıldı. Sürat Topçuları'nın ocağı geliştirildi. Fransa'dan öğretmenler getirilerek Tersane mühendishane sinde İstihkâm Bölümü açıldı (1784). Ayrıca Hendese Odası adı verilen ve garp usullerine göre deniz subayı yetiştirecek olan bir okul kuruldu. Camialtı'nda da iki - üç odalık bir yerde Mühendishane faliyete başladı.

Garplılaşma hareketi III. Selim zamanında (1789 - 1807) daha geniş kapsamlı bir şekilde ele alındı. III. Selim'in amacı modern bir ordu kurmak, ilmiye sınıfının, şeyhülislâmların ıslahat teşebbüsleri karşısındaki dirençlerini kırmaktı. Böylece Batı'nın bilim ve fende gösterdiği gelişmelerden yararlanma sırasında bunu önleyecek bir engel kalmayacaktı. Bu sebeple III. Selim, Yeniçerileri, ulema ve beylerin direnmesine karşı, reformları destekleyecek yeni bir askerî teşkilâtın gerekliliğine inanmıştı. «Nizamıcedit» adını koyduğu askerî teşkilât Şubat 1793'te bu amaçla kuruldu. Tutucu zümreleri şüphelendirmemek için, başka bir sebep ileri sürüldü; Nizamıcedit'in Boğazlar'ı Ruslardan korumak için kurulduğu söylentisi etrafa yayıldı.

Sonradan Nizamıcedit askerine «Asakir-i Şahane» denildi. Bunun yanı sıra Tophane'de ders vermek üzere İngiltere, Fransa ve İsveç'ten Türkiye'ye Mühendisler getirtildi. Tophane'ye «istihkâm» sınıfı da eklendi. Mühendishane-i Berriye-i Hümayun (Kara Mühendishanesi) 1800'de yapıldı ve hizmete açıldı. Ayrıca askerî öğrencilerin bilgilerini genişletecek

eserleri Türkçeye çevrilmesi de sağlandı. III. Selim askeri reformun yanı sıra siyasî, idarî, malî ve ekonomik alanlarda bazı yenilikler yaptı. Almanya, İngiltere (1793) ve Fransa'da (1794) daimi Büyükelçilikler kurdu.

III. Selim'in garplılaşma yolundaki teşebbüslerinden ürken ulema, yeniçeri ocağı ve beyler sonunda padişahın karşısına dikildiler. Tarihe «Kabakçı Mustafa» diye geçen olay III. Selim'in tahttan indirilmesiyle sonuçlandı (29 Mayıs 1907).

Garplılaşma teşebbüsleri II. Mahmut (1807 - 1839) döneminde yeniden başladı ve hızlandı. II. Mahmut, tahta geçer geçmez «Sekbanıcedit» adlı bir askerî teşkilât kurdu. Ancak çok geçmeden yeniçerilerin ayaklanmaları üzerine bu teşkilâtı lâğvetti. Fakat Mahmut II, daha sonra yeniçerilerin başka bir ayaklanmasını kanlı bir şekilde bastırdı. Bazı batılı kaynaklara göre 60 bin kişi asıldı, 20 bin kişi İstanbul'dan sürüldü. 1826'da tarihte «Vek'ayi Hayriye» diye anılan ve Yeniçeriliğin kaldırılmasından sonra II. Mahmut, Asakir-Mensure-i Muhammediye adı altında yeni bir ordu kurdu. Asker ve subayların giyim kuşamı, talim ve terbiyesinde «Prusya Sistemi» benimsendi.

II. Mahmut, Ordu'dan başka, idare, milli eğitim, tıp ve diğer sağlık alanlarında da garplılaşma teşebbüs ve hareketlerinde bulundu. Bu arada devlet teşkilâtında nezaretlerin (içişleri, dışişleri, maliye vb) kurulması ve öğretimde medreselerin yanısıra rüştiye mekteplerinin açılmaları, bu meyanda sayılabilir.

Abdülmecit zamanında (1839 - 1861) garplılaşma yolunda atılan en önemli adım, Gülhane Hatt-ı Hümayûn'u ile ilân edilen «Tanzimat Fermanı» oldu (3 Ka-

sım 1839). Bu fermanla, müslüman olan veya olmayan herkesin can, mal ve ırzı devletçe güvenlik altına alındı. Tanzimat-ı Hayrlye'nln yanısıra Abdülmecit zamanında 1849 ve 1863'te Batı'dan örnek alınarak Ticaret Hukuku yeniden düzenlenerek avrupal, modern esaslara bağlandı. Yüksek Öğretim için medreselerden ayrı olarak Darülfünun (Üniversite) kuruldu. Binanın temeli 1856 yılında atıldı. Aynı sene Darülmuallimin (öğretmen okulu) da öğrenime başladı. Bu dönemde «garp modası» özellikle İstanbul'da yaygın bir hâl aldı. Osmanlı tarihinde ilk olarak Sultan Abdülmecit, Fransız sefiri Touvernol'un elçilikte verdiği «balo»ya gitti. 1856'da cereyen eden bu olay, aynı zamanda Tanzimat'ın ilânı tarihine rastlar.

Garp etkisi, bu devirde büyük yapılarda da kendini gösterdi. Saray, cami, konak ve benzeri yapılarda Batı'nın «rokoko-barok» karışımı mimari tarzı uygulandı. Nusretlye camii, Dolmabahçe Sarayı ve Tophane kasrını bunlara örnek olarak gösterebilirlz.

Sultan Abdülaziz de (1861 - 1876) garplılaşmayı sürdürdü. Buna rağmen Osmanlı devletinin meşrutl bir rejime kavuşmasını hedef tutan «jöntürk - Yeni Osmanlılar» hareketi de gelişiyordu. 1876'da Sultan Abdülaziz, Fransa'ya bir gezi yaparak III Napoleon'u ziyaret etti. Garplıların yaşayış tarzını yakından gördü. Padişahlığı süresince bir çok alanda garp müesseselerlnln örnek alınmasına çalıştı. 1868'de Şura'yı Devlet açıldı. Dlvan-ı Ahkâm-ı Adllye'ye «Adliye Nezareti» adı verildi. Temyiz ve İstinaf mahkemeleri de ayrıca teşkilâtlandırıldı (1860). Prusya ordusunda bir süredir kullanılan iğneli tüfekler, Osmanlı ordusu için satınalındı. Krupp Fabrikası, ülkedeki strateJik yerleri tahkim etmek amacıyla büyük çaplı topları Osmanlı

devletine -para mukabili- gönderdi. Ordu'da Avrupa ordularından örnek alınarak daha büyük üniteli savaş birlikleri olan «tümen» teşkilâtı kabul olundu. Donanma da aynı şekilde buharlı gemilerle takviye edildi. Gene avrupa mimarisinden esinlenerek Çırağan Sarayı yapıldı. 1874'te İstanbul'un ilk metrosu olan Galata Tünel'i işletmeğe açıldı.

V. Murat'ın (30 Mayıs 1876-29 Ağustos 1876) meşrutiyet benimsemesi, jöntürkleri heveslendirip ümitlendirdi. Ancak V. Murat, sağlığının giderek bozulması dolayısıyle tahtı II. Abdülhamit'e (1876 - 1909) bıraktı. II. Abdülhamit, aydın çevrelerdeki cereyana uyarak Kanunu-u Esasi'yi (Anayasa)yı ilân etti. Ve Meclisi Mebusan'ın toplanmasına izin verdi. Türk tarihinde iki dereceli oyla seçilmiş ilk Meclis 1876 tarihinde açıldı. Ancak, 1877 - 1878 Halk arasındaki adıyla 93 Harbi) öncesinde savaş korkusu ve sıkıyönetim şartlarından yararlanan II. Abdülhamit, bir iddiaya göre, Meşrutiyet hareketinin önde gelenlerinden Mithat Paşa'yı Kanun-i Esasi'deki bir maddeye dayanarak 5 Şubat 1877'de sürgüne gönderdi. 13 Şubat 1877'de de Meclis-i feshetti. Buna karşılık, 33 yıl süren yönetiminde II. Abdülhamit, garp modellerine uygun bir çok yüksek ve teknik okulun açılmasına önayak oldu. İlk nüfus sayımı onun zamanında yapıldı. Bütün ülkede ticaret, tarım ve sanayi odaları kuruldu. Demiryolu yapımına önem verdiği gibi, ilk atlı ve elektrikli tramvaylar onun zamanında işletmeye konuldu. 1908'de gelişen olaylar karşısında 1908'de İkinci Meşrutiyet ilân edildi. 33 yıllık bir fasıladan sonra Meclis-i Mebusan 17 Aralık 1908'de yeniden toplandı. Çok geçmeden çeşitli bazı tahrikler sonucu, 31 Mart Vak'ası denilen Irtica hareketi ortaya çıktı. Ayaklanma niteliğindeki bu hareket, Selânik'ten İstanbul'a gelen Hareket Ordusu

tarafından bastırıldı ve II. Abdülhamit tahttan indirildi. Yerine Sultan Reşat, V. Mehmet ünvanıyla padişah oldu (1909 - 1918).

1909 yılından sonra Osmanlı İmparatorluğunun modernleşmesi için bir çok teşebbüs yapıldı. Ancak bunlardan sağlıklı bir sonuç pek alınamadı. Hristiyanlar da dahil olmak üzere bütün tebea için askerlik mecburiyeti konuldu. Seçim sistemi genel oya dayatıldı. Halk eğitimine başlandı. Trablusgarp (1911). Balkan (1912-13), Birinci Dünya Savaşları (1914 - 1918) ve nihayet İstiklâl Savaşı (1919 - 1922) garplılaşma hareketini yavaşlattı.

CUMHURİYET DÖNEMİ VE....

Şimdi, öğreplelaşma hareketine (özetle) cumhuriyet döneminde bakalım :

Cumhuriyetin kurulmasından sonra Türkiye'de Atatürk'ün önderliğinde bir çok devrim hareketlerine girişildi. Atatürk, herkesçe bilinen devrimleriyle, garplılaşma hareketini hızlandırdı. Ve müsbet bilim, teknik alanlarda büyük gelişmeler sağlandı. Ayrıca sosyal hayatı etkileyen ,lâiklik, kadın hakları gibi çağdaş düşüncenin uygulamaları da büyük şehirlerden başlayarak gitgide yaygınlaştı. Ve nihayet Türkiye Batılı anlamda hür, demokratik, bağımsız ülkeler arasındaki yerini aldı.

Garplılaşma hareketine önce, bozulmuş Yeniçeri Ocağı'nın yerine modern bir askeri teşkilât kurmak üzere girişilmişti. Fakat sonraları, kendilerini hristiyan tabanın koruyucusu sayan Büyük Devletlerin ıslahat isteklerini gerçekleştirmek amacına dönüştü.

Daha sonra da gelişim, sanayi ülkelerinin Osmanlı İmparatorluğunun kapalı iktisadî düzenine (yeddi vahit, el sanayii, lonca, iç gümrük ve benzerleri) son veren iktisadî baskısına (1838 İngiliz Ticaret antlaşması) baş eğildi. Kapitilasyon imtiyazlarından yararlanan büyük devletler, parasal imkânları daralan imparatorluğa dünç vermeyi daima yeni bir «ıslahat isteği»ne bağladılar. 1838 İngiliz, 1839 Fransız Ticaret sözleşmeleri, Tanzimat Fermanı ile bütünleşti. Ayrıca 1954'te yapılan bir borçlanma da 1856 «Islahat Fermanı» na yolaçtı. Bankalar, işletmeler, okullar, İmparatorluk içinde hayatları ve menfaatleri korunan hristiyan tabaanın da işbirliği ile genişletildi. Garplılaşma bu aşamasında, İmparatorluğun istediği bir «reform» dizisi olmaktan daha çok, büyük devletlerin bir zorlaması haline geldi.

Garpta öğrenim yapan, devlet katlarında yönetici görevlerde bulunan paşalar, mutlakiyet yerine Garptaki ilerlemenin başlıca sebebi olarak gördükleri meşruti düzeni getirmek yolunda mücadeleye geçtiler.

Garplılaşma bu dönemde, ideolojik bir muhtevâ olarak, aydınlar arasında tartışma konusu oldu. «Vatan» ve «Hürriyet» kavramları benimsendi. Edebiyat ve garptan örnek alman gazete ve tiyatro aracılığıyla bu kavramlar halka anlatılmağa çalışıldı. Askerî yenilgiler, toprak kaybı, dış borçlar memleketi giderek yoksullaştırdı. Duyun-u Umumiye'nin kurulması, Muharrem Kararnamesi gibi mali anlaşmalarla İngiltere, Fransa ve Avusturya'nın yanı sıra Almanya ve İtalya da yer alıyordu. İkinci Meşrutiyet döneminde Balkanlarda açıkça ortaya çıkan milliyetçilik akımı karşısında Osmanlı aydınları arasında «TÜRK MİLLİYETÇİ-

LİĞİ» fikri belirdi. Garplılaşma bu dönemde daha sınırlı bir hale geldi. Garbın teknik ve medeniyet almak, fakat kültürünü almamak düşüncesi Ziya Gökalp gibi düşünürler tarafından ortaya atıldı. Gökalp'a göre hars (kültür) milli, teknik ise gayrı millî idi. Cumhuriyetten sonra Atatürk döneminde, geri kalmışlığın tek sebebi, garp kurumlarının kültürüyle ülkeye girememiş olmasında görülerek, toplumun ideolojik yapısı bu istikametteki reformlarla güçlendirilmek istendi.

Garplılaşma hareketi, son yıllarda bazı aydınlar tarafından, Türkiye'de milli burjuvazinin gelişmesini önlediği gerekçesine bağlanarak eleştirilmektedir.

* * *

ATATÜRK «GARPLILAŞMA» KONUSUNDA NE DİYOR?

Buraya kadar «Osmanlı döneminden günümüze kadar» «garplılaşma» yahut «batılılaşma» diyelim, hareketinin kısa bir özetini yaptık.

1 Aralık 1921 Tarihinde verdiği söylevinde Gazi Mustafa Kemal Atatürk bu konuda aynen şunları söylemiştir:

«Son yüz senelik devlet hayatını, millet hayatını ve siyasî hayatı göz önüne getiriniz.... Sultan II. Mahmut memleketin idaresini ıslah etmek, ilerletmek için teşebbüslerde bulunmak istedi. Fakat vukubulan teşebbüsler, Avrupa nizamlarını almak, Avrupa'nın elbisesini giymek gibi bir takım düzeltme teşebbüslerinde bulundu. Fakat bu hakiki, müsbet bir netice vermedi,

veremezdi.... Çünkü ıslahat için taklitçiliğe gidilmişti. Sultan **Mahmud-Adli** (II. Mahmut) devrinde ve ondan sonra **Sultan Abdülmecid** zamanında belki **Reşid** paşaların teşvikiyle daha doğrusu memleket içinde isyan ocağı körüklemekte olan gayrimüslim unsurları memnun etmek zaruretinden, bunların memnuniyetini gerekli sayan Avrupa'nın ve Batı'nın karşısında bir şey lâzım geldi. **Gülhane Hattı Hümayun**'u meydana çıktı. Bu Gülhane Hattı Hümayunu Devleti Aliyte-i Osmaniye'ye uygulanması bakımından hakikî ıslahat denecek derecede bir sonuç vermedi. Dahili isyan devam ediyordu. Dışarının tazyikleri, vesaire devam ediyordu.... **Sultan Hamid** tahta geçtiği zaman Avrupalılar Bosna ve Hersek memleketlerini ele geçirmek, ıslahatın mutlaka iki ay içinde uygulanmasını temin etmek için tazyiklerde bulundular. Artık, Avrupalılar bu Devlet-i Osmaniyenin başlıbaşına kendisini idareye muktedir telakki edilmemesi lâzım geldiğini, binaenaleyh ve şayet altına almak icab ettiğini kati bir surette beyan ettiler! İşte o zaman efendiler, bir paşa'nın başkanlığında, üçü hristiyan olmak üzere on altı memur, on ulema ve iki askerden kurulu bir hayat Babıâlide toplandı (Elindeki kanunî esasiyi göstererek) ve bu kitabı yazdı! Bu kitap milleti memnun etmek için, milletin hakikî arzu ve emelleri için, müsbet, makesi tecelli (görünme mahalli) değildir. Efendiler, bu kitap, düşmanlarımızı geçici olarak olsun memnun etmek gayesini gözetmiş bir kitaptır.»

ÇOK PARTİLİ SİSTEM

Atatürk, gerçekten Türkiye'de çok partili bir sistemi defalarca düşünmüş ve hattâ bunun uygulama-

sına geçmiştir. O'nun bu konuda Prof. Afet İnan'a dikte ettirdiği fikirleri aynen şöyle; tarih 1930'dur:

«Çok Partili Sistem Üzerine,

İnsanların tarihten alabilecekleri mühim dikkat ve intibah dersleri, bence devletlerin umumiyetle siyasî müesseselerin teşekküllerinde, bu müesseselerin mahiyetlerini tebdilde ve bunların inhilal ve inkırazlarına (çöküş ve batışlarına) müessir olmuş sebep ve âmillerin tetkikinden çıkan neticeler olmalıdır. Meselâ, Osmanlı İmparatorluğunun doğmasını mucip olan sebep ve âmillerin tetkikinden çıkan netice, mühim olduğu gibi, bu imparatorluğun batması sebep ve âmillerinin tekikinden çıkacak netice de o kadar mühimdir. Bu tetkiklerde, şüphesiz siyasî müeseseyi kuran milletlerin her noktai nazardan harsları (kültürleri) derecesi mütalâa olunur; şahısların müsbet veya menfi (olumlu ya da olumsuz) tesirleri nazara dikkate alınır.

Siyasi müesseselerin değişmesine misal olarak bugünün bir hadisesini tahlil edebiliriz (inceleyebiliriz). Malûm olan sebep ve âmillerin tesiri altında, Türkiye Cumhuriyeti teşekkül etti. **Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti** esas olmak üzere siyasî bir fırka (parti) vücuda geldi (Cumhuriyet Halk Fırkası - Cumhuriyet Halk Partisi). Bu fırkanın karşısında teşkil edilmek üzere bazı siyasî zümreler, Cumhuriyetçilik ruhuna vakıf olmadıklarından yaşamak imkânını bulamadılar. Cumuhriyet Halk Fırkası memlekette tek kaldı. Büyük Millet Meclisi'nin umumi heyeti (genel kurulu), bu fırkanın mensuplarından ibaret oldu. Reisicumhur (cumhurbaşkanı) ve hükümet ricali (hükümeti oluşturanlar) bu fırkanın erkânından, bu fırka mebuslar heyetinin (grubunun) intihap ve itimat ettiği zatlar oldu.

Cumhuriyet Halk Fırkasının esas prensipleri ve bu prensipleri tatbik eden bugünkü hükümet, Cumhuriyet temelini sağlamlaştıracak vasıfta ve mahiyettedir. Bunun böyle olduğu senelerden beri görülen tavrı hareket ve eserlerinden kolaylıkla anlaşılabilir. Fakat bu vaziyetin devamından hatıra gelen ve görülen mühim mahzurlar, Meclis yalnız bir fırka mensubunun olunca, o fırkanın iktidar mevkiinde tuttuğu hükümetin icraatının kâfi (yeter) derecede münakaşa (tartışma) ve tenkit (eleştiri) edilememiş olmasıdır. Bu noksan iki sebepten neş'et edebilir (çıkabilir, doğabilir) :

Birincisi, Meclisin kendi fırkasından olan Reisicumhur ve onun intihap ettiği (seçtiği) Başvekil ve arkadaşlarına çok itimadı (güveni) olabilir. Bu sebeple Meclisten geçen ve geçmeyen işleri, uzun uzadıya tetkike lüzum görmeyebilirler. İkincisi, aynı fırka arkadaşı olmak, arkadaşlıkta lüzumsuz ve zararlı hassasiyet uyandırabilir.

Tenkit ve muahaze ile birbirini gücendirmemek gibi bir vehime kapılabilir. Bunlardan başka sebeplerde inzimam edebilir; yavaş yavaş hükümet ve onu intihap eden Reisicumhur, Meclisten aldıkları ve bazı mühim heyecan verici hadiseler münasebetiyle alabilecekleri selâhiyetleri tenkitsiz tatbike alışırlar. Bu hâl âdet derecesinde kökleşebilir. Çünkü az tenkitli veya tenkitsiz iş görmek, her hareketi tenkit göreceğini düşünerek hareket etmekten daha kolaydır, zamanla bu vaziyetin nasıl bir şekil alacağını kestirmek güçtür.

Devlet Riyasetine gelen zat, bilhassa muktedir, faal olur, Devlet ve millete kendi şahsına muhabbet

ve takdir kazandıracak büyük hizmetler yaparsa, zahiren (görünüşte) Meclis vaziyetine ve Cumhuriyet şekline hürmetkâr ve itaatkâr görünürse, tehlike büyür. İstemediği halde Devletin hakikatte mahiyeti değişebilir. Bu yeni vaziyetin ismini takınması zaman meselesi olur. İşte, bu esaslı mütalâaya mebni olmalıdır ki, Reisicumhur Gazi'nin tensip ve teşvikiyle olduğu anlaşılan, yeni bir fırka, **Serbest Cumhuriyet Fırkası** teşekkül etmiş bulunuyor. Temiz fikirler etrafında teşekkül eden ve tabii bir surette Cumhuriyet temeli üstünde yükselecek olan bu fırkanın mevcudiyeti, hatıra gelen mahzurların vücud bulmaması için, esaslı bir tedbirdir. Memlekette Cumhuriyet Halk Fırkası var. Ve Serbest Cumhuriyet Fırkası birbirini kontrol edecek birbirinin fikirleri, niyetleri, hareketleri hakkında efkârı umumiyeyi tenvir edecektir (aydınlatacaktır). Bu sayede şahsî selâhiyetlere dayanarak, şahsî hareketler milletin gözü önünde bulundurulacaktır. Milletin şahıslara, kendini unutacak ve kendini kaptıracak kadar meclup olması (tutulup bağlanması), iyi netice vermez. Bunun tarihte misalleri çoktur.

Oktav'ın elinde (Rımalı Oktavius) beş yüz seneden beri devam eden Roma Cumhuriyeti, yavaş yavaş hemen mutlak bir hükümdarlığa döndü. Oktav, Senato'ya dikkat ve hürmet ederdi. Zevahiri (görünüşü, durumu) kurtarmağa çalışırdı. Hürriyet taraftarlarını hoşnutsuzluğa sevketmezdi.

Oktav, kaydı hayat (ömür boyu) şartıyla, Konsüllüğü reddetti. Diktatörlüğü aslâ kabul etmedi. Ogüst herkesin iyiliğine çalışırdı. Efkârı umimiye kendisiyle beraberdi. Senato'ya kendisini çok sevdirdi, her ne vakit iktidardan çekilmek istediyse Senato rica ile

kendisine iktidarı muhafaza ettiriyordu. Senato, Oktav'a Ögüst ünvanı verdi. Bu ünvan o zamana kadar yalnız mabutlara (ibadet edilen, tapınılan) verilirdi. Oktav bu yeni ünvanla bir nevi kudsiyet (kutsallık) iktisap etti (edindi). İşte bütün bu tevcihler Oktav'ı askerî ve sivil bütün iktidar ve selâhiyetleri yavaş yavaş nefsinde toplamaya sevketti. 44 sene devam eden bir Ogüst devri, Cumhuriyet'in unutulmasına kâfi geldi. Ogüst'ten sonra, içlerinde Neron dahi bulunan imparatorlar, Roma devleti yıkılıncaya kadar Roma'da taht sahibi oldular.» (1930)

MEDENİYET (UYGARLIK) NE DEMEKTİR?

Atatürk'ün bu konudaki görüşleri şöyle:

«Medeniyetin ne olduğunu başka başka tarif edenler vardır. Bence medeniyeti harstan (kültürden) ayırmak güçtür ve lüzumsuzdur. Bu nokta-i nazarımı (görüşümü) izah için hars ne demektir, tarif edeyim:

a — Bir insan cemiyetinin devlet hayatında,

b — Fikir hayatında, yani ilimde, içtimaiyatta ve güzel sanatlarda,

c — İktisadî hayatta yani ziraatte, zanaatta, ticarette, kara, deniz ve hava münakâtçılığında (taşımacılığında) yapabildiği şeylerin hülâsasıdır (özetidir).

Bir milletin medeniyeti dendiği zaman hars namı altında saydığımız üç nevi faaliyet muhassalasından hariç ve başka bir şey olmayacağını zannederim. Şüphesiz her insan cemiyetinin hars, yani medeniyet derecesi bir olamaz. Bu farklar devlet, fikir,

iktisadî hayatlarının her birinde ayrı ayrı gözle de görülür. Mühim olan muhassalar üzerindeki farktır. Yüksek bir hars, onun sahibi olan millete kalmaz diğer milletlerde de tesirini gösterir. Bütün kıt'alara şamil olur (yayılır). Belki bu itibarla olacak, bazı milletler, yüksel ve şamil harsa medeniyeti diyorlar. Avrupa medeniyeti, **«asrı hazır»** medeniyeti gibi.

Hars mefhumunda (kavramında) milletlerin güç ve geç değişen bazı ırkî fıtrî hasletlerine, karekterlerine hasrederler ve buna çok kıymet ve ehemmiyet verirler. Meselâ, İstanbul'un zaptı hadisesini mütalâa ederken diyenler vardır ki : Bizanslılar, Türklerden daha medenî idiler, fakat Türklerin harsı kuvvetli olduğu için galip gelip muvaffak oldular. Bu telâkki ve izah doğru değildir. Hakikatte Türkler Bizanslılardan daha medenî idiler, hem de ırkî karakterleri onlardan yüksekti, medeniyet dediğimiz harsın, üç mühim unsurunu gözönünde tutarak hadiseyi mütalâa edersek, fikrimiz kolaylıkla izah edilmiş olur:

İstanbul'u zapteden Türkler devlet hayatında elbette Bizans imparatorluğundan çok yüksekti. Türklerin İstanbul fethinde inşa ve icad ettikleri gemiler, toplar ve her nevi vasıtalar, gösterdikleri fen iktidarı, bilhassa koca bir donanmayı Dolmabahçe'den Haliç'e kadar nakletmek dehası, daha evvel boğazda inşa ettikleri kaleler, aldıkları tedbirler Bizans'ı zapteden Türklerin fikir ve fen âleminde ne kadar ileri olduklarının yüksek şahitleridir. Bizans prenslerinin Türk ordularında staj yaptıkları, her hususta ders aldıklarını hatırlamak isterim. Daha Atilla zamanındaki Şarki (Doğu) Roma imparatorluğunun Türklerin haraçgüzarı olacak kadar siyasette ve askerlikte

dûn (aşağı) mertebede bulunduğu malûmdur. Bizans'ı zapteden Türklerin iktisadî hayatta Bizanslıların çok ilerisinde olduğunu izaha ise hacet götürmez (gerek yoktur). Hülâsa, medeniyet harstan başka bir şey değildir. Hars medlûlünu, seciye diyebileceğimiz karakter mefhumuna indirmemelidir. Bu arzettiğimiz telâkki birbirinden ayırdedilmesi güç olan, medeniyet ve harsın tarif, izah ve anlaşılmasında kolaylığı da mucip olur.» (1930)

KÜLTÜR NEDİR?

«Eğer Cumhurreisi olmasam, Maarif (Millî Eğitim) vekilliğini almak isterdim.»

«Türkiye Cumhuriyetinin temeli kültürdür. Bu sözü burada ayrıca izaha lüzum görmüyorum. Çünkü bu, Türkiye Cumhuriyeti'nin okularında, bir çok vesilelerle eser halinde tesbit edilmiştir.

Kültür, okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinden mâna çıkartmak, intihap (izlenim) almak, düşünmek zekâyı terbiye etmektir.

Yine insan, enerjisiyle ve fakat tabiatın ona iltifat edildikçe tükenmez yardımıyla, yükselen, genişleyen insan zekâsı, hudutsuz kavrayış anlamında -insanın- bir vasf-ı mahsustur (özel niteliktir).

İnsan, hareket ve faaliyetin, yani dinamizmin ifadesidir. Bu böyle olunca kültür yukarda işaret ettiğimiz, insanlık vasfında insan olabilmek için esasi (temel) unsurdur.

Bunu, kısaca izah edelim. Kültür, tabiatın yüksek feyzleriyle mesut olmaktır (bereketiyle mutlu olmaktır). Bu ifade içinde çok şey mündemiçtir (vardır). Temizlik, saflık, yüksekli vb.... Bunların hepsi

insanlık vasıflarındandır. İşte kültür kelimesini mastar şekline soktuğumuz zaman insan tabiatlarına verdikleri yüksek vasıfları kendi çocuklarına, hafidlerine (geçmişine) ve atisine (geleceğine) vermesi demektir.

Buraya kadar anlatmak istediğimiz, bugünkü Türkiye Cumhuriyeti çocukları kültürel insanlardır. Yani hem kendileri kültür sahibidirler, hem de hassayı muhitlerine (bağlı oldukları çevrede) ve bütün Türk milletine yaymakta olduklarına kanidirler.»

HADİSELERİN (OLAYLARIN) TARİHİ AMİLLERİ (NEDENLERİ) NELERDİR?

Mustafa Kemal Atatürk, bu önemli konuya şu cevabı veriyor:

«Tarihî hadiselerin amileri başlıca siyasî, askerî, içtimaî ve iktisadî olabilir. Ekseriya bu âmiler karışık olarak tesirlerini gösterir. Şüphe yok ki, bu âmiller çok mühimdir. Fakat bence bir milletin doğrudan doğruya hayatiyle yükselmesi, düşkünlüğüyle alâkadar olan en mühim âmil, milletin iktisadiyatıdır (ekonomisidir). Bu, tarihin ve tecrübenin tesbit ettiği bir hakikattir. Bu hakikat bizim millî hayatımızda ve millî tarihimizde de tamamen görülmektedir.

Türk tarihi tetkik olunursa, bir çok sebeplerin başında bütün itil ave inhitat (bozuluş ve çöküş) sebebinin iktisat meselesinden başka bir şey olmadığı anlaşılır. Bu münasebetle diyebiliriz ki, Türkiye Cumhuriyetini lâyık olduğu mertebeye çıkarabilmek için, iktisadiyatımıza birinci derecede, ehemmiyet vermek lâzımdır. Zamanımızın bir iktisat (ekonomi) devri ol-

duğu düşünülürse, bu ehemmiyetin derecesi kolaylıkla ortaay çıkar.

İktisadiyatın inkişafında (gelişmesinde) başlıca lüzumlu olan yollar, demiryolları, limanlar, kara ve deniz nakliye (taşıt) vasıtaları (araçları) millî mevcudiyetin (varlığın) maddî ve siyasî kan damarlarıdır. Refah ve kuvvet vasıtasıdır.» (1930)

İLK MEDENİYETLER (UYGARLIKLAR)

Mustafa Kemal'in bu konudaki fikirlerinden bazıları ve önemliceleri özetle şunlardır :

«Beşeriyetin taş devirlerini bir kenara bırakalım. Maden devrinde, kemiklerden yapılan her nevi aletler ve süs eşyası, çamurdan tuğla, çanak, çömlek ilk insanların yaptığı eserlerdir. Hayvanları ehlileştirmek, onlardan muhtelif suretle istifade etmek, hayvanları sürüler halinde bulundurmak, insanların ilk yaptıkları işlerdendir. Ziraatte (tarım da) böyledir. Bundan başka insanlar bulundukları mıntıkalara (bölgelere) göre kerpiçten, tuğladan veya taştan binalar da yaptılar. Kanallar açarak bataklıkları kurutmak, muhtelif tarzda (çeşitli biçimde) sulama usulleri de insanların ilk buldukları şeylerdendir. Güneşi ve yıldızları müşahade (gözlemek) sayesinde takvimin esasını koyan, tabiatın en büyük kuvvet olduğunu keşfeden binlerce sene evvel yaşamış eski insanlardır. Gemi inşa eden ve denizlerde dolaşmak kabiliyetini (yeteneğini) de gösteren, ticaret etmesini öğrenen bu insanlardır. İlk idemokrasi esasına müstenit cemiyet ve devlet müesseseleri vücuda getirenler de onlardır. Bütün bu saydıklarımız dünyada

ve bütün beşeriyetle (insanlıkla) ilk medenî eserlerdir.

Türklerin ana yurdu Orta-Asya yaylasıdır.»

İÇTİMAİ HEYETİN (TOPLUMUN) YÜKSEK KIYMETİ VE YENİLMEZ KUVVETİ NEDİR?

«Bir içtimai heyette kıymet ve kuvvet onu kuran fertlerin kendilerini kıymet ve kuvvet telââkki etmeleridir. Ancak, bu gibi fertlerden vücut bulmuş olan içtimaî (sosyal) heyetlerdir (toplumlar) ki, yekpare (bütün) kıymet, kudret manzarası arzedebilir.

Şüphesiz ayrı ayrı fertlerin kıymet ve kuvveti olabildiği gibi, kıymetsizliği ve kuvvetsizliği de olabilir, bu gibiler daha ökül (toplam, mecmu) kıymetin ve kuvvetin içinde bulundukça kendilerini büyük ve sâmil (kapsamlı ökülden, bütünden) hissedar sayabilirler. Gayesi fert değil, kitle terbiyesi olanlar, bu hakikati bilmekle beraber, bu hakikate sığınabilecek olanlar, onların dahi kusurlarına bakmaksızın, onları tıpkı o büyük içtimaî heyetin en aziz uzuvları (organları) ve unsurları gibi görmekte teredüt etmemelidirler. Böyle gören ve gösteren insanlar hayatta yanılmış, hata etmiş sayılmazlar; bilâkis bunlar kendilerinin de mensup olmakla iftihar duyacakları içtimaî hayatın içinde, herkesin, her şereften yalnız hisseyap (pay sahibi) olduğunu değil, hattâ bizzat o şerefin sahibi olduğunu göstermiş bulunmalarından memnun olmalıdırlar.

Ben, bu hakikati derece derece takipettiğim okuları bitirdikten sonra, hayata fiilen dahil olduğum zaman duyduğumu söylemeliyim. Bunu kısa ve

amelî misallerle izah etmek daha kolay olacaktır benim için.... Meeslâ, bir tabur içinde bir alay içinde, isterseniz bir kolordu, bir ordu içinde yapılmış olan, bazı tatbikatlarda, bazan bir bölük komutanı, bazen bir keşif kolu zabiti (subayı), bazen de bir hakem olarak bulunduğum vaki olmuştur. Tatbikat ve manevkendi kendime öğündüğümü hatırlarım; çünkü bütün bu tatbikat ve manevranın parlak neticesini ben hazırlamışımdır. Hakikatte ben, belki de bana tevcih edilen (verilen) vazifeyi büyük dikkatle takip etmiş ve onda muvaffak olmuşumdur; fakat bütün kütlenin faaliyetini kendime atfetmek cesaretini kendimde görmüş isem, bu da affolunmalıdır. Çünkü o umumi hareket ve faaliyet içinde, benim gibi vazifesini dikkatle ve namuskârane yapmış binlerce insanın mevcudiyetini düşünelim, bunlardan her birinin ayrı ayrı, benim gibi düşünmüş olduğunu da elbette kabul edelim ve fakat ne benim, ne o binlerce namuskâr ve fedakâr insanların çalışmaları bir makamdan ve bir kafada merkezleştirilmemiş olsaydı, hiç birimiz yaptıklarımızla iftihar duymak cesaretinde bulunmayacaktık

İnsanlar yeryüzünde, insan sıfatını aldıkları, tarihten önceki zamanlardan bugüne kadar, yalnız yaşamayan ve behemahal (mutlaka) içtimaî halde yaşamak nasibi tabiisinde yratılmış olduklarını bilmelidirler. İşte bu itibarla hepimiz söyleriz, hepimiz şerefleniriz, hepimiz bu şerefi kendimize afedebiliriz, fakat hakikat şudur ki, her ferdi şeref ve haysiyet ve kahramanlık hiç bir ferdin değildir, bütün bu fertlerden mürekkep olan (oluşan) içtimaî heyetindir (toplumundur.)

Bu heyet içinde bilhassa şeref kademeleri yap-

mak hatadır, kuvvet kademeleri yapmak ise o içtimaî heyetin yapabileceği şey değildir, o içtimaî heyetin şuuru haricinde (bilinci dışında), onun doğurabileceğinde ve doğurabileceklerinde tecelli eder ise, cemiyet kendinden mevlut (doğmuş) olan bu vaziyetlere karşı yadırgamaz.»

İZMİR İKTİSAT KONGRESİ VE BİR BROŞÜR

Mustafa Kemal, 30 Ağustos zaferini kazandıktan ve 9 Eylül'de Yunan'ı denize döktükten sonra, İzmir' de adına «İzmir İktisat Kongresi» denilen bir kongre toplandı. Bu kongreye çiftçi, tüccar ve işçi temsilcilerinden oluşan 1130 kişi katılmış, kongre'de ileriye dönük önemli kararlar alınmıştı. Mustafa Kemal, daha savaş biter bitmez, bir ülkenin kurulup kalkınması için sadece askerî zaferin değil, ekonomik savaşın da kazanıldığını hemen anlamış olacak ki, ilk işi böyle bir kongreyi toplamak olmuştu. Mustafa Kemal, bu münasebetle «İktisat Esaslarımız» adlı bir broşür kaleme almıştı. Broşürün hemen girişinde şu cümleye yer vermişti :

«Miletimiz mazisinden değil, artık istikbalden mes'uldür.»

Atatürk, 1923'lerde kaleme aldığı bu broşürün bazı yerlerinin altını kırmızı kalemle çizmişti. Bu bölümleri aynen aktarıyorum :

«Tarih, milletimizin itila ve inhitatı sebeplerini ararken bir çok siyasî, askerî, içtimaî sebepler bulmakta ve saymaktadır. Şüphe yok ki bütün bu sebepler içtimaî hadiselerde müessirdirler. Bir milletin doğrudan doğruya hayatıyla alâkadar olan, o

milletin, iktisadiyatıdır. Tarihin ve tecrübenin teksif ettiği (yoğunlaştırdığı) bu hakikat, bizim millî hayatımızda ve millî tarih tarihimizde tamamen mütecellidir. Hakikaten Türk tarihi tetkik olunursa itila ve inhitat sebeplerinin iktisadi sebeplerden başka bir şey olmadığı anlaşılır (sayfa : 53)»

«Yeni Türkiyemizi lâyık olduğu merteme-i resanete isal edebilmek için (yüceltmek için), behemahal iktisadiyatımıza birinci derecede ve en çok ehemmiyet vermek mecburiyetindeyiz. Zamanımız tamamen iktisat devrinden başka bir şey değildir (sayfa : 54).»

«Türkiye B. M. Meclisi ve hükümetinin milletten aldığı veçhe istiklâl-i tam (tam bağımsız) hakimiyet-i milliye (milî egemenlik) umdelerine (prensiplerine) istinaden milleti zengin, memleketi mamur etmekten ibarettir....

İstiklâl-i tam için şu düstur var : Hakimiyet-i Milliye, hakimeyet-i iktisadiye ile tarsin edebilmelidir (sağlamlaştırılmalıdır). (sayfa : 60.»

«Bence yeni devletimizin, yeni hükümetimizin bütün esasları, bütün programları, iktisat programlarından çıkmalıdır. Evlâtlarımızı o suretle talim ve terbiye etmeliyiz ki, âlem-i ticaret (dünya ticareti), ziraat ve sanatta bütün bunların sahalarında müsmir olsunlar (ısrarlı olsunlar), faal olsunlar, ameli bir uzuv olsunlar (çalışan bir organ olsunlar). Binaenaleyh maarif programımız, gerek iptidai tahsilde (ilk öğrenimde), gerek orta tahsilde verilecek bütün şeyler bu nokta-i nazara (görüşe) göre olmalıdır. Maarif programımız gibi şuebat-ı devlet (devlet kolları) için tasavvur olunacak programlar dahi, iktisat programlarına istinat etmekten kendini kurtaramazlar. Esaslı

bir program tesbit etmek, program üzerinde bütün mileti hemahenk (uyumlu) olarak çalıştırmak lâzımdır.»

«Bu yeni Türkiye'nin adına çalışanlar diyarı denir.»

«Siyasî, askerî muzafferiyetler (zaferler, başarılar) ne kadar büyük olurlarsa olsunlar, iktisadî muzafferiyetlerle tetviç (tamamlamak, bütünleştirmek) edilmedikçe, husule gelen zaferler payidar olamaz (uzun süreli olamaz), az zamanda söner. Bu itibarla en kuvvetli ve parlak zaferimizin dahi edebildiği ve daha edebileceği semaratı nafiayı (yapımın semerelerini, ürünlerini) tesbit için iktisadiyatımızın, temin, tarsin ve tevsii lâzımdır (kuvvetlendirilip genişletilmesi gerekir)..»

«Kılıç kulanan kol yorulur, nihayet kılıcı kınına koyar.... Lâkin, sapan kullanan kol, gün geçtikçe daha ziyade kuvvetlenir ve daha çok kuvvetlendikçe, daha çok toprağa malik ve sahip olur.»

YENİ TÜRK ALFABESİ

Mustafa Kemal Atatürk'ün, Arapça harfler yerine, lâtin harflerinden oluşan Türk Alfabesi üzerine olumlu, olumsuz çok şey söylenmiştir. Yeni harfler kabul edilmeden önce ve sonra da bu durum süregeldi. Her şeye rağmen Yeni Türk Alfabesi ile ilgili kanun 2 Kasım 1928 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edildi ve yurt çapında bir okuma seferberliği başladı. Ata'nın, ilk Türk harflerini, bir sembol olarak Sarayburnu'ndaki parkta halka bizzat O'nun tarafından kara tahtaya yazılıp hal-

ka gösterildi ve bu nedenle kendisine «En Büyük Başöğretmen» **denildiği çoğumuzca bilinir.**

Atatürk 1 Kasım 1928 tarihinde Yeni Türk Alfabesi ile ilgili olarak, Meclis'i açış konuşmasında, bir gerekçe niteliğinde, aynen şunları söylemiştir :

«Her şeyden evvel, her inkişafın ilk yapı taşı olan meseleye temas etmek isterim. Her vasıtadan evvel büyük Türk Milletine, onun bütün emellerini kısır yapan çorak yol haricinde kolay bir okuma yazma anahtarı vermek lâzımdır. Büyük Türk Milleti cehaletten az emekle kısa yoldan, ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyan, böyle bir vasıta ile sıyrılabilir. Basit bir tecrübe, Lâtin esasından Türk harflerinin, Türk diline ne kadar uygun olduğunu, şehirde ve köyde yaşı ilerlemiş, Türk evlâtlarının ne kadar kolay okuyup yazdıkları güneş gibi meydana çıkmıştır.

Büyük Millet Meclisinin kararıyle Türk Harfleri'nin kat'iyet ve kanuniyet kazanması, bu memleketin yükselme mücadelesinde başlıbaşına bir geçit olacaktır.

Milletler ailesine, münevver, yetişmiş büyük bir milletin dili olarak elbette girecek olan Türkçeye bu yeni canlılığı kazandıracak olan, Üçüncü Büyük Millet Meclisi, yalnız edebî Türk tarihinde değil, bütün insanlık tarihinde mümtaz bir sima kalacaktır.

Türk harflerinin kabulüyle hepimize, bu memleketin bütün vatanını seven yetişkin evlâtlarına mühim bir vazife teveccüh ediyor; bu vazife, milletimizin kâmilen (tamamen) okuyup yazmak için gösterdiği şevk ve aşka bilfiil hizmet ve yardım etmektir. Hepimiz hususi ve umumi hayatımızda rastgeldiğimiz okuma yazma bilmeyen erkek, kadın her vatan-

daşımıza öğretmek için tehallük göstermeliyiz, bu birkaç sene içinde tamamen temin edilmek, yakın ufukta gözlerimizi kamaştıran bir **muvaffakiyet güneşidir.** Hiçbir muzafferiyetin, hatlarıyla kıyas (karşılaştırma, mukayese) kabul etmeyen bu muvaffakiyetin heyecanı içindeyiz. Vatandaşlarımızı cehaletten kurtaracak bir sahada muallimliğin vicdani hazzı, mevcudiyetimizi işba etmiştir.

Aziz arkadaşlarım; yüksek ve ebedi (sonsuz) yadigârınızla, Büyük Türk Milleti, yeni bir nûr âlemine girecektir.»

ATATÜRK VE GERİLLA

Mustafa Kemal Atatürk'ün bu konuda dikte ettirdiklerini nakletmeden önce «Gerilla» kelimesinin sözlük anlamına bakmak yerinde olur sanırım. TDK Sözlüğü bu kelimiyi 6. basımının 319. sayfasında şu şekilde tanımlıyor :

GERİLLA : «Düzenli bir orduya karşı dağınık ufak topluluklar tarafından yapılan çete savaşı.»

GERİLLACI : «Gerilla savaşı yapabilecek yolda yetiştirilmiş asker.»

Bu kısa açıklamalardan sonra Ata'nın «Gerilla» hakkında dikte ettirdiklerine geçelim :

GEİİLLA HAKKINDA İKİ HATIRA

II. Abdülhamit devri.... İstanbul'da Harp Akademisinde bir zabit.... Henüz 20 yaşında.

O'nun hususiyetlerinden biri : O, kendisinde bir

takım manâ ve mahiyetini henüz anlayamadığı duyguların çarptığını hissediyor, fakat bunlara ne müsbet ne de menfî bir türlü manâ veremiyor.

O. küsküntdür. kederlidir ve ruhundan gelen anlaşılmaz bir manâ ile âsidir. Fakat kime karşı? Ne için? Bunu O da bilmez.

Bir gün O'na yakın arkadaşlarından biri :

— Sen, diyor, kalk borusunda bir türlü uyana mıyorsun,, dahiliye zabiti karyolanı sarsmadıkça kalkamıyorsun?

O, cevap veriyor :

— Haklısın....

— Anlamadım; ben sana bu anlaşılmaz hayatının sebebini soruyorum, sen bana «Hakkın var», diyorsun. Ben sana karşı haklı olup olmadığım yolunda bir iddiaya girişmedim ki.... Sendeki derin uykunun sebebi nedir? Bunu söyler misin?

Genç zabite böyle hitap ve itab eden yalnız bu arkadaşı değildi. O'nun bu hali gitgide, bir çok arkadaşlarının da dikkatini çekmiş, bütün arkadaşları ondan bunu sormuşlardı. Bu hücum o dereceyi bulmuştu ki, O, bunlara cevap vermek mecburiyetinde kalmıştı. Cevap şu idi :

— Arkadaşlar, yatağa girdikten sonra ben sizler gibi sâkin uyuyamıyorum; sabahlara kadar gözüm açıktı. Nihayet tam dalacağım zaman, «Kalk borusu» çalınıyor, onu da bittabii işitemiyorum, sağ elinde sopa tutan bir adamın, karyolamı sarsmasıyla uyanır gibi oluyorum, uyandırılıyorum. O zaman keyfim yerinde değildir. Kafam ve vücudum yorgundur. Dershanede buluştuğumuz arkadaşlar benden daha çok zinde. benden daha çok şendirler.

Asker üniformalı bir hoca dershaneye giriyor, ders başlıyor ve hoca şöyle diyor :

— Efendiler, harp, muharebe, artık bunlar sizce malûm şeylerdir. Fakat **«gerilla»** nedir, biliyor musunuz? İşte en müşkül budur. Gerilla kolay bir askeri hareket değildir. Gerillayı bastırmak da onu yapmak da güç bir harekettir.

Bu hoca tâbiye muallimi Trabzonlu Nuri bey, Türk ordusuna erkânı-harp (kurmay) yetiştiren Akademide senelerce ders veren Nuri bey centilmen, cesur bir taktisyen bir strateji olarak tanınmıştı. Herkes gibi, o genç zabit de, bu hocaya hürmette kusur etmiyordu. Tâbiye hocasının gerilla hakkındaki sözleri onun kafasına yerleşmişti. Bunu öğrenmek istiyordu. O, bir gün hocasına rica ediyor : «Bu verdiğiniz dersi Türkiye'nin muayyen bir noktasında olmuş gibi izah eder ve dediğiniz tedbirlerin orada nasıl tatbik olunacağını lütfen anlatırmısınız?»

Bu rica o kadar nezaketle ve hocanın tabiatına o kadar uygun bir hassasiyetle yapılmıştı ki, Nuri bey ertesi derste sınıfa gelince elli küsur talebeden mürekkep olan mevcuda şu meseleyi veriyor :

— Efendiler, Osmanlı İmparatorluğunun devlet merkezi İstanbul'dur. Hükümet, İstanbul'dadır. Mechul sebeplerden dolayı Boğaziçi'nin doğu kıyısından İzmit ve onun kuzeyinde Karadenize çekilen takribi bir hat dahilinde bulunan mıntıkada Türkler, Payitaht'a isyan etmişler ve gerillaya başlamışlardır :

1 — Bu küçük mıntıka halkı, bu isyanı niçin yapabilir? Nasıl yapabilir? Nasıl idame (dem) ettirebilir.

2 — Osmanlı İmparatorluğu Devleti, bütün hükümeti ve ordusu ile bu isyanı nasıl bastırabilir?

VAZİFE : 1 ve 2 numarada gösterilen vaziyetin halli.

Hocanın yüzü gülüyordu. Çünkü talebesine ekstra bir taktik meselesi (problemi) vermişti. Halbuki talebenin yüzü asıktı; bu çetin ve nazik vazifeyi nasıl halledeceklerini düşünüyorlardı.

Onların içinde yalnız bir kişi sabahları kalk borusu ile bir türlü uyanamayan zabit, işte o, aradığına kavuşmuş bir âşık gibi, çok memnun görünüyordu; çünkü o zaten kendisinin tahriki üzerine Tabiye hocası tarafından ortaya atılan meseleyi halletmek için uğraşmış bulunuyordu.

* * *

Bu tarihten 17 yıl sonra, 1919 Mayıs'ının 14. akşamı, İstanbul'da Vahdettin'in Sadrâzamı Damad Ferid'in Nişantaşındaki konağında bir akşam yemeği; burada iki kişi davetlidir : Bunlardan biri Mustafa Kemal'dir. Ondan dinliyoruz :

«Muayyen saatte Sadrâzamın yanında bulunuyordum. Benden başka henüz kimse yoktu. Bir kaç cümleden sonra, uzunca bir sükut başladı. Ben bu sırada Vahdettin'in Sadrâzamını tetkik ediyordum. Bir aralık saatine baktı :

— Acaba nerde kaldı?

— Birine mi intizar buyruluyor, dedim.

— Evet. Cevat (Çobanlı) Paşa hazretleri geleceklerdi. (O sıranın Genel Kurmay Başkanı) İkinci davetli de o idi.

Yine sükun başlıyor. Bir kaç dakika sonra Cevat Paşa geliyor.

Sofrada bu üç kişinin üçü de önlerine bakıyorlar. Acaba ne düşünüyorlardı? Yeni tarihin inkişaf

ettirdiği hakikatlere göre, Sadrâzam Ferit Paşa, dünyayı, Türkiye'yi, Türk milletini asla tanımamış. Fakat, efendisi Sultan tarafından yüksek Türk camiasını idare için kendisine verilen vazifenin ağırlığı altında duygusuz. Bu odada işitilen ses yok yalnız tabak, çatal ve bıçaklar değiştikçe, hizmet edenlerin beceriksizliği yüzünden hasıl olan gürültü. Yemek bitiyor.

Ortasında genişçe bir masa bulunan dar bir odaya geçiyorlar. Henüz ayakta dururlarken Sadrâzam diyorlar ki :

— Bir harita getirtsekte müfettiş paşa onun üzerinde bana izahat verse.

Masanın üzerine bir harita açılıyor. Anlaşılıyor ki, Sadrâzam haritayı daha evvel hazırlatmıştı. Kiepert'in atlası içinden Anadolu paftası bulunuyor. Damat Ferit, Mustafa Kemal'in yanında. Mustafa Kemal, Damat Ferit'e soruyor :

— Ne nokta-i nazar izahat talep ediyor?

— Meselâ, diyor, Samsun havalisinde ne yapacaksınız?

Samsun havalisinde yapılması istenilen iş, o havalinin başlattığı **Gerilla'yı** bastırmaktı.

Sonra'dan Mustafa Kemal'in söylediklerine göre : «Bu soruya cevap vermek benim için güçtü, bunu itiraf ederim. Fakat hiç tereddüt etmeden ağzımdan şu kelimeler döküldü :

— Efendim, dedim, İngiliz raporlarında, mes'elenin biraz mübalağalı olduğuna hükmediyorum. Fakat ne de olsa, yerinde yapılacak tetkiklerden sonra, icap eden en iyi tedbirler bulunabilir. Merak buyurmayınız.

Bu sözlerden sonra Mustafa Kemal, Cevat Paşa'nın gözlerine bakıyor. Aynı zamanda Sadrâzam da gözlerini generale çevirmiş bulunuyor; ona :

— Ne dersiniz? diyor.

Cevat Paşa çok tabii bir tavır ve lisanla :

— Öyledir efendim, diyor. Böyle işler mahallinde hallolunur. Şimdiden kat'i ne söylenebilir?

Hiç memnuniyet göstermeyen Sadrâzamın kafasından daha büyük bir endişeyi halletmek suali, sanki ifade olunabilmek için şekil arıyordu. Birden oldukça heyecanlı bir seda ile soruyor :

— Pekâlâ, siz bana harita üzerinde kumandanınızın şâmil olduğu mıntıkayı gösterir misiniz?

Mustafa Kemal, Sadrâzamın vesveseye düştüğü noktayı derhal keşfetmişti. Cevap veriyor :

— «Efendim, henüz ben de pek iyi bilmiyorum. Belki takriben (harita üzerine elini koyarak) ihtimal şu kadar bir parça....» diyerek bazı vilâyetleri eliyle tahdid ediyor. Bu defa daha manalı bir tarzda Cevat Paşa'ya bakıyor. O da Sadrâzamın vehmini anlamıştı. Mustafa Kemal elini haritadan kaldırırken Cevat Paşa ilâve ediyor :

— Efendim, mıntıkanın ehemmiyeti yoktur. Paşa, bittabi o mıntıkadaki kuvvetlere kumanda edecektir. Zaten nerede kuvvet kaldı ki?

Cevat Paşa, cümlesi tamamlanırken vaziyetin hiçte ehemmiyeti haiz olmadığını ima etmek ister bir tavırla, haritanın bulunduğu masadan uzaklaşır gibi oluyor. Mustafa Kemal, içinden Cevat Paşaya teşekkür ediyor. General'in bu sözleri Sadrâzamı tatmin etmiş görünüyordu. Her biri birer koltuğa çekiliyor. Sadrâzam, Mustafa Kemal'e soruyor :

— Ne vakit hareket edeceksiniz?

— Ne vakit emir buyrulursa? Bu harekete hazırım.

— Zat-ı Şahane'yi ziyaret ettiniz mi?

— Hayır, irade buyrulmadı.

— İrade buyruldu. Ben tenliğ ediyorum. Yarın kendilerini ziyaret ediniz.

Ayrılmak zamanı geliyor; orada bir adamı bırakarak, sokağa çıkan iki davetli; gecenin karanlıkları içinde Nişantaşı caddesinin yaya kaldırımları üzerinden Teşvikiye'ye doğru sıkı adımlarla ilerleyen bu iki arkadaştan biri ötekine, pek samimi bir lisanla soruyor :

— Bir şey mi yapacaksın Kemal?

— Evet Paşam, bir şey yapacağım....

— Allah muvaffak etsin....

— Mutlak muvaffak olacağız!

(Belleten-sayı : 1, sayfa : 10-14, 1937)

* * *

INKILABI İMAR ETMEK LAZIMDIR

1908 yılında bir kış gecesi. Selanik'te, Beyazkule karşısında, askeri kulüpte bir konferans veriliyor. Bu kulüp yeni açılmıştır ve kulüpte askeri konferanslar verilmeğe başlamıştır. Bu tarihten evvel ne kulüp açılabilirdi ne de konferans vermek mümkün idi. Niçin? Çünkü, memlekette hürriyet yoktu. Hürriyet ancak o sene içinde alınmış gibi idi. Gibi idi diyorum; zira o ideale hakikat kavuşulmuş mu idi. İşte bazı dimağları yoran bir istihfam (soru) işareti ki üzerinde durmadan geçiyoruz.

Konferansçı, tabur komutanlarından, Binbaşı Cemil bey'dir. Kürsüye çıktığı zaman, beraberinde getirdiği bir takım aletleri, dinleyicilerin onları iyi görebi-

lecekleri şekilde yerleştirirdi. Bunlar atış öğrenmeye yeni başlayanların kullanacakları basit aletler idiler. Komutan söze başladı :

— Büyük kumandanlarım, değerli arkadaşlarım!.... Beni bu basit atış âletleri arasında görünce hepinizin dudaklarınız bükülerek gülümsediğinizi farketmiyor değilim. Bunun için, izninizle bir şey söyleyeceğim. Bu tarihe kadar Osmanlı ordusunda ateşli tüfek kullanmak ve bunları kulanacakları yetiştirmek yasak idi. Ben, Harp mektebinden çıkmış bir zabitim. Orada elime tüfek verilmişti; fakat fişeksiz, hatta fişeği ateşleyecek mekanizması çıkarılmış tüfek.... Sınırlarımızı koruma ödevi, üzerlerine yüklenen tecrübesiz askerlerimizin cephelerine beş on fişek verilir, fakat onları kullanmak için şartlar da, kafalarına doldurulurdu.

«Şimdi artık memlekette hürriyet ilâş olundu (Meşrutiyet olacak). Lâzımdır ki Türkiye'yi koruyacak olan Türk ordusu, atışı iyi öğrensin. eski babalarımız gibi.... Onları burada uzun uzadıya anlatmak, benim ilim çevremin dışındadır. Zaten büyük Türk atalarından herkes gelişi güzel, bili bilmez ortaya söz atmamalıdır. Onlar büyük lider idiler, kahraman idiler, elerindeki silahı en güzel kullanırlardı. Bu konu üzerinde durmayalım. Yakın asırlardan biz, bugünkü Türklere kalmış olan fena mirası bir tarafa bırakalım da, şu gördüğünüz basit aletlerden yeniden işe başlayalım. Bize gerekli olan budur.

Konferansçının çok yanık bir kalpli söylediği bu hissi sözler dinleyicileri derin bir varlığın ne olduğunu düşünmeye sevketti. Konferans salonunda mutlak bir sükun vardı; yalnız Binbaşının yüksek sesi işitiliyordu.... O, büyük Türk cedlerinin silâhşörlüğü, şö-

valyeliğini açıkça belirttikten sonra, dinleyicilerine dönerek sözüne dönerek şu surette devam etti sözlerine :

— «Pek yüksek kumandanlarım, muhterem arkadaşlarım.... Size şimdi pek memnun olacağınız tarihi bir hakikatı bildireceğim. 1907 yılındayız. Bu tarihte Osmanlı padişahı Abdülhamid, Osmanlı ordusunda atış yapılmasına müsaade buyurmuştur. O tarihte bütün dünyada bütün ordularda atış talimleri için, birbirini tamamlayan nice eserler yazılmıştır. Ne yazık ki bu atış işinin kahramanları olan Türklerin kendi eserleri kendilerine intikal etmemiş gibi görünüyordu. Abdülhamid'in iradesinden sonra, imparatorluğun her askeri sahasında bu iradeyi tatbik için eserler aranıyordu.

Suriye, merkezi Şam olan, Beşinci Türk Ordusunun mıntıkasıdır. Bu büyük bir Türk ordusudur. Bir gün, işte bu işaret ettiğimiz bu tarihe tesadüf eden günlerden bir gün Şam'da Ordu erkânıharbiyesinin talim ve terbiye şubesinde ortaya bir mes'ele komuştur.»

Konferanscı Cemil bey, bir kurmay (erkânıharp) arkadaşının kendisine anlatmış olduğu meseleye ait mevzuu, dinleyenlere şu surette izah etti:

— «Ordu talim ve terbiye şubesi reisi, Şamlı Miralay Şeref bey'dir. Bu şubede Binbaşı Esad bey isminde bir zabit vardır. Anası (ana tarafından) Giritli iken Şam'ı vatan edinmiş olan, uzun boylu çok nazik ve çok zeki bir zat. Bir de Kurmay Müfit (Özdeş) ve diğer başka kurmay subayları.

Şef, şubede bir toplantı yapıyor. Bu toplantı çok ciddidir. Çünkü İrade'i seniye icabıdır, artık ordular-

da atış işi bir tüzüğe bağlanacaktır. Şimdi meselenin müşkil ciheti: Bu talimatı kimin yapacağıdır? Orada karar verildiğine göre, bunu Kurmay Yüzbaşı Mustafa Kemal hazırlayacaktır.

O, bu vazifeyi nasıl yaptı? Şam kütüphanesinde ve müzelerinde yazılı bir çok Türk eserleri vardı. İşte bu kütüphanelerin içine girdi. Günlerce aradı, nihayet aradığını buldu. Türkler çok zaman evvel atış üzerine eserler yazmışlar ve bu eserleri dünyaya hediye etmişlerdi.... O, hazineye kavuşmuştu. Fakat, yalnız arkadaşlarına değil, bütün Türk dünyasında İmparatorluk içinde düşünülen ve konuşulan meselenin ilkel anahtarını bulduğunu izahlı bir tarzda bildirmek istiyordu. Çünkü bu buluş onun askerlik hayatında ummadığı bir saadet idi. O ne bulmuştu? Yazılış tarihi itibariyle yüzlerce ve yüzlerce sene evveline götüreceğimiz bir Türk eseri, asıl olan ve buna tekaddüm eden Türk eserleri olduğundan şüphe yoktu. Avrupalılar bunlardan yüksek derecede istifade etmişler ve son silâh tekâmül ve inkişaflarına göre bu esası tevsik eylemişler (belgelemişler), buna itiraz edecek değiliz. Yalnız, burada üzerinde ısrar ile durulacak nokta şudur. Osmanlı İmparatorluğunun son yıllarında Sultan Hamit'in irade ve müsaadesiyle atış için bir eser, isterseniz buna bir eser demiyelim de talimatname diyelim, İşte bu talimatnameyi yazarken, vücuda getirirken, garplı kaynaklardan hiç birine başvurmamış, bütün ilhamını Şam kütüphanelerinde bulduğu eski Türk eserlerinden almıştır. Onun bulup bir program haline koyduğu eser, makbule geçti ve bugün bize kadar gelmiş bulunuyor. İşte benim şimdi söylediğim sözler ve dünyanın eski Türk buluşları önünde, adını duyuruşuna bir başlangıçtan başka bir şey değildir.»

Konferans, bir saatten fazla sürmüştü. Dinleyiciler müstefit olmuşlar (yararlanmışlar), fakat aynı zamanda çok yorulmuşlardı.

Mustafa Kemal, arkadaşı Binbaşı Cemil'in konferansından memnundur, onun sözlerinden çok duygulanmıştır, yeni ilham almış gibidir. Bir aralık arkadaşlarına şu sözleri söylüyor:

— «İnkilâbı ikmal etmek (devrimleri tamamlamak) lâzımdır. Biz bunu yapabiliriz. Ben bunu yapacağım. O zaman için düşündüklerimi kısaca söyleyeyim. Bugünkü, Osmanlı İmparatorluğu'nun yüksek sayılan kumandanları benim için yoktur. Ordu kumanda sicilleri için ben son sınır olarak binbaşıları kabul ediyorum. Geleceğin büyük kumandanları bunlar olmak gerektir. Sicil defterlerinin binbaşıya kadar olanlarını muhafaza edeceğim üst tarafını yaktıracağım....»

Arkadaşlarından biri bu söz üzerine itiraz ediyor ve büyük tasfiye işinin nasıl yapılabileceğini anlamak istiyor. Mustafa Kemal'in cevabı şudur :

— Evet, binbaşından yüksek olanlar aybaşında, benim teşkil edeceğim bürolara gelip maaşlarını istedikleri zaman, büro şefleri defteri dikkatle tetkik ettikten sonra: «Efendim, defterde sizin isminiz yok, sizi tanımıyoruz» diyecekler.

Mustafa Kemal'in arkadaşlarından biri soruyor:

— Bundan sonra ne olacak?

— Bundan sonra ne olacağını, yapacağımız inkilâp gösterecektir.

Ve sözlerine devam ederek daha kat'i bir ifade ile :

— Evet, inkilâp yapacağız. Memleketi bin bir akılsızın eline ve keyfine bırakamayız. Bir çok adam-

ların yerine, bir kaç kafa ile iktifa edebilirim (yetinebilirim): Meselâ Kâzım (Özalp), Köprülü'yü hariciye nazırı yapacağım. Nuri (Conker)i Kumandan ve idare şefi yaparım, Fethi (Okyar)ı yeni inkilâpcı, Türkiye'nin mümessili sıfatıyla Avrupa'ya gönderirim.

Sofrada hazır bulunan diğer arkadaşları derhal soruyorlar:

— Ya bizleri efendim?

— Mustafa Kemal şu cevabı veriyor:

— Sizler de göstereceğiniz değer ve faaliyet nisbetinde birer vazife alırsınız. Sofradaki arkadaşlarından, biri (Nuri Conker) Mustafa Kemal'in istikbalini kucaklayan bu sözlerine ahenkli bir kahkaha ile gülüyordu. Mustafa Kemal, kahkahasını bir türlü yenemiyen bu arkadaşının sükûnet bulmasını bekledikten sonra; ona sordu :

— Niçin gülüyorsun?

—Gülen arkadaşı, cevaben :

— Seni düşünüyorum da onun için.... Bütün bu işlerin içinde sen ne olacaksın?

Mustafa Kemal bu sarih (açık) suale cevap vermeden, yalnız şu umumi cümle ile mukabele etmiştir (karşılık vermiştir) :

— Ben mi? Ben de sizleri o makama koyabilecek adam olacağım!

(NOT : Yukardaki yazılar, Mustafa Kemal tarafından bizzat anlatılmış ve 1937'de Çankaya'da bizzat Prof. Sayın Afet İnan tarafından kaleme alınmıştır.)

Tüm dünyaca benimsenmiş olduğundan «entellektüel» deyimini kullandım. Bunun yerine «münevver» yahut «aydın» da diyebiliriz.

İşte, Atatürk zaman zaman Türk entellektüellerini bazı tutum ve davranışlarından dolayı eleştirmiş ve onlara düşen görevin sınırlarını belirtmiştir. Büyük kurtarıcı, bakınız 20 Mart 1923 tarihinde bu konuda neler diyor :

«İslâm âlemi iki ayrı sınıf ayrı heyetlerden meydana gelmiştir. Biri çoğunluğu teşkil eden avam (genellikle halk), diğeri azınlığı teşkil eden münevverler. Bozuk zihniyetli milletlerde büyük çoğunluk başka hedefe, münevver, aydın yahut entellektüel dediğimiz sınıf başka zihniyete sahiptir. Münevverler aslâ kitleleri kendi hedefine sevketmek isterler; halk kitlesi ve avam ise bu münevver sınıfa tabi olmak istemez. O da başka bir istikamet (yön) tayinine çalışır. Münevver sınıfı telkinle, irşadla (aydınlatmayla) çoğunluk kitlesini kendi maksadına göre iknaa muvaffak olamayınca başka vasıflara başvurur. Halka tahakküm ve zor göstermeğe başlar, halkı istibdatta (baskıda) bulundurmağa kalkar. Artık burada asıl tahlili noktaya geldik. Halkı ne birinci usul ile ne de tahakküm ve istibdat ile kendi hedefimize sürüklemeye muvaffak olamadığımızı görüyoruz, neden?

Arkadaşlar,

Bunda muvaffak olmak için aydın (münevver) sınıfla halkın zihniyet ve hedefi arasında tabii bir uyma olmak gerekir. Yani aydın sınıfın halka telkin edeceği ülküler halkın ruh ve vicdanından alınmış olmalı. Halbuki bizde öyle mi olmuştur. O aydınların tel-

kinleri, milletimizin ruhunun derinliğinden alınmış ülküler midir?

Şüphesiz hayır, aydınlarımızın çok iyi düşünenleri vardır. Fakat umumiyet itibariyle şu hatamız da vardır ki, inceleme ve okumalarımıza zemin olarak çok kere kendi memleketimizi, kendi tarihimizi, kendi geleneklerimizi, kendi özelliklerimizi ve ihtiyaçlarımızı almalıyız. Aydınlarımız belki bütün dünyayı, bütün diğer milletleri tanır, lâkin kendimizi bilmeyiz.

Aydınlarımız milletimi en mutlu millet yapayım der. Lâkin düşünmeliyiz ki, böyle bir nazariye hiç bir devirde muvaffak olmuş değildir. Bir millet için saadet olan şey, diğer millet için felâket olabilir. Aynı sebep ve şartlar birini mes'ut ettiği halde diğerini bedbaht edebilir. Onun için bu millete gideceği yolu gösterirken dünyanın her türlü ilminden, keşiflerinden, ilerlemelerinden yararlanalım, lâkin unutmayalım ki, asıl temeli kendi içimizden çıkarmak zorundayız.

Milletimizin tarihini, ruhunu, geleneklerini sahih (açık - seçik) dürüst bir nazarla (bakışla) görmeliyiz. İtiraf edelim ki, hâlâ ve hâlâ aydınlarımızın gençleri arasında halk ve avama tetabuk (uyma) muhakkak değildir. Memleketi kurtarmak için bu iki zihniyet arasındaki ayrılığı durdurmak, yürümeğe başlamadan önce bu iki zihniyet arasındaki uygun gelişmeyi vücuda getirmek lâzımdır. Bunun için de biraz avam kitlesinin (Atatürk bu kelimeyi bazen kütle, bazen kitle biçiminde yazmış, sonunda hep «kitle»yi kullanmıştır) yürümesini çabuklaştırması, biraz da aydınlarımızın çok hızlı gitmesi lâzımdır. Lâkin halka yaklaşmak ve halkla kaynaşmak daha çok ve daha ziyade aydınlara düşen vazifedir.»

«20 Mart 1923 - Söylev ve Demeçler - Cilt : II - Sayfa 140 - 141.»

ATATÜRK, ÖZEL TEŞEBBÜS VE KAPİTALİZM

Mustafa Kemal Atatürk, özellikle şu fani dünyadan göçtükten sonra «Özel teşebbüs ve kapitalizm» konusunda çok değişik yorumlara tabi tutulmuş, bazı sol kesimler onu neredeyse kendileri gibi düşünür gibi gösterme çabasına girişmişlerdir. Oysa, Abdi İpekçi'nin «İnönü, Atatürk'ü anlatıyor» adlı kitabın 36. sayfasında yazar tarafından O'nun en yakın arkadaşlarından İnönü'ye «Atatürk'ün siyasî ve iktisadî doktrinler karşısında aldığı açık bir vaziyet, kesin bir görüşü var mıydı?» Sorusuna, İnönü, aynen şu cevabı vermiştir: «Görüşlerinde meçhul yer yok. Cumhuriyet Halk Partisinin prensipleri, Atatürk'ün düşüncelerini gösteriyor. BAŞINDAN İTİBAREN ÖZEL TEŞEBBÜSÜ TUTMUŞ VE ÖLÜNCEYE KADAR BU PRENSİBİ TATBİK ETMİŞTİR.»

Nitekim, Mustafa Kemal Atatürk'ün aşağıya alacağımız, çeşitli tarihlerdeki, Söylev ve Demeçler'inden pasajlar, İnönü'yü doğrulamaktadır. (Bk: Söylev ve Demeçler C : I-II-III ve IV).

Şimdi, bu konularda Atatürk'ün söylediklerine gelelim :

«Dünyaca malûm olmuştur ki, bizim Devlet idaresindeki ana programımız, Cumhuriyet Halk Partisi programıdır. Bunun kapsadığı prensipler, idarede ve siyasette bizi aydınlatıcı ana hatlardır. Fakat bu prensipleri, gökten indiği sanılan kitapların doğmalarıyla aslâ bir tutmamalıdır .Biz ilhamımızı, gökten ve gâip-

ten (semadan inme, görünmez evren) değil, doğrudan doğruya hayattan almış bulunuyoruz.»

«Bizim yolumuzu çizen, içinde yaşadığımız yurt, bağlarından çıktığımız Türk milleti ve bir de milletler tarihinin binbir facia ve ıstırap kaydeden yapraklarından çıkardığımız neticelerdir.»

«Tüccarlarımızın güleceği günler uzak değildir.

Bu saydığım iktisadî ve sınayi teşebbüsler içinde bahsettiğim şirketlerin bağımsızlık ve millî hakimiyetimize saygılı milletlerin emniyetle hükümetimizle temas eylemleri ve kanunlarımız dairesinde anlaşmaları ile faaliyete geçebileceklerini söylemeğe hacet yoktur.

Vatandaşlarımızın millî bir sermaye ile memlekette demiryolu inşa etmek teşebbüsü, izaha muhtaç olmayan bir çok noktai nazardan fevkalâde mühimdir. Böyle millî teşebbüslerin Cumhuriyet Hükümetimiz ve başkanlık tarafından ne kadar büyük bir memnuniyet ve övünme ile karşılanmakta olduğu kolaylıkla tahmin olunabilir.... Nemlioğullarını bu teşebbüs ve muvaffakiyetlerinden dolayı hararetle tebrik ederim. (Samsun - Çarşamba demiryolu hattı yapılması törenindeki söylev).

«Bizde büyük araziye kaç kişi maliktir? Bu arazinin miktarı nedir? İncelenirse görülür ki, memleketimizin genişliğine göre hiç kimse büyük araziye malik değildir. Binaenaleyh, bu arazi sahipleri de himaye edilecek insanlardır.

Artık halkımızın, tüccar sınıfını zengin edebilmek için, ticaretin yabancı ellerde bulunmasına mâni tedbirleri almak mecburiyetindeyiz.»

BURSA'DAKİ BİR FABRİKA TEMEL ATMA TÖRENİNDE

«Cumhuriyet hükümetimizin bu gibi millî teşebbüsleri daima himaye edeceğini zikrederim. Bu tesiste öncü olan İş Bankası'na sureti mahsusta teşekkür ederim.»

«Memleket ve millet için buna benzer (bir fabrikayı kastediyor) yararlı müesseseler vücude getirmek zorunludur. İbrahim beyin memlekette çok olduğunu kabul ettiğim müteşebbisler için teşvik edici telakki edilmesini dilerim. Cumhuriyet hükümetinin; namuskâr, vatanperver, cumhuriyetperver iş adamlarına dalma yardımcı olacağına şüphe edilmemelidir.»

«Millî bankalarımızla ticarî ve sınayi şirketlerin adet ve sermayelerinin mütemadiyen artmakta olması, halkımızın iktisadi faaliyet uyanmasına delil olabilir. Memlekette sanayie rağbet ve temayül artmaktadır. Sanayi ve Maadin Bankası'nın kudretini artırdığımız halde sanayi erbabı daha ziyade himaye görecektir.

Tüccar, milletin emeği ve üretimi kuvvetlendirilmek için, eline ve zekâsına emniyet edilen ve bu emniyete liyakat göstermesi gereken adamdır.

Küçük esnafa ve büyük sanayi erbabına muhtaç oldukları kredileri kolayca ve ucuzca verecek bir teşekkül vücuda getirmek ve kredinin, normal şartlar altında, ucuzlatılmasına çalışmak da çok lâzımdır.

Kesin zaruret olmadıkça, piyasalara karışılmaz; bununla beraber hiç bir piyasa başıboş değildir.

Kooperatifçilik, sureti umumiyede, iktisadi saha-

da birleşme sureti hakkında lehte ve aleyhte bazı mütalâalar ileri sürüldü. Teferruata girişmeyeceğim. Yapmak, maddî ve manevî kuvvetleri birleştirmektir. Yoksa, bir zayıf ile kuvvetlinin birleşmesinden bahsetmiyoruz. Birleşmenin böylesi zayıf olanın kuvvetiyle esir olması demektir. Ege iktisat mıntıkasındaki bütün insanların hasılalarını (ürünlerini) ve gayretlerini birleştirmesi, muhakkak feyizli neticeler verecektir. Türkiye'nin şây hayat ve mevcudiyetini mütalâa edince birleşmeden doğan fayda ve menfaatlerin çok büyük olacağı kanaatine varacağınızdan şüphe etmiyorum. Böyle bir teşebbüs olurken bir takım şikâyetçiler olabilir. Müstahsillerin birleşmesinden şahsi menfaatleri haleldar olacağını düşünenler tabii şikâyet edeceklerdir. Fakat memleketimiz bâkir bir sahadır. Görülecek çok iş vardır. Onları da tatmin edebilecek bir çok meşguliyetler bulunabilir. Hakiki ticaret erbabı için hiç bir zarar tasavvur etmiyorum.»

«Celâl Bayar'a

Tarım Kredi Kooperatiflerinin Ilki olan Tekir kooperatifi meselesinin bittiğini, sevinerek öğrendim. Bu kooperatifte 1 sayılı ortak bulunmamı muhabbetle hadetmenize teşekkür ederim. Tarım kredi kooperatiflerinin az zamanda yurdu kaplamasını, başarılı gayretlerinizden bekliyoruz.»

«Kaç milyonerimiz var? Hiç. Binaenaleyh biraz parası olanlara da düşman olacak değiliz. Tam tersine memleketimizde bir çok milyonerlerin hattâ milyarderlerin yetişmesine çalışacağız. Sırası gelmişken, Cumhuriyetin tüccar anlayışını da ifade edeyim: Tüccar, milletin emeği ve üretimi kıymetlendirmek için, eline ve zekâsına emniyet edilen ve bu emniyete liyakat göstermesi gereken adamdır.»

YABANCI SERMAYE VE DIŞ YARDIMLAR

«Yine en önemli meselelerden birisi devletin, iç ve dış bağımsızlığından ibaretti. Millet bağımsızlığından vazgeçmiyor ve vazgeçmeyecek esası kabul edilmişti. Ancak, bu esas şartı daima mahfuz (saklı) ve muhterem (saygıdeğer) tanımak üzere, memleketimizin imar derecesi, milletimizin servesti, umumiyetle fikir seviyemiz nazarı dikkate alınınca ve bütün dünyadaki ilerlemeler ile bunu karşılaştırınca, itiraf etmek mecburiyetindeyiz ki, biraz değil, çok geriyiz. Binaenaleyh bunu telâfi edebilmek (gidermek) için çok büyük kaynaklara, çok büyük vasıtalara, velhasıl her şeye ihtiyacımız vardır. İşte bu ihtiyaçları, milletin terakki (yükselmesi) ve ilerlemesi için, memleketin bayındırlığı için, muhtaç olduğumuz her şeyi dışardan almak hususunda pek tabii kemali sıhhatle hareket edecek, yani dış müzaheret (kolaylık) ve yardıma tamamen muvafakat edeceğiz. Ancak, arzeylediğim gibi, bağımsız kalmak sıfat ve selâhiyetini (yetkisini) daima muhafaza ederek.»

«Ancak inşaat ve tesisatı ve işletmesi bugünkü mali çalışmalarımızla orantılı olmayan büyük sermayelere bağlı olan, bayındırlık işlerinde, yabancı sermayeden ve icabına göre, yabancı uzmanlardan azami yararlanmak memleketimizin menfaat ve bayındırlığına ve milletimizin saadet ve refahını az zamanda temin bakımından zaruridir.»

«Geçmişin ve düşmanların memleket ve milletimizi bütün medeniyet dünyasıyla birlikte ilerlemeye yürütmekten menetmiş olan zincirleri, bugün bizi, az zamanda fevkalâde (olağanüstü) teşebbüsler ve ic-

raata zorluyor. Ancak bu mecburiyetin tatmini ve zaiyatın (kayıpların) telâfisi (giderilmesi) bugünkü mall gücümüzün üstündedir. Bundan dolayı hükümetimizin, her medeni devlet gibi dış borçlar akdetmesine lüzum vardır. Şu kadar ki, borç alınan yabancı paralarını, şimdiye kadar Babıâli'nin yaptığı tarzda, ödemeğe mecbur değilmişiz gibi, maksatsız ısraf ve istihlâk (tüketim) ile borçlar yükümüzü arttırarak mali bağımsızlığımızı tehlikeye maruz bırakmaya kesinlikle karşıyız. Biz, memlekette bayındırlığı, üretimi ve halk refahını sağlayacak gelir kaynaklarımızı geliştirecek faydalı borçlanmalara taraftarız.

Demiryol ve limanlar ve benzerleri gibi pek muhtaç olduğumuz büyük tesisleri yeniden yapma ve işletmelerindeki siyasetimiz, şimdiki ve gelecek kanunlarımıza tabi olmak ve bu hususta kabul ettiğimiz millî prensiplere uymak şartıyla müracaat edecek yabancı sermayelerini memnuniyetle kabul etmektir. Devlet yapısını yaşatmak için dışarıya müracaat etmeksizin memleketin kaynakları ve gelirleriyle idare etmek çare ve tedbirlerini bulmak lâzım ve mümkündür.

Bu saydığım iktisadî ve sınayi teşebbüsler içinde bahsettiğim şirketlerin, bağımsızlık ve millî hakimiyetimize saygılı milletlerin emniyetle hükümetimizle temas eylemeleri ve kanunlarımız dairesinde anlaşmaları ile faaliyete geçebileceklerini söylemeğe aslâ lüzum yoktur. Gerçekten memleketimizi az bir zamanda mâmur etmek için milletimizin yetersiz sermayesi karşısında haricin (dışarının) sermayesinden, vasıtalarından, ihtisaslarından yararlanmak hakiki menfaatimiz gereğidir. Hükümetimiz, izahına lüzum kalmayacak esasların riayetkârı (onlara uyanı) kala-

cak olan her devlet ve millete karşı bu hususta emniyet ve samimiyetle davranacaktır.»

«İktisat sahasında düşünürken ve konuşurken zannolunmasın ki biz yabancı sermayesine hasım bulunuyoruz. Hayır, bizim memleketimiz geniştir. Çok emek ve sermayeye ihtiyacımız vardır. Binanenaleyh kanunlarımıza uymak, saygı göstermek şartıyla yabancı sermayelerine lâzım gelen teminatına vermeğe her zaman hazırız ve şayanı arzudur ki, yabancı sermayesi bizim emeğimize ve serveti sabitlerimize (var olan servetimize) inzimam etsin (katılsın). Bizim için ve onlar için faydalı neticeler versin, fakat eskisi gibi değil, gerçekten mazide ve bilhassa Tanzimat müstesna bir mevkie malik oldu. Ve ilmî manâsıyla denebilir ki, devlet ve hükümet yabancı sermayesinin jandarmacılığından başka bir şey yapmamıştır. Artık, her medeni devlet gibi, yeni Türkiye dahi buna muvafakat edemez. Burasını esir ülkesi yaptıramaz.

Tabiidir ki dışardan gelecek sermayeye, irşada çalışma yöntemine ihtiyacımız vardır. Fakat bu, birliğimize, bağlılığımıza son verecek bir vesayet tarzı olamaz.

Bir takım iktisadi meseleler vardır ki, biz bunları kendi kaynaklarımızla ve yalnız kendi sermayemizle halledemeyiz. Bize yardım edecek dostlar aramağa mecburuz. Halkımızın Fransa hakkında dostane duygular beslemesi pek tabiidir, çünkü Fransa efkârı umumiyesinin Türklere müsait olduğunu gördük ve her gün görüyoruz.»

(NOT: Mustafa Kemal, bu sözlerini daha Cumhuriyet ilân edilmeden, 2 Kasım 1922

de, kendisiyle bir mülâkat yapan Paris'te münteşir Petit Parisien muhabirine vermiştir.)

ATATÜRKÜN KURDUĞU TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ — SOVYETLER İLE OLAN İLK İLİŞKİLER ANKARA'NIN İLK YILLARINDA MECLİS'TEKİ SOL CEREYANLAR HAKKINDA SÖYLEDİKLERİ VE YEŞİL ORDU

Kitaba adını verdik: Aşırı «sol» cenahtan gelsin, aşırı «sağ» cenahtan gelsin, tarihsel belgeler açık-seçik gösteriyor ki, Samsun'a çıkışından (19 Mayıs 1919), hayata gözlerini yumuncaya kadar (10 Kasım 1938) Mustafa Kemal Atatürk «komünist» sempatizanı bile olmadı. En büyük darbeyi sol, onun millî mücadeleyi yürütmeye başladığı sıralarda ve onun sağlığında yemiş, kurulan bütün komünist parti, dernekler kapatılmış, komünistler Türk yargı organlarında yargılanarak O'nun zamanında hapse atılmıştır. Bunun en büyük örneklerinden biri (Rusların, sanatçı kişiliğin değerinden çok, bir «propaganda aracı» olarak hâlâ kullanmak istedikleri bedbaht şair Nâzım Hikmet'in O'nun zamanında hapse girmesidir.)

Bazı çevreler, Atatürk'ün Millî Mücadele yıllarında Sovyetler Birliğine yaklaştığını, onlardan silâh, cephane ve hattâ para yardımı aldığını, kanuni bir Türkiye Komünist Fırkası kurduttuğunu söylerler.... Kİ bunların hepsi doğrudur.

Zamanın gereği olarak, Birinci Dünya Savaşının galip devletlerinin desteklediği istilâcı Yunan kuvvetlerine karşı kim olsa böylesine siyasî bir taktik ve

stratejiye başvurabilirdi. Mustafa Kemal, millî mücadele sırasında, aşağıda örneklerini vereceğimiz gibi, onca düşman varken, bir de komşu Sovyetleri hiç kızdırmağa yanaşmadı. Onlarla iyi geçinmeğe özen gösterdi. Ama, tarih gösteriyor ki, kurulan kanuni Türkiye Komünist Partisi bile bir muvazaa, göstermelik, danışıklı döğüş partisidir. Ancak bu partinin programı ve kurucuları olduğu halde hiç bir teşkilâtı olmamış, hiç bir faaliyette bulunmamış, resmî nitelikte olduğu halde Üçüncü Enternasyonal'e katılmamış, sonra kendi kendiliğinden, daha ulusal kurtuluş savaşının başlarında 1920 yılının sonlarına doğru dağılmıştır.

Türkiye Komünist Fırkası **hakkında en açık bilgi şudur :**

Bu fırka, millî mücadelenin ilk yıllarında dış yardım alınan S.S.C.B. ile ilişkilerin bozulmaması amacıyla kurulmuştur. 18 Ekim 1920 tarihinde kurulan fırkanın 9 kişilik bir yönetim kurulu, 30 kişilik bir genel yönetim merkezi vardı. TKF'nın mensupları arasında Tevfik Rüştü (Aras), Mahmud Celâl (Bayar), Mahmud Esat (Bozkurt), Yunus (Nadi) gibi Mustafa Kemal'in en yakın ve güvendiği arkadaşları bulunuyordu. Bunun ötesinde Fevzi (Çakmak), İsmet (İnönü), Ali Fuad (Cebesoy) gibi gene O'nun çok yakın arkadaşları da partiye gizli olarak katıldılar.

Gelelim **Yeşil Ordu**'ya :

Cumhuriyet tarihimizde bu kadar az bilinen, hakkında —belki vardır da ortaya çıkmamıştır— az belge bulunan bir kuruluş yoktur. Biz Yeşil Ordu hakkında çeşitli kaynaklardan şu bilgileri topladık :

Yeşil Ordu (Belki (Bolşeviklerin Kızıl Ordusuna benzetilmek için bu ad kullanıldı), millî mücadele yıl-

larının başlarında kurulan siyasî ve dinî nitelikte bir teşkilâttır. Bu kelime ilk olarak 1920 yılında kullanılmıştır. Teşkilât hakkındaki bilgiler açık-seçik ve yeterli değildir. Sadece Sovyet İhtilâli ve iç savaşları sırasında, Kızıl Ordu'ya benzer-paralel bir ad olarak müslüman ihtilâlciler tarafından mahalli birlikler şeklinde bir Yeşil Ordu kurulduğu bilinmektedir. Türkiye'deki Yeşil Ordu kelimesinin, bu birliklerin kalıntılarıyla münasebetleri bulunduğu sanılmaktadır. Bu ad, Anadolu'da kısa bir süre içinde duyularak yaygınlaşmıştır. Enver Paşa ve Kâzım Karabekir'in de Yeşil Ordu ile ilişkisi bulunduğu söylenmektedir. Türkiye'nin siyasî tarihi bakımından, Yeşil Ordu'nun ilgin yönü, bir gizli dernek ya da parti kişiliğiyle siyasî hayata girmesidir. Yeşil Ordu Semiyeti 1920 Mayıs'larında ortaya çıkmıştır. İstanbul'un tutucu çevrelerince, millî mücadele, bolşeviklikle suçlandığı için, Anadolu halkının karşısına bolşeviklikle İslâmlığı bağdaştırıp yakınlaştıracak bir siyasal görünümle ortaya çıkılmak istenmiş olabilir.

Nizamnamesine göre Yeşil Ordu antikapitalist, antimilitaristti, koyu bir devletçilikten yanaydı. Hükümete bir beyanname vermediğinden gizli bir teşkilâttı, ama Mustafa Kemal Paşa'nın herşeyden haberi vardı. Zira Cemiyette kendi bazı yakın arkadaşları da görev almışlardı. Kurucuları arasında Hakkı Behiç (Umumi Kâtip), Çerkez Ethem ve Tevfik kardeşler de bulunmaktadır. Yeşil Ordu'nun komünizan bir cemiyet olduğu kadar Çerkez Ethem'in (Kuvayı Seyyare» teşkilâtına da bağlı olduğu söylenmektedir. Ancak bu söylentiler, şimdilik bilimsel bir aydınlığa kavuşmuş değildir. Cemiyet, günün siyasî şartlarının getirdiği bir siyasal taktik aracı olmaktan ileriye gidememiştir. Feshi 1920'nin sonbaharına rastgelir.

MUHALEFET

Şunu hemen belirtmek gerekir ki, T.B.M.M. İçinde kurulan resmî Türkiye Komünist Teşkilâtına karşı bile geniş çapta muhalefet olmuştur. Nitekim Moskova Büyükelçiliğine atanan Ali Fuat Paşa (Cebesoy) ile birlikte gidenlerin Türkiye Komünist Fırkasından oldukları resmen söylenmiş ve Komünist tahsisatından faydalanmaları önerilmiştir. 22 Kasım 1920 tarihli 101. içtimanın ilk celsesinde Çorum Meb'usu (milletvekili) Ferid bey, Komünizmi MECLİS ADINA reddetmiştir. Ferid Bey bu konuda (TBMM Zabıt Ceridesi, D. IC. 6, Sayfa 14-16'da belirtildiği gibi) «aynen» şunları söylemiştir:

«Türkiye Büyük Millet Meclisi Komünist değildir... Sonra, Komünist namına gelince, değil ki Büyük Millet Meclisi'nde, Türkiye'de bir komünist fikri ruhu zannetmem ki olsun, olamaz ve yalnız başına giydiği kalpağını kırmızı şeritle çevirmekle olamaz. Böyle komünistliği reddederim.»

DAMAD FERİT VE MUSTAFA KEMAL'İN CEVAPLARI

Mustafa Kemal Atatürk, millî mücadele için Türk Milletini birleştirme çabalarını sürdürürken, İstanbul'da Damad Ferit, buna engel olmak için, halkı aldatmak için «Bolşevikler geliyor» şeklinde demeçler veriyor, propagandaya başvuruyordu.

Atatürk, Ankara'ya ilk gelişinde ve 25 Nisan 1920 de Beypazarı olayları için yaptığı konuşmada bu ithamları şöyle cevaplandırdı :

«Erzurum ve Sivas Kongrelerinde tesbit edilen esaslar ve noktalar başlıca bundan ibarettir. Bu esaslar sayesinde bütün milletimiz birleşmiş bir hale gelmiştir. Bu kutsal maksadın temini ile uğraşıldığı sırada pekâlâ hatırınızdadır ki, Ferid Paşa buna mani olmağa kalkıştı. Bu teşebbüsleri memleket için kötülemeğe uğraştı. İttihatçılıktır dedi. Bu suçlama iç ve dış kamuoyunda başarı kazanamadı. Bunu gördükten sonra yeni bir silâh aradı. Bolşeviklik dedi. Resmî telgraflarında bolşeviklerin Karadeniz'den takım takım Samsun, Trabzon ve dahile doğru yürüdüğünü, memleketi altüst ettiğini resmen yaydı. Bunlar da etkili olmadı. Ferit Paşa ve kabinesi daha da ileri gittiler. Bazı yerlerde İslâm ahaliyi aldatarak üzerimize sevketmek, millet için vatan için çalışanları yoketmek kastinde bulundular. Tabiî bunda da muvaffak olamadılar.»

«Hilâfet makamına karşı hiç birimizin hatırına gelmeyecek yalanlar bulunuyor ve yaratılıyor. Meselâ bolşevikler geliyor, köyünüzü kasabanızı harabedecek, hepinizi idam edecek, çabuk silâh başına. Tabii köylü cahil, bilmez, silâhını alıyor ve geliyor. Ne olduğunu anlamadan, karşı karşıya kan döküldükten sonra tabiatıyla bir düşmanlık ve anlaşmazlık vücude geliyor.»

KOMÜNİST FIRKA HAKKINDA MUSTAFA KEMAL'İN ALİ FUAT PAŞA'YA YAZDIĞI MEKTUP

31 Ekim 1920 tarihinde Mustafa Kemal'in Moskova'ya Büyükelçi olan Ali Fuat'a yazdığı mektuptan, bir bölümü, O'nun Türkiye Komünist Fırkasını niçin

kurduttuğu, sorusuna bir cevap olabileceğini düşünerek buraya aktarıyoruz :

«Komünistliğin memleketimizde değil, henüz Rusya'da bile tatbik kaabiliyeti hakkında açık kanaatler hâsıl olmadığı anlaşılmaktadır. Bununla beraber içerden ve dışardan çeşitli maksatlarla bu akımın memleketimiz içine girmekte olduğu ve buna karşı akla uygun tedbir alınmadığı takdirde milletin pek çok muhtaç olduğu birlik ve sükûnunu bozan durumların ortaya çıkması da imkân dairesinde görülmüştü. En akla uygun ve tabii tedbir olarak, aklı başında arkadaşlardan hükümetin bilgisi altında bir Türkiye Komünist Partisi kurdurmak olacağı düşünüldü.... Sosyalizm ve komünizm prensiplerinden hangileri ve ne dereceye kadar bizce uygulanabilir ve hazmedilebilir ve kabul edilebilir görüleceği Türkiye Komünist Partisi'nin propagandasına karşılık milletin zikri ve tezahüratıyla ve zamanla anlaşılacaktır. Ordunun her vakitten ziyade büyük bir disiplin ile kumandanların eli altında bulunmasına son derece dikkat edilmeli ve önem verilmelidir. Komünizm akımı, nihayet ordunun en büyük kumandanlarında kalmalıdır.»

Anadolu İhtilâli adlı kitabının İkinci Cildinin 214. sayfasında, Mustafa Kemal'in görüşlerini nasıl tamamladığını, Sebahattin Selek şu cümlelerle anlatmaktadır: «Hele, Moskova'da devam eden siyasî görüşmelerin olumlu bir gelişme göstermesi, Mustafa Kemal Paşa'yı yeni kararlar almağa sevketmekteydi. Rusların durumu güven verecek şekilde belirdikten sonra, sol gelişme de hizaye getirilebilirdi. Nitekim, 16 Mart 1921 Moskova andlaşması imzalandıktan hemen sonra Ankara İstiklâl Mahkemesi sol teşekkülleri tasfiye etmek üzere harekete geçirilmiştir.»

TAM BİR ANTİ KOMÜNİSTTİ

Mustafa Kemal'in tam bir anti-komünist olduğunu daha 3 Ocak 1921'de söylediği şu sözler açık bir şekilde ortaya koyar:

«Görüşebilmek için komünist olunuz veyahut olmağa mecbursunuz diye kimse bize bir şey demediği gibi, sizinle dost olmak için komünist olmağa karar verdik dememişizdir. BÖYLE BİR ESAS MEVCUT DEĞİLDİR.»

LENİN'İN, MUSTAFA KEMAL HAKKINDAKİ FİKİRLERİ

Yukardaki sözleri Mustafa Kemal, Sovyetler Birliği hakkında söylemiştir. Aynı yıllarda Lenin, büyükelçi olarak Türkiye'ye tayin edilen Aralof'a, Türkiye'ye gitmeden önce şunları söylemiştir:

«Mustafa Kemal Paşa, tabii ki sosyalist değildir. Ama görülüyor ki iyi bir ihtilâlci.... Kabiliyetli bir lider, millî burjuvazi ihtilâlini idare ediyor. İlerici, akıllı bir devlet adamı. Bizim sosyalist inkilâbımızın önemini anlamış olup, Sovyet Rusya'ya karşı iyi davranıyor. O, istilâcılara karşı bir kurtuluş savaşı yapıyor. Emperyalistlerin gururunu kıracağına, padişahı da, yardakçılarıyla birlikte silip süpüreceğine inanıyorum. Halkın ona inandığını söylüyorlar. Onu, Türk halkına yardım etmemiz gerekiyor. İşte, sizin işiniz budur. Türk hükümetine, Türk milletine saygı gösteriniz. Büyüklük taslamayınız. Onların işlerine karışmayınız....»

Yukardaki sözler, Sovyet komünist ihtilâlinin önderi Lenin'dir. Bu kurt bolşevik bile iyice anlamıştır:

Mustafa Kemal Paşa bir komünist değildir. Başka bir ifadeyle, O bir anti-komünlsttlr.

RUS YARDIMI - KOMÜNİZM - MUSTAFA KEMAL

Artık yediden yetmişe herkes biliyor ki, Rusya, Kurtuluş Savaşında bize «yardım» etmiştir. Bu yardım kafalarda çeşitli sorular yaratabilir.

Bu soruların cevabını gene Mustafa Kemal'In ağzından alalım :

Moskova'ya yazdığı ilk mektubundan :

«Evvelâ millî topraklarımızı işgâl altında bulunduran emperyalist kuvvetleri kovmak, istikbalde emperyalizme karşı vukubulacak ortaklaşa mücadelemiz için iç kuvvetlerimizi örgütlemek için şimdilik ilk taksit olarak beş milyon altının ve kararlaştırılacak miktarda cephane vesaır harp tekniği vasıtaları sağlık malzemesi ve yalnız doğuda savaşacak kuvvetlerin erzakının Rus Sovyet Cumhuriyetince sağlanması rica olunur.»

Bu mektup, olumlu karşılandı. Ş. S. Aydemir Tek Adam C: il ve Sayfa 463 - 464'te bu konuda şunları belirtiyor :

«Silâh, mühimmat yardımına gelince, Anadolu'nun istediği para yardımı, İstiklâl Savaşının devamı süresince yılda 10 milyon altın rublesi (yani 1.250.000 Osmanlı altını) idi. Bu paradan 1920 içinde 5 milyon kadar rublenin alındığı ve 1921 - 1922 devresinde ise bir yıllık teahhüde karşılık olacak miktarının ödendiği anlaşılmaktadır.... Bu askeri mahiyetli yardımlardan (silâh, mühimmat) elde edilebilen miktarlar hakkında kesin malûmat yoktur.»

KOMÜNİZM BİZE UYMAZ!

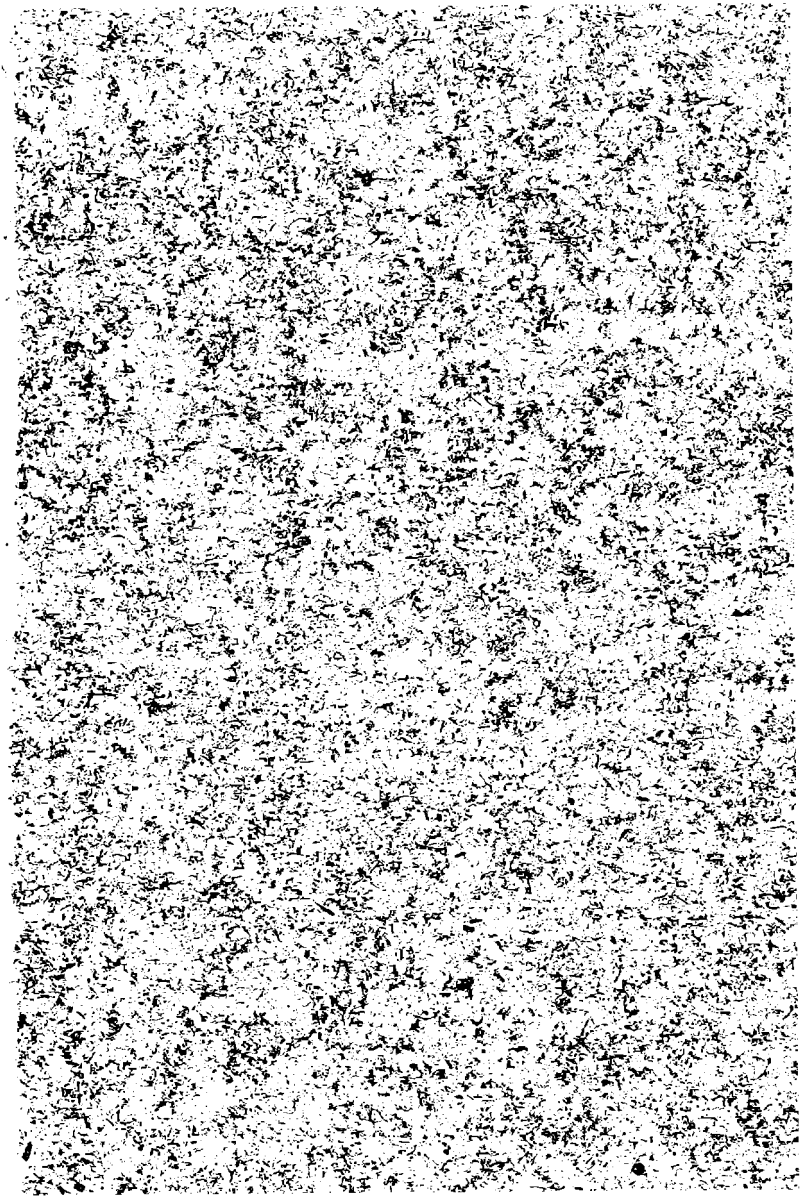
Gene çeşitli demeçlerinde Mustafa Kemal konuşuyor :

«Komünizm sosyal bir meseledir. Melmeketimizin hali, memleketimizin sosyal şartları, dini ve millî geleneklerinin kuvveti, Rusya'daki komünizmin bizce uygulanmasına elverişli olmadığı inancını doğrulayacak şekildedir. Son zamanlarda memleketimizde komünizm üzerine kurulan partiler de bu hakikati bittecrübe anlayarak faaliyeti durdurma lüzumuna inanmışlardır. Hattâ bizzat Rusların düşünürleri dahi bizim için bu hakikatin doğruluğuna inanıyorlar. Binaenaleyh bizim Ruslarla olan ilişkilerimiz ve barışımız ancak iki bağımsız devletin ittihat ve ittifak esaslarıyla alâkadardır.»

«Bizim görüşlerimiz, bizim prensiplerimiz herkesçe bilinir ki, BOLŞEVİKLİK PRENSİPLERİ DEĞİLDİR. VE BOLSEVİK PRENSİPLERİNİ MİLLETİMİZE KABUL ETTİRMEK İÇİN ŞİMDİYE KADAR HİÇ DÜŞÜNMEDİK VE TEŞEBBÜSTE BULUNMADIK —1920—»

«BİZ NE BOLŞEVİKİZ, NE DE KOMÜNİST; NE BİRİ, NE DİĞERİ OLAMAYIZ. ÇÜNKÜ MİLLİYETPERVER VE DİNİMİZE HÜRMETKÂRIZ. —22 Kasım 1922—».

«TÜRKİYE'DE BOLŞEVİKLİK OLMAYACAKTIR. Çünkü, Türk hükümetinin ilk gayesi, halka hürriyet ve saadet vermek, askerlerimize olduğu kadar, sivil halkımıza da iyi bakmaktır. Türkiye'de işsizlik yoktur. Milletimizin fertleri boş zamanlarında sıhhi dinlenme imkânlarına maliktir. —21 Haziran 1935—».

SU
YAYINLARI

Şurası ünutulmamalıdır ki Türk âleminin en Büyük düşmanı Komünistliktir! Her görüm-düğü yerde ezilmeli!

ATATÜRK

8 00L

25 TL